

Kysely kääntämisen opiskelijoiden sanakirjankäyttötottumuksista

Turun yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Ranskan kääntämisen ja tulkkauksen linja
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2011
Vesa Myöhänen

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

MYÖHÄNEN, VESA: Kysely kääntämisen opiskelijoiden
sanakirjankäyttötottumuksista

Pro gradu -tutkielma, 109 s., 7 liitettä

Ranskan kielen kääntämisen ja tulkkauksen linja

Helmikuu 2011

Tämän vertailevan tutkielman tarkoituksena on tarkastella Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen ensimmäisen ja neljännen vuoden opiskelijoiden suhdetta painettuihin ja sähköisiin sanakirjoihin. Aineisto kerättiin maaliskuussa 2009 sähköpostitse lähetetyllä, Webropol-ohjelmalla laaditulla kyselyllä, jolla tiedusteltiin sanakirjojen suosittelua ja opetusta kääntämisen opinnoissa, opiskelijoiden sanakirjankäyttötottumuksia sekä sähköisten sanakirjojen tärkeimpiä ominaisuuksia kääntämisen kannalta. Tutkimusaineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Kyselyyn vastasi 59 opiskelijaa, ja vastausprosentti oli 61.

Selvisi, että opiskelijat suosivat kieliryhmästä ja opintojen vaiheesta riippumatta kaksikielisiä sähköisiä sanakirjoja, vaikka kääntämisen opinnoissa suositellaan ja opetetaan varsinkin yksikielisten sanakirjojen käyttöä. Vastausten perusteella opiskelijat eivät ole erityisen tyytyväisiä eivätkä tyytymättömiä nykyisiin painettuihin ja sähköisiin kaksikielisiin sanakirjoihin. Opiskelijat pitävät sähköisten kaksikielisten sanakirjojen hyödyllisimpinä piirteinä kääntämisen kannalta etenkin monipuolisia tiedonhakupajoja, nopeakäyttöisyyttä, yhdistelmämuotoisuutta, kattavaa sanastoa, käytännöllisiä ja havainnollistavia hakusanojen käyttöesimerkkejä, hakusanoja havainnollistavia kuvia, tietoa hakusanojen konnotaatioista, hyperlinkitystä, päivittyvyyttä sekä ilmaisuutta. Ilmeni, että sähköisten sanakirjojen käyttö on huomattavasti suositumpaa kuin painettujen sanakirjojen käyttö, minkä vuoksi niin sanakirjojen suunnittelussa kuin kääntämiskoulutuksessa on syytä tarttua sähköisen julkaisumuodon tuomiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin kääntämisen opiskelijoiden tarpeet ja toiveet huomioiden.

Asiasanat: leksikografia, kysely, kääntämisen opiskelijat, sanakirja, sähköinen sanakirja, internet-sanakirja

UNIVERSITÉ DE TURKU
Institut de langues et de traduction / Faculté des Lettres

MYÖHÄNEN, VESA : Kysely kääntämisen opiskelijoiden
sanakirjankäyttötottumuksista (Enquête sur les usages de
dictionnaires chez des étudiants en traduction)

Mémoire de maîtrise, 109 p., 7 annexes
Département de français, Filière de traduction et d'interprétation français – finnois –
français
Février 2011

La présente étude comparative s'efforce d'envisager le rapport des étudiants en traduction d'anglais, d'espagnol, de français et d'allemand (en 1ère et en 4ème années) envers les dictionnaires imprimés et électroniques. Les données ont été recueillies en mars 2009 par une enquête électronique élaborée avec le logiciel Webropol. Le questionnaire avait une triple visée : s'informer sur les recommandations et l'enseignement de l'utilisation des dictionnaires dans les études en traduction, sur les habitudes d'emploi des dictionnaires chez des étudiants et sur les propriétés primordiales des dictionnaires électroniques quant à la traduction. Les données ont été traitées par une analyse de contenu. Le nombre d'informants s'est élevé à 59 sur les 96 sujets contactés, soit 61 % de taux de réponse.

Il s'avère que, quel que soit le groupe de langue ou d'année, les étudiants préfèrent les dictionnaires bilingues électroniques quoique dans l'enseignement la tendance soit de recommander l'emploi d'ouvrages unilingues. Selon nos résultats, les étudiants ne sont ni très contents ni mécontents des dictionnaires bilingues actuels. Comme caractères cruciaux des dictionnaires bilingues électroniques, dans le cadre de la traduction, sont considérés surtout les moyens de recherche variés, la rapidité, la forme hybride, le vocabulaire exhaustif, les exemples pratiques et illustratifs, les images, les informations sur les connotations, les hyperliens, la mise au jour et la gratuité. Il ressort que l'utilisation des dictionnaires électroniques est nettement préférée à celle des dictionnaires imprimés. En conséquence, dans l'élaboration de dictionnaires et dans la formation des traducteurs, il faudrait prêter davantage attention aux défis et opportunités présentés par le format électronique, vu les besoins et les souhaits des étudiants.

Mot-clés : lexicographie, questionnaire, étudiants en traduction, dictionnaire, dictionnaire électronique, dictionnaire en ligne

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
2. SANAKIRJATYÖ.....	5
2.1. Leksikografia.....	5
2.2. Metaleksikografia.....	6
2.3. Sanakirja.....	7
2.4. Sähköinen sanakirja	9
2.4.1. Konekäyttöiset sanakirjat	9
2.4.2. Ihmiskäyttöiset sanakirjat.....	10
2.4.2.1. Tiedonhaku- ja hypermediaominaisuudet	11
2.5. Sanasto	13
3. SANAKIRJOJEN LUOKITTELU.....	14
3.1. Luokittelun vaikeudet.....	14
3.2. Kielten määrä	15
3.3. Lingvistisyys ja ensyklopedisyys	15
3.4. Aktiivisuus ja passiivisuus	16
3.5. Yleis- ja erikoiskielisyys	17
3.6. Käyttötarkoitus ja kohderyhmä.....	17
4. AINEISTO JA MENETELMÄT	19
4.1. Kysely tutkimusmenetelmänä	19
4.2. Kyselylomake.....	21
4.3. Kyselyn kohderyhmät	23
4.4. Tutkimusaineiston analysointi	24
5. TULOKSET JA TARKASTELU	26
5.1. Sanakirjat ja koulutus	27
5.1.1. Sanakirjojen suosittelu	30
5.1.2. Suositellut sanakirjat	32
5.1.3. Sanakirjojen opetus	37
5.1.4. Opetetut sanakirjat	42
5.1.5. Opetuksen tarpeellisuus	45
5.2. Sanakirjankäyttötottumukset.....	46

5.2.1. Painetut ja sähköiset sanakirjat kääntäessä	48
5.2.1.1. Vapaan sisällön sanakirjat kääntäessä.....	50
5.2.2. Yksi- ja kaksikieliset sanakirjat kääntäessä	51
5.2.3. Käytetyimmät sanakirjat kääntäessä	56
5.3. Kaksikielinen sanakirja kääntäjän tarpeisiin	65
5.3.1. Tyytyväisyys painettuihin kaksikielisiin sanakirjoihin	65
5.3.2. Tyytyväisyys sähköisiin kaksikielisiin sanakirjoihin.....	67
5.3.3. Sähköisen kaksikielisen sanakirjan tärkeimmät piirteet	68
6. YHTEENVETO	75
6.1. Hypoteesien toteutuminen.....	75
6.2. Tutkimuksen arvioitavuus ja luotettavuus	79
6.3. Näkökulmia tuleviin tutkimuksiin	82
7. RÉSUMÉ EN FRANÇAIS	84
LÄHTEET	97
HENKILÖLÄHTEET	108
LIITTEET	

1. JOHDANTO

Sanakirjojen käyttäjät tiedontarpeineen ovat aina määrittäneet sanakirjoja (Béjoint 1994: 169). Kiinnostus niiden laadun parantamista kohtaan käyttö- ja käyttäjätutkimusten avulla syttyi kuitenkin vasta muutama vuosikymmen sitten (Tono 2001: 8; Bogaards 2003: 26; Lew 2004: 2; Hartmann 2005: 197). Aiemmin leksikografit eli sanakirjatyön tekijät tiesivät mielestään teostensa käyttäjäryhmät ja niiden tiedontarpeet itse kaikkein parhaiten, kun taas nykyleksikografit pyrkivät selvittämään ne mahdollisimman tarkasti (Béjoint 1994: 140, 169; Humbley 2002: 95). Nykyisin sanakirjan laadinnan lähtökohdina ovatkin teoksen eri kohderyhmät ja niiden tarpeet eri sanakirjankäyttötilanteissa (Atkins 1996: 525; Tarp 2004: 27).

Nykyteknologian ansiosta on mahdollista laatia eri käyttäjäryhmien tarpeisiin mitä monipuolisimpia, käytettävyydeltään erinomaisia sanakirjoja (Mackintosh 1998: 123, 140; Varantola 2001: 233; Sobkowiak 2002). Sähköiset sanakirjat ovatkin jo teknisten ominaisuuksiensa (Taylor & Chan 1994: 604) ja tiedonhakumenetelmiensä puolesta edistyksellisiä (Nesi 2000b: 839), mutta sisällöltään yhä usein vain paperisanakirjojen toisintoja (Nesi 2000b: 840; Varantola 2001: 217; Oppentocht & Schutz 2003: 215; Vanhatalo 2005: 42; Welker 2007: 13). Informaatioteknologian tehokkaampi hyödyntäminen sanakirjojen sisällön kehittämiseksi olisi kääntäjienkin kannalta hyvin tarpeellista (Mackintosh 1998: 123–124; Rogers & Ahmad 1998; Atkins & Rundell 2008: 2) muun muassa siksi, että heidän työajastaan arviolta puolet kuluu tiedon hakuun ja tarkistamiseen (Varantola 2001: 215). Sanakirjoista ei kuitenkaan voida kehittää optimaalisia käänösapuvälineitä ennen kuin tiedetään, minkälaisia ongelmia kääntäjät kääntäessään kohtaavat, miten he käyttävät sanakirjojaan, mitä he ovat niistä mieltä ja millaisia muutoksia he niihin kaipaavat (Varantola 1992: 145–149; Tarp 2004: 27).

Sanakirjojen kehittämiseksi sanakirjojen julkaisijat ja tutkijat ovat keränneet paljon tietoa eri käyttäjäryhmistä tutkimuksilla, joiden menetelmät ovat vaihdelleet kyselyistä, testeistä ja haastatteluista henkilökohtaisiin video- ja äänitallenteisiin (Hartmann 1992: 67; 2007: 47). Suuri osa tutkimuksista on kuitenkin kohdistunut englantia vieraana tai toisena kielenä opiskeleviin korkeakoulu-opiskelijoihin (Béjoint 1994: 141). Tällaisista tutkimuksista mainittakoon esimerkkeinä Tomaszczyk (1979), Béjoint (1981), Atkins ja Knowles (1990), Nesi (2000a), Livbjerg ja Mees (2003) sekä Lew (2004). Ammattikäytäjiä ja kääntämisen opiskelijoita sen sijaan on tutkittu selvästi vähemmän (Sánchez Ramos 2005; de Oliveira & Welker 2007: 125; Welker 2007: 14). Tätä ilmentää hyvin se, että Welkerin julkaisussaan (2006a) esittelemistä 220 empiirisestä sanakirjankäyttötutkimuksesta vain neljätoista koskee kääntämisen opiskelijoita tai ammattikäytäjiä (Welker 2007: 14).

Kääntäjien suhdetta sanakirjoihin on toki tutkittu lukuisista eri lähtökohdista. Kääntäjien tiedontarpeita sanakirjojen suhteen ovat käsitelleet esimerkiksi Snell-Hornby (1996) ja Varantola (1992, 1998b). Kaksikielisiä sanakirjoja käännösapuvälineinä ovat tarkastelleet Meyer (1990), Roberts (1990) ja Fraser (1999). Kääntämisen opiskelijoiden ja ammattikäytäjiä käännösprosessia sekä käännösapuvälineiden käyttöä taas ovat vertailleet esimerkiksi Fraser (1996), Jääskeläinen (1989; 1999) sekä Küntzli (2001). Ammattikäytäjiä käännösprosessia ja käännösapuvälineiden käyttöä on tutkinut Nord (1999) ja kääntämisen opiskelijoiden tiedonlähteiden käyttöä käännösprosessin aikana ovat selvittäneet Nagy (1989), Starren ja Thelen (1990), Mackintosh (1998), Varantola (1998b), Fant (2004) sekä Frankenberg-Garcia (2005). Aloittelevien ja edistyneiden kääntämisen opiskelijoiden sanakirjan käyttöä ovat vertailleet kyselyn avulla Corpas Pastor, Leiva Rojo & Varela Salinas (2001), Sánchez Ramos (2005) sekä de Oliveira ja Welker (2007). Taylor ja Chan (1994) puolestaan ovat tutkineet, suosivatko korkeakouluopiskelijat painettuja vai sähköisiä sanakirjoja ja miten yleistä sähköisten taskusanakirjojen käyttö on heidän keskuudessaan. Kääntämisen opiskelijoiden osalta aihetta on tarkastellut Al-Jarf (2001).

Suomessa kääntäjien mieltymyksiä sanakirjan julkaisumuotoa kohtaan on tarkasteltu varsin niukasti. Tämän tutkielman tarkoituksena onkin kerätä empiiristä tietoa Turun yliopiston kääntämisen opiskelijoiden suhteesta painettuihin ja etenkin sähköisiin sanakirjoihin. Aihetta lähestytään kahdesta näkökulmasta: vertaillen englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntämisen ryhmien välisiä sekä ensimmäisen ja neljännen vuoden opiskelijoiden ryhmien välisiä tottumus- ja näkemuseroja.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Suositellaanko ja opetetaanko Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa vain tietyn sanakirjamuodon ja -tyypin käyttöä?
- 2) Kumpaa sanakirjamuotoa, painettua vai sähköistä, opiskelijat suosivat kääntäessään?
- 3) Kumpaa sanakirjatyyppeä, yksi- vai kaksikielistä, opiskelijat suosivat kääntäessään?
- 4) Ovatko opiskelijat tyytyväisiä nykyisiin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin kääntämisen kannalta?
- 5) Mitä ominaisuuksia opiskelijat pitävät sähköisissä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoissa kääntämisen kannalta tärkeimpinä?

Tutkimuskysymyksiä vastaavat hypoteesit ovat:

- 1) Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa suositellaan ja opetetaan vain painettujen yksikielisten sanakirjojen käyttöä;
- 2) Kääntämisen opiskelijat suosivat sähköisten sanakirjojen käyttöä;
- 3) Kokeneemmat opiskelijat käyttävät kääntäessään enemmän yksi- kuin kaksikielisiä sanakirjoja, kun taas aloittelevat opiskelijat käyttävät kääntäessään enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja;
- 4) Opiskelijat ovat kääntämisen kannalta tyytymättömiä nykyisiin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin;
- 5) Sähköisissä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoissa kääntämisen kannalta tärkeimpinä ominaisuuksina pidetään laajaa sanastoa ja hakusanojen käyttöesimerkkien runsautta.

Hypoteesien toteutumista selvitetiin Webropol-ohjelmalla (<http://w3.webropol.com/>) laaditusta sähköisestä kyselystä (Liite I) saadun aineiston avulla. Kysely lähetettiin kääntämisen kursseilta ja sähköpostitse tavoitetuille, vapaaehtoisille ensimmäisen ja neljännen vuoden englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen pääaineopiskelijoille. Webropolista saatu aineisto käsiteltiin Excel-taulukkolaskentaohjelmalla kieliryhmien ja opintojen vaiheen mukaan ryhmitellen sekä eri aihepiireihin jakaen. Ryhmien välisiä mielipide- ja tottumuseroja esitetään sanallisesti kuvaillen sekä ryhmäkohtaisia prosenttiosuuksia ja taulukoita vertaillen.

Tutkielma koostuu johdannon lisäksi kuudesta pääluvusta. Seuraavassa luvussa tarkastellaan tutkielman keskeistä käsitteistöä, kolmannessa luvussa tehdään katsaus sanakirjojen luokitteluun, neljännessä luvussa perehdytään tutkimusmenetelmiin ja -ryhmiin sekä aineiston analysointiin, viidennessä luvussa käydään läpi tulokset ja niiden tarkastelu ja kuudennessa luvussa esitetään yhteenveto sekä tulosten pohjalta syntyneet päätelmät.

2. SANAKIRJATYÖ

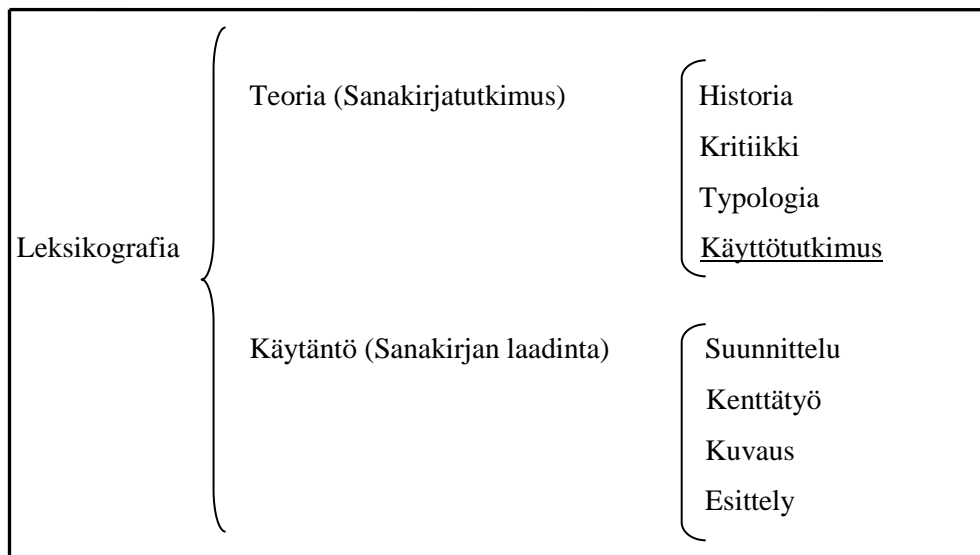
Sanakirjatyön eli leksikografian nykyteoria perustuu ajatukseen, että sanakirjat ovat hyödykkeitä eli niitä on tuotettava eri tarkoituksiin ja eri kohderyhmien tarpeisiin (Hartmann 1983: 5; Niklas-Salminen 1997: 94; Tarp 2004: 27; 2008: 9; Karlsson 2008: 197). Leksikografian voi katsoa kuuluvan sekä teoreettiseen että soveltavan kielentutkimuksen kenttään (Varantola 2001: 216; Karlsson 2008: 186). Itsenäisenä tieteenalana sanakirjatyön status on kuitenkin kyseenalaistettu, mikä johtuu osittain sen käsitteistön kehittymättömyydestä – edes sanakirjalle ei ole vakiintunutta määritelmää (Kudashev 2007). Niinpä on syytä tehdä aluksi lyhyt katsaus tutkielman kannalta tärkeimpiin käsitteisiin.

2.1. Leksikografia

Leksikografialla tarkoitetaan tavallisesti yleiskielen sanakirjojen laatimista sekä niiden rakenteen ja sisällön tutkimusta (Varantola 2001: 216). Svensén (2004: 3) täsmentää, että tämä merkitsee sanakirjojen kielen tai kielten leksikaalisten yksiköiden – sanojen, sananosien sekä sanaliittojen – tarkastelua, valintaa, luettelointia, analysointia, kuvausta ja vertailua. Pruvost (2006: 101–104) korostaa, että toisaalta leksikografia on leksikaalisten yksiköiden tutkimista ilman kaupallisia tarkoituksia, toisaalta taas kulttuurisidonnaisten teosten tuottamista kaupallisiin tarkoituksiin, missä on huomioitava niin sanakirjan kohderyhmä, koko, julkaisumuoto, sisältö kuin ulkoasukin taloudellisten rajoitteiden mukaisesti. Sanakirja on siis Pruvostin mukaan teknillis-kaupallinen tuote, jonka sisältö määrittyy mahdollisen käyttäjä- ja ostajakunnan sekä markkinatutkimuksen perusteella ja jonka tekemiseksi tarvitaan sekä leksikografeja että tuotteistajia. Leksikografia voidaan jakaa sekä käytännön puoleen eli sanakirjojen laadintaan että teoreettiseen puoleen eli sanakirjojen tutkimukseen, jota kutsutaan myös metaleksikografiaksi (Hausmann ym. 1989: 26; Karlsson 2008: 186).

2.2. Metaleksikografia

Metaleksikografia eli leksikografian teoria kattaa sanakirjojen tarkoitusta, laadintaa ja ominaisuuksia koskevan teoreettisen tutkimuksen ja kehityksen (Svensén 2004: 3). Toisin sanoen se on sanakirjojen peruseräkkeiden tutkimusta, minkä pohjalta tehdään sanakirjojen kehitysehdotuksia (Piotrowski 1994: 3). Hartmannin ja Jamesin (1998: 86) mukaan metaleksikografia voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: sanakirjojen historian tutkimukseen, kritiikkiin, typologiaan eli luokitteluun sekä käyttötutkimukseen (Kuva 1).

Kuva 1. Sanakirjan käyttötutkimus leksikografian kentässä Tonon (2001: 7) mukaan.

Hulstijn ja Atkins (1998: 7–9) jakavat sanakirjojen käyttötutkimuksen edelleen seitsemään osa-alueeseen: 1) käyttäjien asenteet, tarpeet, tottumukset ja mieltymykset, 2) tekstin ymmärtäminen sanakirjojen avulla, 3) tekstin tuottaminen sanakirjojen avulla, 4) sanaston oppiminen sanakirjojen avulla, 5) sanakirjojen käytön vaikutus kielitaitotesteissä, 6) sanakirjojen käyttötaitojen opetus sekä 7) sanakirjojen arvostelu ja kriittinen vertailu. Tämä tutkielma keskittyy kääntämisen opiskelijoihin spesifinä sanakirjojen käyttäjäryhmänä sekä heidän tottumuksiinsa ja näkemyksiinsä, mikä vastaa Hulstijnin ja Atkinsin jaottelun ensimmäistä kohtaa.

2.3. Sanakirja

Yksi sanakirjatyön perimmäisiä ongelmia on, että lukemattomia tiedonlähteitä voidaan kutsua sanakirjoiksi. Liian suppea sanakirjan määritelmä ei kata kaikkia sanakirjatyyppejä, liian laaja taas ei tee eroa sanakirjojen ja muiden lähdeostosten välille. (Béjoint 2000: 8–9.) Ilman selvärajaista määritelmää puolestaan on mahdotonta täsmentää, lasketaanko vaikkapa sanastot, tietosanakirjat ja termipankit sanakirjoiksi ja siten leksikografian tutkimuskohteiksi. Jos sanakirjan käsite on häilyvä, on paitsi sanakirjan sisällön myös rakenteen kuvaus ja siten suunnittelukin miltei mahdotonta. (Hausmann ym. 1989: 979; Kudashev 2007.)

Pruvost (2006: 191) kuvaa sanakirjaa yksi- tai monikieliseksi sanojen järjestykseen perustuvaksi kokoelmaksi, minkä sisältö vastaa tietyn kohderyhmän tiedontarpeisiin. Sanakirja voi olla yleis- tai erikoiskielinen, lingvistinen eli kielisanakirja tai ensyklopedia eli tietosanakirja, yrityksen tai instituution julkaisema, yksi- tai moniosainen, suppea tai laaja, painettu tai sähköinen, deskriptiivinen eli kielenkäyttöä kuvaileva tai preskriptiivinen eli sitä ohjeistava, aktiivinen eli kielen tuottamiseen tarkoitettu tai passiivinen eli kielen tulkintaan tarkoitettu, synkroninen eli nykykieltä koskeva tai diakroninen eli ajalliset muutokset kattava.

Yleisesti ottaen sanakirjat ovat yhteiskunnallisiin tarpeisiin tuotettuja kulttuurisidonnaisia teoksia (Tarp 2008: 4–5). Niitä käytetään kielellisen tiedontarpeen tyydyttämiseen (Varantola 2001: 215), onpa kyse sitten tarpeesta tuottaa tai tulkita tekstiä (Romppanen 2001: 10). Niklas-Salminen (1997: 94) ja Corpas Pastor ym. (2001: 239) korostavat myös sanakirjojen didaktista merkitystä, sillä ne ovat kielioppien ohella tärkeimpiä kielten oppimisen ja opettamisen välineitä. Sanakirjat ovat niin ikään kääntäjien keskeisimpiä apuvälineitä (Varantola 1992: 145; Sin-wai 2004: 1; Hartmann 2007: 46; de Oliveira & Welker 2007: 124).

Sisällöltään sanakirjat ovat useimmiten aakkosellisia sanaluetteloita kuvauksineen, luokitteluneen, määritelmineen ja esimerkkeineen (Karlsson 2008: 197). Sanakirjat koostuvat lyhyistä hakusana-artikkeleista, joissa esitetään hakusanan eli lemman muodollisia ominaisuuksia, esimerkiksi oikeinkirjoitusta, ääntämistä ja morfologiaa, kuten taivutusta ja sanojen muodostusta; semanttisia ominaisuuksia, kuten sanojen merkityksiä; syntaktisia ominaisuuksia eli sanojen suhteita muihin sanoihin sekä pragmaattisia ominaisuuksia eli sanojen käyttötietoa (Svensén 2004: 8).

Rakenteellisesti sanakirjat koostuvat mega-, makro-, ja mikrotasosta. Megarakenne kuvaa hakusanaluettelon ja muiden pää rakenneosien välisiä suhteita ja järjestystä eli sanakirjaa kokonaisuutena. (Hartmann & James 1998: 93; Svensén 2004: 97–99.) Makrorakenne osoittaa sanakirjan yleisilmeen: onko teos aakkosellinen, yksi- vai monikielinen, yksi- vai kaksisuuntainen ja onko siinä sanaluettelon lisäksi käyttöohjeita, verbitaulukoita, tai muita vastaavanlaisia listoja. Mikrorakenne vuorostaan edustaa hakusana-artikkelien kuvaustapaa eli sitä, miten sanojen ääntämisohjeet, tyyliarvo (esim. slangi), käyttöala (esim. ATK) ja alkuperä on esitetty. Mikrotaso kattaa myös hakusanojen ja johdoksien merkitsemistavat sekä tavat erottaa identtisesti kirjoitetut, erimerkityksiset sanat toisistaan. (Varantola 2001: 230–231.)

Taloudellisesti ja ajallisesti painettujen sanakirjojen laadinnan suurimpia rajoitteita on sivumäärä (Varantola 2001: 218). Painettuihin sanakirjoihin verrattuna nykyisten sähköisten sanakirjojen etuna on, että niihin voi lisätä periaatteessa rajattomasti hakusanoja sekä päivitettyä tietoa selkeästi ja yksityiskohtaisesti esitettynä (Bottomley 2002: 43; Welker 2007: 13). Sähköisten sanakirjojen haittapuolena taas on muun muassa niiden riippuvuus kalliista laitteista tai laitteistoista (Nesi 1999: 56) sekä tiedonsiirtoyhteyksien epävakaisuus (Kytölä 2008: 15). Jäljempänä tekstissä painetusta sanakirjasta käytetään synonyymisesti myös nimitystä paperinen sanakirja ja sähköisestä sanakirjasta nimitystä elektroninen sanakirja.

2.4. Sähköinen sanakirja

Nesi (2000b: 839) määrittelee sähköisen sanakirjan seuraavasti:

“The term electronic dictionary (or ED) can be used to refer to any reference material stored in electronic form that gives information about spelling, meaning, or use of words. Thus a spell-checker in a word-processing program, a device that scans and translates printed words, a glossary for on-line teaching materials, or an electronic version of a respected hard-copy dictionary are all EDs of a sort, characterised by the same system of storage and retrieval.”

Nesin määritelmä sähköisestä sanakirjasta on de Schryverin (2003: 145–146) mukaan laaja, mutta lähtökohtaisesti hyvä, koska se kattaa kaikki laitteet, jotka yleensä mielletään sähköisiksi sanakirjoiksi. Ne ovat sähköistä dataa sisältäviä jäsennettyjä kokoelmia, joita voi tarkastella moninaisilla ja monipuolisilla välineillä eri käyttöympäristöissä. Svensén (2004: 517) jakaa sähköiset sanakirjat edelleen ihmis- ja konekäyttöisiksi sanakirjoiksi.

2.4.1. Konekäyttöiset sanakirjat

Konekäyttöiset sanakirjat on kehitetty tietokoneiden käytettäväksi kieliteknologisissa sovelluksissa (Svensén 2004: 517). Koneellisen kääntämisen suhteen on kuitenkin tehtävä ero koneavusteisen kääntämisen (Computer-Aided Translation, CAT) ja konekääntämisen (Machine Translation, MT) välille (Alapuro 2003: 41). Konekääntämisessä kaksikielisiin sanakirjoihin pohjautuvilla ohjelmilla tuotetaan automaattinen raakakäännös lähtökielestä kohdekieleen (Dromme-Desvignes & Sornom-Aï 2001: 14; Alapuro 2003: 41). Koneavusteisella kääntämisellä taas tarkoitetaan osittain automatisoitua prosessia, jossa tietokoneohjelma tukee käyttäjää käännösvalinnoissa (Alapuro 2003: 41). Yleisin tietokoneavusteinen käännösapuväline on käännösmuisti (Dromme-Desvignes & Sornom-Aï 2001: 15; Alapuro 2003: 41). Tässä tutkielmassa sähköisellä sanakirjalla viitataan ainoastaan ihmiskäyttöisiin teoksiin.

2.4.2. Ihmiskäyttöiset sanakirjat

Ihmiskäyttöiset sähköiset sanakirjat voidaan jakaa offline- ja online-sanakirjoihin. Offline-sanakirjoilla eli yhteydettömillä sanakirjoilla tarkoitetaan teoksia, joita ei käytetä internet-yhteyden välityksellä. Teokset on tallennettu joko tietokoneesta erilliseen laitteeseen tai tietokoneeseen, johon ne asennetaan ulkoisesta lähteestä, kuten CD-ROM- tai DVD-levyltä, IC-älykortilta (Integrated Circuit Card) tai internetistä. (Svensén 2004: 517.)

Offline-sanakirjoja ovat täten ainakin:

- a) CD-ROM-, DVD-, ja Blu-ray-sanakirjat;
- b) sanakirjakynät eli skannerikynät tai kynäskannerit, joita kutsutaan internetissä myös elektronisiksi ja skannaaviksi sanakirjakyniksi, pikasanakirjoiksi ja kielenkääntimiksi;
- c) taskukokoiset sanakirjalaitteet (Pocket Electronic Dictionary – PED), jotka ovat suosittuja etenkin Aasiassa (ks. Taylor & Chan 1994: 599; Nesi 1999: 57; Koyama & Takeuchi 2003: 61–62; Hartmann 2005: 203). Internetissä kyseisiä laitteita nimitetään myös mm. elektronisiksi taskukokoisiksi ja näppäiltäviksi sanakirjoiksi, käännöslaitteiksi ja kannettaviksi elektronisiksi kääntäjiksi;
- d) tietyt kännyköiden, kommunikaattoreiden, kämmentietokoneiden (Personal Digital Assistant – PDA) sekä älypuhelimien sanakirjasovellukset;
- e) muistitikkusanakirjat.

Online-sanakirjoja eli internetissä julkaistuja sanakirjoja, internet-sanakirjoja, taas käytetään vain internetin välityksellä esimerkiksi tietokoneella tai kännykän SMS (Short Message Service) ja WAP (Wireless Application Protocol) -palveluiden kautta. Toisin kuin offline-sanakirjat, jotka ovat viimeistelyjä tuotteita, online-sanakirjat ovat laajennettavissa ja päivitettävissä. Offline- ja online-sanakirjan välimuotona voidaan pitää intranet-sanakirjaa, joka tarkoittaa yrityksen palvelimelle tallennettua sanakirjaa, jota päivitetään ja käytetään intranetissä. (Svensén 2004: 517–518.) Intranetillä taas tarkoitetaan julkisesta internetistä palomuurin

eristettyä, usein tietyn yrityksen henkilöstön sisäiseen viestintään tarkoitettua, internet-teknologiaa hyödyntävää verkkopalvelua. Extranet puolestaan merkitsee erillistietoverkkoa, suljettua verkkopalvelua, jonka avulla organisaatio voi antaa haluamalleen kohderyhmälle oikeuden käyttää osaa yrityksen sisäisistä tiedoista. (Jussila & Leino 1999: 11, 75–80, 218–219.) Extranet-sanakirja voi siis olla esimerkiksi jonkin yrityksen sanakirja, jonka käyttöoikeus on laajennettu tietyn asiakasryhmän käyttöön.

MOT Kielitoimiston sanakirjan 2.0, Sanastokeskus TSK:n *Tietotekniikan termitalkoiden* ja *TEPA-termipankin* tarkastelun perusteella useimmille sähköisille sanakirjoille ei vielä ole vakiintuneita suomenkielisiä määritelmiä. Eri lähteissä hyperonyyminä eli ylätasoa käsitteenä käytetään näkökulmasta riippuen sähköistä, elektronista, digitaalista tai virtuaalisanakirjaa. Tietoverkon sanakirjoja taas nimitetään vaihdellen verkko-, web-, webbi- ja nettisanakirjoiksi. Verkko- ja nettisanakirjakin ovat yläkäsitteitä, jotka vuorostaan kattavat inter-, intra- sekä extranet-sanakirjat.

2.4.2.1. Tiedonhaku- ja hypermediaominaisuudet

Sähköisen sanakirjan ollessa hyvin jäsennelty, kattava ja hakijalähtöinen, se mahdollistaa monipuolisten tiedonhakutapojen hyödyntämisen (Varantola 2001: 217). Yleensä sähköisestä sanakirjasta haetaan tietoa kirjoittamalla hakusana tiedonhakukenttään (Burke 2003: 244). Joskus tietoa voi etsiä myös hakusanan osalla käyttämällä esimerkiksi kirjastojen tietokantahauista tuttuja menetelmiä, kuten jokerimerkkiä (? tai *), jolla korvataan kirjaimia, kun sanan tarkasta kirjoitusasusta ei ole täyttä varmuutta. Esimerkiksi haulla *recen?ion* voidaan saada vastaukseksi *recension*. (Svensén 2004: 521.) Läheisyyshaulla puolestaan voi etsiä lähekkäin esiintyviä sanoja, jos esimerkiksi sanonnasta muistaa vain sanan tai kaksi. Hakukenttään merkitään esimerkiksi sanat *father* ja *son*, jolloin vastauksesi voi tulla *like father like son*. Konkordanssihaulla taas etsitään kollokaatioita (Oppentocht & Schutz 2003: 219) eli sanoja, joilla on merkityspohjainen taipumus

esiintyä yhdessä (Karlsson 2008: 232). Tällaisia sanoja ovat muun muassa verbit ja niiden prepositiot. Esimerkiksi sanahaku *look* saattaa tuottaa hakutulokseksi verbit *to look at*, *to look for* ja *to look in*. Sähköisissä sanakirjoissa on usein myös sumea haku -toiminto, joka ehdottaa vaihtoehtoja sanaa, jos alkuperäistä ei löydy kirjoitusvirheen takia (Burke 2003: 244; Svensén 2004: 521). Esimerkiksi kirjoitettaessa hakukenttään *licorice*, toiminto ehdottaa korvaavuudeksi *liquorice*. Avainsanahaku (Niiranen 2003: 58) taas etsii sanakirjasta kaikki kohdat, joissa hakusana esiintyy. Tätä hakutapaa Nesi (1999: 62) kutsuu kokotekstihauksi ja Varantola (2001: 217) vapaaksi tekstihauksi. Sanarunkohaku puolestaan etsii sanoja, joilla on sama vartalo kuin hakusanalla (Burke 2003: 245), jolloin sanahaun *sun* tuloksena saattaa olla esimerkiksi *sunny*. Käsitehaun tarkoitus on järjestää sanoja yläkäsitteiden alla (Niiranen 2003: 58), esimerkiksi hakusanalla *tree* hakutulokseksi voi tulla *maple*, *oak*, *birch* → *silver birch*. Erilaisia hakutapoja ovat käsitelleet julkaisuissaan mm. Dodd (1989: 87–90), Trojanus (2002: 8–10), Burke (2003: 244–245), Oppentocht ja Schutz (2003: 217–223) sekä Svensén (2004: 520–522).

Joissakin sähköisissä sanakirjoissa tiedonhakukentän kautta pääsee hakusanaan ja sen määritelmään, jossa olevia sanoja napsauttamalla pääsee edelleen niitä koskeviin tietoihin. Nielsen (1995: 2) toteaa, että tekstiä, jossa käyttäjä voi siirtyä ohjelmoitujen viitteiden eli linkkien kautta muihin teksteihin tai tietoihin haluamassaan järjestyksessä, nimitetään hypertekstiksi ja siinä olevia linkkejä hyperlinkeiksi. Hypermedian hyödyntämistä sanakirjoissa on käsitellyt laajasti pro gradu -tutkielmassaan Liljander (2002). Monipuolisten tiedonhaku- ja hypermediaominaisuuksien lisäksi myös multimedia tarjoaa sähköisille sanakirjoille kehitysmahdollisuuksia (Abel & Weber 2000: 808). Multi- eli monimediamuotoisuus tarkoittaa, että teoksissa sovelletaan erilaisia tiedon esitystapoja, kuten dynaamista grafiikkaa sekä ääntä, ihannetapauksessa useita samalla kertaa (Siivonen 1989: 59; Abel & Weber em.; De Schryver 2003: 165). Esimerkiksi vaikeasti kuvailtavia sanoja voidaan havainnollistaa

kuva-, video- ja äänitiedostoin, mistä on hyötyä etenkin erikoisalojen sanojen sekä ääntämisohjeiden yhteydessä (Trojanus 2002: 7). Edellytyksistä huolimatta nykyisten sanakirjojen tekniset ominaisuudet eivät useinkaan pääse edukseen (Abel & Weber 2000: 807; Liljander 2002: 60). Monissa internet-sanakirjoissa ei hyödynnetä multi- tai hypermediaa nimeksikään, ja niissä on vain vähän tiedonhakukeinoja.

2.5. Sanasto

Termejä sanakirja ja sanasto käytetään vaihtelevasti lähteestä riippuen (Liljander 2002: 19). Yleiskielen sanakirja ja sanastotyön pohjalta laadittu sanasto ovat kuitenkin hyvin erilaisia (Cantell 1992: 3). Terminologit eli sanastotyön tekijät tutkivat käsitteitä ja niiden nimityksiä eli termejä sekä laativat erikoisalan sanastoja, kun taas leksikografit eli sanakirjatyöntekijät syventyvät sanoihin ja kokoavat yleiskielisiä sanakirjoja (Varantola 2001: 216). Sanakirjan käyttäjäryhmä on usein suurempi kuin sanaston, joka on totunnaisesti tietyn alan ammattilaisille suunnattu. Lisäksi sanakirja on yleensä yksi- tai kaksikielinen, kun taas sanasto on useimmiten monikielinen. Sanakirja voi olla joko kuvaileva eli kielenkäyttöä esittelevä tai ohjeistava eli ohjeita ja suosituksia antava. Sanasto sen sijaan on aina ohjeistava. (Cantell 1992: 3–4.) Tämä tutkielma keskittyy pääasiassa sanakirjoihin, mutta sanastojakaan ei ole rajattu täysin sen ulkopuolelle, sillä osa kääntämisen opiskelijoista käyttää kääntäessään myös sanastoja.

3. SANAKIRJOJEN LUOKITTELU

Sanakirjan käyttäjän tarpeista riippuu, mihin teokseen hänen kannattaa tarttua (Liljander 2002: 20). Sanakirjaluokittelu eli -typologia auttaa saamaan paremman käsityksen eri lähteiden käyttöalasta ja -tarkoituksesta (Hartmann 2007: 50). Sanakirjatypologia on teosten jaottelua selvärajaisiin lokeroihin (Hartmann 2005: 195) eri piirteiden, kuten kielten, koon ja sisällön mukaan (Hartmann 2007: 50). Painettujen sanakirjojen luokittelua ovat käsitelleet esimerkiksi Malkiel (1962), Zgusta (1971: 198–221), Hausmann (1989), Swanepoel (2003) sekä Devapala (2004) ja sähköisten sanakirjojen luokittelua Nesi (2000b: 839–843) ja de Schryver (2003: 146–150). Yleisesti luokittelua ovat käsitelleet Atkins ja Rundell (2008: 24–29).

3.1. Luokittelun vaikeudet

Vaikka sanakirjoja on kategorisoitu vuosikymmenten saatossa lukuisin eri tavoin ja perustein (Béjoint 2000: 32; Svensén 2004: 15), niistä on miltei mahdotonta tehdä yleistyksiä (Landau 2001: 7) saati yksinkertaista luokittelua (Béjoint 2000: 37; Devapala 2004: 237). Jaottelu käy yhä haastavammaksi, kun sanakirjatyyppeiden rajat limittyvät (Hartmann 2005: 194–195). Tähän on vaikuttanut etenkin tietokone- ja digitaaliteknologian kehitys, mikä on lisännyt erilaisten sähköisten sanakirjojen määrää (Koyama & Takeuchi 2003: 61) ja edistänyt niiden hybridi- eli yhdistelmämuotojen yleistymistä (Nesi 2000b: 839; Hartmann 2001: 5). Hybriditeoksiin on integroitu piirteitä eri sana- ja tietosanakirjoista sekä muista lähteistä, kuten kieliopista, opetusaineistoista sekä kartastoista (Hulstijn & Atkins 1998: 10; Nesi 2000b: 839; Hartmann 2001: 5). Hyvinä esimerkkeinä sanakirjatyyppeiden yhdistelmistä käyvät vapaan sisällön sana- ja tietosanakirjat. Ne ovat internet-sanakirjoja, joiden sisältö on kenen tahansa muokattavissa (Giles 2005: 900). Seuraavissa osioissa tarkastellaan tutkielman kannalta tärkeimpiä sanakirjojen luokittelupiirteitä ja tehdään katsaus potentiaaliin kääntäjän hybridisanakirjoihin.

3.2. Kielten määrä

Sanakirjojen perustyyppinä pidetään yksikielistä, sanastollisia yksiköitä määrittelevää sanakirjaa (Karlsson 2008: 197) ja kaksikielistä sanakirjaa, jossa rinnastetaan lähdekielen sanastollisia yksiköitä merkitykseltään vastaaviin kohdekielen yksiköihin (Zgusta 1971: 294). Yksikieliset sanakirjat on suunnattu lähinnä ensikielisille kielenpuhujille (Karlsson 2008: 197) kielenhuollon välineeksi, kuten sanojen merkitysten sekä kirjoitus- ja ääntämisasun tarkistukseen (Varantola 2001: 224). Ne ovat samalla tärkeitä lähteitä myös kielten opiskelijoille ja kääntäjille (Welker 2006a: 252). Kaksikielisten sanakirjojen tehtävänä taas on edistää kieltenvälistä viestintää, varsinkin kääntämistä (Marello 1996: 31; Niklas-Salminen 1997: 95; Karlsson 2008: 197–198). Pulmallista niissä kääntämisen kannalta on kuitenkin se, että kielten sanat ovat ani harvoin toistensa vastineita, koska niiden merkitys- ja käyttöalat ovat poikkeavat, minkä lisäksi merkitykset muuttuvat lauseyhteydestä riippuen (Varantola 2001: 222; Svensén 2004: 310–340). Leksikografien on päätettävä, mitkä eri kielten sanat ovat merkitykseltään niin lähekkäiset, että ne voidaan panna sanakirjaan toistensa vastineiksi (Vanhatalo 2005: 18). Kääntäjien taas on mietittävä, miten hyvin vastine vastaa lähdekielistä sanaa kontekstissaan (Delisle 1994: 77, 79).

3.3. Lingvistiisyys ja ensyklopedisyys

Perinteisesti sanakirjat on jaoteltu niiden kattaman tiedon perusteella joko lingvistiksi tai ensyklopedisiksi. Ensyklopediat ovat kulttuuri- ja maailmantietoa sisältäviä kirjoja eli tietosanakirjoja, jotka välittävät tietoa kielenulkoisesta – konkreettisesta tai abstraktista – maailmasta. Lingvistisillä sanakirjoilla sen sijaan tarkoitetaan kielen sanoja ja niiden ominaisuuksia käsitteleviä teoksia. (Zgusta 1971: 198.) Kärjistäen sanakirjat välittävät tietoa siitä, mitä yksittäinen sana merkitsee ja tietosanakirjat siitä, mikä jokin ilmiö on (Svensén 2004: 5). Raja sana- ja tietosanakirjatiedon välillä on kuitenkin häilyvä, koska kielen sisäistä ja ulkoista tietoa ei voi

täysin erottaa toisistaan (Varantola 2001: 230; Oppenocht & Schutz 2003: 225). Niinpä yleis- ja erikoissanakirjoissa on ensyklopedistakin tietoa ja tietosanakirjoissa voidaan selittää merkityksiä synonyymein ensyklopedisen tiedon ohella (Svensén 2004: 5–6). Sanakirjan käyttäjä ei edes voisi käsittää kaikkea sanakirjatieta, ellei hän yhdistäisi sitä maailmantietoonsa. Näin on etenkin kulttuurisidonnaisten sanojen kohdalla. Pelkkä sanakirjamääritelmä tuskin siirtää vaikkapa sanan *croissant* merkityksen henkilölle, jolla ei ole mitään tietoa viittauskohteesta. (Béjoint 1994: 158.)

3.4. Aktiivisuus ja passiivisuus

Kaksikielistä sanakirjaa käytetään toisaalta aktiivisesti tekstin tuottamiseen eli enkoodaukseen, toisaalta passiivisesti tekstin tulkintaan eli dekodaukseen (Pruvost 2006: 144–145; Atkins & Rundell 2008: 25). Tarkemmin sanoen aktiiviset sanakirjat on suunniteltu vieraskielisten viestien tuottamiseen eli kirjoittamiseen ja puhumiseen, sanojen oikeaoppiseen käyttöön sekä tekstin kääntämiseen äidinkieleltä vieraalle kielelle, mitä kutsutaan produktiiviseksi funktioksi. Passiiviset sanakirjat taas tukevat vieraskielisten viestien eli tekstin ja puheen ymmärtämistä sekä vieraalta kieleltä äidinkielelle kääntämistä, mitä kutsutaan reseptiiviseksi funktioksi. Sanakirjaa, joka on joko aktiivinen (esim. suomi–ranska-sanakirja) tai passiivinen (esim. ranska–suomi-sanakirja) sanotaan yksisuuntaiseksi, kun taas sanakirjaa, joka on monikäyttöisyyden tähden sekä aktiivinen että passiivinen (esim. suomi–ranska–suomi-sanakirja), kutsutaan kaksisuuntaiseksi (Svensén 2004: 15–22). Jako on tärkeä, koska tekstin tuottamiseen ja tulkitsemiseen tarvitaan eri tietoa käännessuunnasta ja tekstin vaikeudesta riippuen. Passiivisen sanakirjan käyttäjälle riittää, että hän saa käsityksen hakusanan merkityksestä, sillä äidinkielen kompetenssi tukee kääntämistä. Sanakirjaa aktiivisesti käyttävä sen sijaan tarvitsee paljon enemmän sanan käyttötietoa, koska vieraalle kielelle kääntäessä ilmaisujen idiomaattisuudesta tai kontekstiin sopivuudesta ei ole yhtä suurta varmuutta. (Varantola 1998a: 14; 2001: 222–223; Atkins & Rundell 2008: 407–410.)

3.5. Yleis- ja erikoiskielisyys

Sanakirjat ovat sanastoltaan joko ekstensiivisiä tai intensiivisiä eli niissä joko pyritään kuvaamaan kielen koko sanastoa tai suppeammin yhtä sen osa-aluetta (Niklas-Salminen 1997: 95). Yleis- ja erikoissanakirja eroavat toisistaan siten, ettei yleissanakirjaa ole suunnattu vain tietylle käyttäjäryhmälle (Svensén 2004: 30). Yleisteoksen sanasto on tapana valita intuitiivisesti tai tieteellisesti sanojen käyttöiheyden perusteella (Pruvost 2006: 137). Erikoissanakirjaan taas rajataan tietty osa sanastoa, kuten jokin ammattikieli tai slangi (Zgusta 1971: 204, 206). Erikoisteosten pääpaino voi myös olla vaikkapa sanojen muodollisissa tai semanttisissa ominaisuuksissa, kuten oikeinkirjoituksessa tai synonyymeissä (Pruvost 2006: 137).

3.6. Käyttötarkoitus ja kohderyhmä

Sanakirjan käyttötarkoitus määrittyy normaalisti sen käyttäjäryhmän tarpeiden mukaisesti (Niklas-Salminen 1997: 95). Mitä kääntäjiin tulee, heidän tiedontarpeensa ovat kovin erilaiset verrattuna muihin kieltenopiskelijoihin (Snell-Hornby 1996: 90), mutta myös kääntäjien parissa tiedontarpeet vaihtelevat käännöstekstin ja -suunnan sekä kielitaidon mukaan (Varantola 1998a: 14, 1998b: 179–181). Joka tapauksessa kääntäjät tarvitsevat sanatason tiedon ohella paljon käyttöyhteys-, kielioppi-, virke-, tyyli-, teksti- ja erikoisalan tietoa sekä muuta sanakirjanomaista kielenkäyttö- ja taustatietoa (Varantola 2001: 234). Kääntäminen ei ole vain erikielisten sanavastineiden hakua, vaan tekstien jälleenrakentamista ja merkitysten tuottamista eri tarpeisiin eri tekstilajikonventioita käyttäen, mihin valtaosa kaksikielisistä sanakirjoista on empiiristen tutkimusten mukaan riittämättömiä. Niinpä sekä kääntäjäkoulutuksessa että ammattikäntämisessä suositetaan yksikielisiä sanakirjoja. Kääntäjille suunniteltujen kaksikielisten sanakirjojen tulisikin olla konteksti- ja konventiokeskeisiä eikä vastinekeskeisiä, kuten on perinteisesti ollut tapana. (Snell-Hornby 1996: 90–91.)

Sanakirjat ovat Hartmannin (2005) mukaan yhä enemmän erilaisten sanakirjojen ja tiedonlähteiden yhdistelmiä. Mackintoshin (1998: 138) mielestä sekä kaksikielisen sanakirjan vastineista että yksikielisen sanakirjan hakusanamääritelmistä koostuva hybridi- eli yhdistelmäteos olisi kääntäjille suureksi hyödyksi. Teos olisi monipuolinen ja nopeakäyttöinen, koska kaksikielisestä sanakirjasta löytyneen vastineen merkitystä ei tarvitsisi tarkistaa yksikielisestä sanakirjasta. Kontekstisidonnaisuudesta johtuviin käännoongelmiin taas ratkaisu saattaisi löytyä käännoaiheeseen liittyvistä rinnakkaisteksteistä kootusta sähköisestä tekstiaineistosta eli korpuksista, josta pystyisi selvittämään, miten tiettyä lähdekielen sanaa tai ilmausta on käytetty vastaavanlaisissa kohdekielisissä teksteissä (Varantola 1998b: 190; Kujamäki & Jääskeläinen 2001: 244–247; Atkins & Rundell 2008: 476). Varantola (2001: 235) hahmottelee, että kääntäjän sanakirja voisi yhtä hyvin olla osana yhteensopivien ja yhdessä toimivien tiedonlähteiden verkkoa kääntäjän työasemassa. Lähteitä voisivat olla yksi- ja kaksi- sekä yleis- ja erikoiskielliset sanakirjat, sanakirjatietokannat, tekstiaineistot ja muut käännoesteknologiset tuotteet.

4. AINEISTO JA MENETELMÄT

Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntämisen pääaineopiskelijoiden suhdetta painettuihin ja sähköisiin sanakirjoihin selvitettiin käyttäjätutkimuksella. Tällä tarkoitetaan menetelmää, jolla tarkastellaan, miten sanakirjojen käyttäjät hakevat tietoa sanakirjoistaan, mistä he pitävät tai eivät pidä niissä ja millaisia ongelmia he pyrkivät ratkaisemaan sanakirjojensa avulla (Atkins & Rundell 2008: 30).

4.1. Kysely tutkimusmenetelmänä

Sanakirjojen käyttöä voidaan tutkia monin eri menetelmin, joista Hartmann (2007: 47) mainitsee seuraavat kuusi:

- 1) katsaus/kritiikki
- 2) tapaustutkimus/yksityiskohtainen kuvaus
- 3) epäsuora raportointi/kyselytutkimus
- 4) suora havainnointi/haastattelu
- 5) henkilökohtainen tallenne/protokolla
- 6) testi/koe

Tässä tutkielmassa tiedonkeruumenetelmänä käytettiin kyselyä, kuten on usein tapana tutkimuksissa, joissa selvitetään sanakirjan käyttäjien suhtautumista ja mielipiteitä (Welker 2006b: 178–179). Kysely on keskeinen survey-tutkimusmetodi, jolla tarkoitetaan kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joilla kerätään aineistoa standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. Standardoituus merkitsee samojen kysymysten esittämistä kaikille vastaajille yhtenäisellä tavalla. (Hirsjärvi ym. 2009: 193.) Lähtökohtana on, että vastaukset ovat vertailtavissa ja tutkittavasta ilmiöstä saadaan poimittua johdonmukaisesti mitattavaksi haluttuja piirteitä (Lyytimäki & Rotko 2004: 155). Tällöin voi tarkastella, mitä vastaajat pitävät faktoina, miten he ilmoittavat toimivansa ja mitä arvoja, ajatuksia, asenteita, käsityksiä, mielipiteitä tai tietoja heillä on (Dillman 2000: 34; Bourque & Fielder 2003:

27; Hirsjärvi ym. 2009: 197). Jos kysely on hyvin suunniteltu, sillä voi kerätä tehokkaasti paljon vertailukelpoisia vastauksia, ja aineiston saa tallennettua ja analysoitua automaattisesti tietokoneella. Myös aikataulu ja kustannukset ovat melko tarkasti arvioitavissa. (Bergenholtz & Tarp 1995: 79–80; Hirsjärvi ym. 2009: 195.)

Kysely luotettavana tutkimusmenetelmänä on usein kyseenalaistettu, kuten ovat tehneet esimerkiksi Hatherall (1984: 183–184) ja Crystal (1986: 75–78). Kyselyä on kritisoitu, koska sillä voidaan kerätä tietoa tutkimushenkilöiden suhteesta sanakirjoihin vain epäsuorasti, joten vastaukset eivät välttämättä vastaa todellisuutta (Hartmann 2007: 48). Kyselyä voi kuitenkin pitää kelvollisena tutkimusmetodina (Béjoint 1994: 147). Joidenkin sanakirjan käytön osa-alueiden tutkiminen suoran havainnoinnin tekniikoilla on nimittäin hyvin haasteellista. Tällaisia osa-alueita ovat esimerkiksi sanakirjan käyttö eri ajankohtina sekä tyytyväisyys sanakirjoihin. On toki muistettava, että kaikilla metodeilla on rajoituksensa, ja tutkijan tehtävänä on huomioida ne mahdollisimman hyvin. Yksi parhaita keinoja on käyttää monta metodia ja vertailla niillä saatuja tuloksia. (Lew 2002: 268.) Voi vaikkapa vertailla, mitä vastaajat ovat sanoneet tekevänsä siihen, mitä he todella tekevät (Béjoint 1994: 148). Welkerin (2006b: 179) mukaan hyvä käytäntö on sekä videoida koehenkilöiden sanakirjan käyttötilanne että nauhoittaa heidän ääneen ajattelunsa. Sanakirjojen käyttöä koskeva ääneen ajattelu sekä takautuva ääneen ajattelu ovat käytetyimpiä metodeja, mutta jälkimmäistä on kritisoitu, koska muisti voi pettää, ja ajattelu on subjektiivista siinä mielessä, ettei vastaaja ole välttämättä tietoinen todellisesta sanakirjan käytöstään. Metodit soveltuvat lisäksi vain pienen joukon tutkimiseen. Sähköisten teosten käyttöhistorian voi tallentaa koneelle, mikä taas ei paljasta toiminnan tarkoituksia. Käyttäjän pitäisi kirjata ylös teosten käytön motiivit, jolloin tulokset eivät olisi objektiivisia. Rekisteröinti ei myöskään näytä, miten taajaan painettuja lähteitä käytetään. Bourque ja Fielder (2003: 80) korostavatkin, että täyttä objektiivisuutta ei voi saavuttaa, mutta subjektiivisuutta tulee välttää mahdollisimman pitkälle.

Tässä tutkielmassa kyselyn katsottiin soveltuvan hyvin eri kieli- ja vuosiryhmiin kuuluvien opiskelijoiden sanakirjojen käyttötottumusten tiedusteluun ja vertailuun. Hulstijnin ja Atkinsin (1998: 10) mukaan kääntäjät ovat tätä nykyä tottuneita sähköisten sanakirjojen käyttäjiä, joten suhteellisen yksinkertaisellakin kyselyllä saadaan kerätyksi tietoa siitä, miten kyseisiä sanakirjoja voidaan kehittää heidän tarpeitaan vastaaviksi.

4.2. Kyselylomake

Kyselylomakkeen laatimiseksi perehdyttiin kirjallisuuteen, kuten Bergenholtz ja Tarp (1995: 77–83), Hulstijn ja Atkins (1998), Dillman (2000), Lew (2002), Bourque ja Fielder (2003), Lyytimäki ja Rotko (2004: 155–159), Tono (2001: 59–72), Hartmann (2007: 46–52, 156–164), de Leeuw ja Hox (2008: 239–263) sekä Hirsjärvi ym. (2009: 193–204). Lisäksi tarkasteltiin sanakirjatutkimuksissa käytettyjen kyselyiden sisältöä ja rakennetta, esimerkiksi Quirk (1974: 148–163), Tomaszczyk (1979: 103–119), Atkins ja Varantola (1998: 83–122), Hartmann (1999: 36–52), Corpas Pastor ym. (2001: 256–273), Sánchez Ramos (2005) sekä de Oliveira ja Welker (2007). Myös joidenkin kysymysten sisällöt pohjautuvat eri lähteisiin, kuten Mackintosh (1998: 130–134, 138–139), Leech ja Nesi (1999), Nesi (1999: 58–62), Burke (2003: 243–249), de Schryver (2003: 152–188), Oppentocht ja Schutz (2003: 216, 223–226) sekä Svensén (2004: 206–218, 239–241, 268–269, 520–530).

Sähköpostin ja internet-sivujen kautta tehtävät kyselyt ovat yleistyneet nopeasti (Dillman 2000: 8) muun muassa siksi, että niillä voi kerätä paljon tietoa suurelta joukolta melko edullisesti (Bourque & Fielder 2003: 9–11). Tässä tutkielmassa tiedonkeruuseen käytettiin internetin välityksellä toimivan kysely- ja tiedonkeruutyökalun Webropolin avulla laadittua suomenkielistä kyselylomaketta, joka oli taloudellisesti ja ajallisesti kätevin tapa kerätä tietoa neljän eri kielen ja kahden eri opintovaiheen opiskelijoilta.

Bourque ja Fielder (2003: 93) korostavat, että kyselyn toimivuutta, kuten ohjeiden ja vastausvaihtoehtojen selkeyttä ja riittävyttä, tulee testata ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista. Tämän kyselyn pilottiversio lähetettiin kuudelle ranskan kääntämisen opiskelijalle Turun yliopistosta, kahdelle portugalilaisen filologian opiskelijalle Helsingin yliopistosta sekä kahdelle henkilölle, jotka eivät olleet kielten opiskelijoita. Tällöin kyselyn yleisilmeestä sekä termien ja kysymysten loogisuudesta, selkeydestä ja tarpeellisuudesta saatiin erilaisia näkökulmia. Palautteen avulla kyselyn sisältöä ja järjestystä muokattiin sekä laskettiin kyselyyn vastaamiseen keskimäärin kuluva aika, joka oli noin puoli tuntia.

Varsinainen kysely lähetettiin kääntämisen opiskelijoille 29.3.2009. Aineisto haluttiin kerätä tehokkaasti, joten vastausajaksi rajattiin kaksi viikkoa. Opiskelijat saivat sähköpostissa linkin kyselylomakkeeseen (Liite I), jonka saatetekstistä selvisi mm. kyselyn aihe, kohderyhmät, tavoitteet, keskeiset käsitteet, arvioitu kesto, vastausten merkitys tutkimukselle ja palautuksen takaraja, joka oli 12.4.2009. Vastausjakson puolivälissä opiskelijoille lähetettiin sähköpostitse kyselyä koskeva muistutus, jossa kehoitettiin ottamaan yhteyttä, jos kyselyssä ilmenee teknisiä tai sisällöllisiä ongelmia.

Kolmiosaisessa kyselyssä oli neljäkymmentäkaksi kysymystä (Liite I). Ensimmäisessä osassa tiedusteltiin vastaajien pohjatietoja, toisessa sanakirjan käyttötottumuksia ja kolmannessa kokemuksia ja näkemyksiä sähköisistä kaksikielisistä sanakirjoista. Kysely eteni yleisistä yksityiskohtaisiin kysymyksiin. Osa oli avoimia kysymyksiä, joissa vastaaja kirjoitti vastauksensa tyhjään tekstikenttään, osa oli asteikkopohjaisia kysymyksiä, joissa vastaaja merkitsi, missä määrin hän on samaa mieltä esitetyn asian kanssa ja osa oli monivalintakysymyksiä, joissa vastaaja merkitsi yhden tai useamman näkemystään vastaavan vaihtoehdon.

Mielipiteiden selvittämiseksi käytettiin Rensis Likertin kehittämää asennemittausasteikkomallia (Eskola 1975: 211–212), jolla vastaajat merkitsivät mieleisensä vastausvaihtoehdon asteikolla, jolla 1 merkitsi laaduttomuutta, riittämättömyyttä tai tarpeettomuutta, 5 laadukkuutta, täydellisyyttä tai suurta tarpeellisuutta ja 0 tietämättömyyttä, epävarmuutta tai kantaottamattomuutta. Monivalintakysymyksillä ja asteikkopohjaisilla kysymyksillä kevennettiin sekä kyselyä että tulosten analysointia. Hyppykysymyksissä, kuten vaihto-opiskeluun liittyvissä kysymyksissä, vastaajan oli mahdollista ylittää kohta, joka ei koskenut häntä henkilökohtaisesti. Hyppykysymysten tarkoituksena oli lisätä vastaamismukavuutta: kun vastaajan ei tarvitse tutustua ylimääräiseen informaatioon, kysely etenee nopeammin. Jotkin kysymykset olivat sekamuotoisia eli valmiiden vastauksien ohella tarjottiin tyhjä tekstikenttä siltä varalta, etteivät annetut vaihtoehdot ole vastaajalle sopivia.

4.3. Kyselyn kohderyhmät

Kyselyn kohderyhmät koostuivat vapaaehtoisista Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen pääaineopiskelijoista. Espanjan kielen kääntäjien ryhmään laskettiin kolme espanjan kielen opiskelijaa yhteisten perusopintojen ja kääntäjien vähäisen osallistujamäärän perusteella. Kieliryhmät jaettiin opintojen vaiheen mukaan ensimmäisen vuoden opiskelijoihin sekä neljännen vuoden ja sitä edistyneempiin opiskelijoihin. Jaon avulla haluttiin tarkastella, miltä osin ja missä määrin aloittelevien ja edistyneiden opiskelijoiden sanakirjankäyttötottumukset sekä mielipiteet sähköisistä sanakirjoista eroavat toisistaan. Aloittelevista opiskelijoista käytetään edempänä lisäksi nimityksiä ensimmäisen ja 1. vuoden opiskelijat. Edistyneitä opiskelijoita puolestaan kutsutaan myös neljännen ja 4. vuoden opiskelijoiksi. Vaikka tarkastelun kohteena ovat opiskelijat, eivätkä ammattikäntäjät, heitä kutsutaan vastedes myös englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntäjiksi.

Ryhmät koottiin kääntämisen opintojen kursseilta sekä sähköpostitse, jolloin saavutettiin suhteellisen suuri määrä opiskelijoita. Sähköiseen kyselyyn osallistuminen internetin kautta oli nimetöntä ja vapaaehtoista, joten opettajan tai tutkijan läsnäolo ei vaikuttanut osallistumiseen. Internetkyselyiden etuna pidetään juuri sitä, että niihin vastaaminen on omaehtoista ja yksityistä, aikataulu on joustava, lomake on visuaalinen eikä valvojan läsnäolo vaikuta vastaamiseen (Dillman 2000: 81; Bourque & Fielder 2003: 11–12; de Leeuw & Hox 2008: 243, 250–254). Tutkimusryhmien otoskoot vaihtelivat kieli- ja vuosiryhmittäin. Kysely lähetettiin 96 kääntämisen opiskelijalle, joista 63 vastasi kyselyyn. Neljä vastanneista ei kuulunut kumpaankaan tarkasteltavaan vuosiryhmään, joten heidän vastauksiaan ei otettu huomioon. Vastanneiden lopullinen määrä oli 59 opiskelijaa, joiden pohjalta laskettu vastausprosentti oli 61. Opiskelijoiden mielipiteille sanakirjojen suosittelusta ja opetuksesta Turun yliopistossa haettiin vertailupohjaa englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntämisen opettajilta. Sähköpostitse lähetettyihin kysymyksiin (Liite II) vastasi kolme englannin, kaksi espanjan, neljä ranskan ja kaksi saksan kääntämisen opettajaa.

4.4. Tutkimusaineiston analysointi

Kyselystä saadun aineiston käsittelyyn käytettiin sisällönanalyysiä, sillä menetelmä sopii minkä tahansa kirjallisten tuotosten analysointiin (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103) ja sen avulla voidaan tarkastella asioiden ja tapahtumien merkityksiä, seurauksia ja yhteyksiä (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 21). Analyysin päämääränä on saada aineistosta tiivistetty ja pääpiirteinen kuvaus varsinaisia johtopäätöksiä varten (Tuomi & Sarajärvi 2009: 103). Prosessi voidaan jakaa vaiheisiin, jotka ovat analyysiyksikön valinta, aineistoon perehtyminen, aineiston rajaus, luokittelu ja tulkinta. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 91–93). Lähtökohtana on analyysiyksikkö, joka on tutkimuskysymyksestä riippuen esimerkiksi sanayhdistelmä, lause tai ajatuskokonaisuus (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003: 25). Tässä

tutkielmassa tarkastelun kohteena oli yksittäisen opiskelijan vastaus tiettyyn kysymykseen, ja analyysiyksikkönä oli kysymyksestä riippuen sana, lause, virke tai ajatuskokonaisuus.

Analyysin pohjana oli Webropol-ohjelmasta saatu Excel-taulukko kyselyn vastauksista. Vastaukset jaettiin Excel-taulukkolaskentaohjelmalla englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntämisen opiskelijoiden ryhmiin, joista jokainen jaettiin edelleen sekä aloittelevien että edistyneiden opiskelijoiden ryhmiin. Tällöin vastaukset olivat kätevästi käsiteltävissä kysymys kerrallaan kieli- ja vuosiryhmittäin. Avointen kysymysten vastauksiin perehdyttiin ja niistä etsittiin esimerkiksi erilaisia sanakirjan käytön perusteluita, joita tiivistettiin, yleistettiin ja ryhmiteltiin. Suljettujen kysymysten osalta ryhmittely tapahtui valmiiden vastausehtojen mukaisesti.

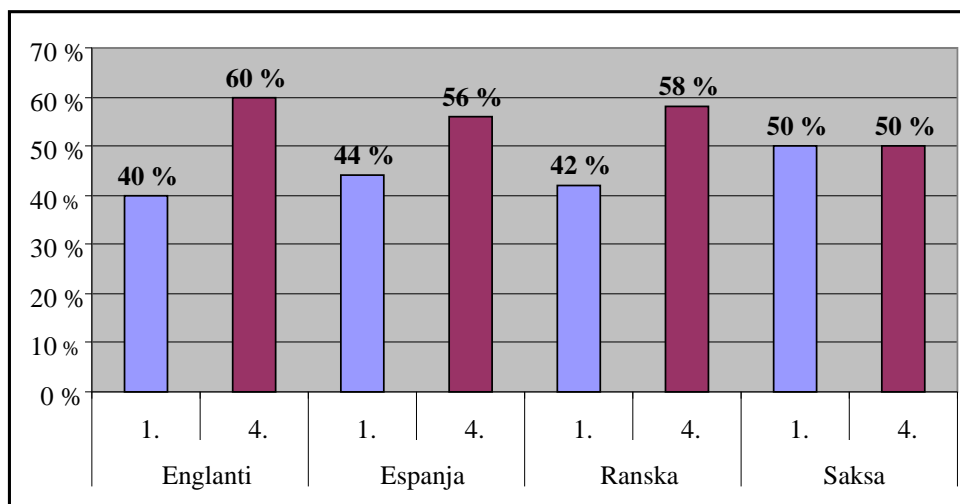
Tuomi ja Sarajärvi (2009: 120) toteavat, että sisällönanalyysiä voidaan jatkaa luokittelun jälkeen kvantifioinnilla, jolloin lasketaan vaikkapa, kuinka moni henkilö on antanut tiettyyn kysymykseen saman vastauksen. Tässä tutkielmassa katsottiin suljettujen kysymysten osalta, kuinka usein jokin tietty vastaus esiintyi kunkin kieli- ja vuosiryhmän vastauksissa. Tämän perusteella laskettiin yleisiä ja ryhmäkohtaisia prosentiosuuksia ja vertailtiin ryhmiä keskenään siten kuin oli minkäkin kysymyksen tarkoituksen mukaisesti mielekkäintä. Tutkimuskysymysten kannalta tärkeimmät tulokset esitettiin diagrammeina ja sekä keskiarvojen laskemiseen että tärkeimpiä tuloksia koskevien taulukoiden ja graafisten kuvioiden laadintaan käytettiin Exceliä. Tuomen ja Sarajärven (2009: 121) mukaan laadullinen aineisto on usein niin pieni, ettei kvantifiointi välttämättä tuo lisätietoa tai erilaista näkökulmaa tuloksiin. Tässä tutkielmassa kaavioiden tarkoituksena oli lähinnä havainnollistaa mahdollisia tutkimusryhmien välisiä pieniäkin eroja.

5. TULOKSET JA TARKASTELU

Kyselyn tulokset ja niiden tarkastelu etenevät aihepiireittäin. Ennen varsinaisia tutkimuskysymyksiin liittyviä tuloksia käydään lyhyesti läpi vastanneiden pohjatietoja. Tuloksista käsitellään aluksi sanakirjojen suosittelua ja opetusta koskevia kysymyksiä, minkä jälkeen keskitytään kääntämisen opiskelijoiden sanakirjankäyttötottumuksiin. Lopuksi selvitetään, miten tyytyväisiä opiskelijat ovat painettuihin ja sähköisiin kaksikielisiin sanakirjoihin ja mitä ominaisuuksia he pitävät sähköisissä teoksissa kääntämisen kannalta tärkeimpinä. Paremman seurattavuuden vuoksi kysymysten tulokset ja niiden tarkastelut vuorottelevat.

Pohjatiedoiksi katsottiin kysymykset, jotka koskevat kääntämisen opiskelijoiden sukupuolta, ikää, äidinkieltä, pääainetta, opintojen vaihetta sekä vaihto-opintoja. Kyselyssä (Liite I) pohjatietoihin sisällytetyt kysymykset, jotka liittyivät sanakirjojen käytön aloitusajankohtaan, suositteluun ja opetukseen sekä sanakirjojen käyttöön työelämässä, nähtiin tarpeellisiksi käydä läpi varsinaisten tutkimustulosten yhteydessä. Vastanneiden iän keskiarvo oli 24 vuotta (keskihajonta 5,38), 1. vuoden kääntäjien 21 vuotta (keskihajonta 1,54) ja 4. vuoden kääntäjien 27 vuotta (keskihajonta 5,75). Vastanneista äidinkieleltään suomalaisia oli 95 % (56 kpl), espanjalaisia 3 % (2 kpl) ja saksalaisia 2 % (1 kpl). Vastanneista 44 % (26 kpl) oli aloittelevia opiskelijoita ja 56 % (33 kpl) edistyneitä opiskelijoita. Vastanneista 25 % (15 kpl) oli englannin, 15 % (9 kpl) espanjan, 33 % (19 kpl) ranskan ja 27 % (16 kpl) saksan kääntäjiä. Kieliryhmien sisällä 1. ja 4. vuoden opiskelijoiden edustus oli jotakuinkin tasainen. Englannin kääntäjistä 1. vuoden opiskelijoita oli 40 % (6 kpl) ja 4. vuoden opiskelijoita 60 % (9 kpl). Espanjan kääntäjistä 1. vuoden opiskelijoita oli 44 % (4 kpl) ja 4. vuoden opiskelijoita 56 % (5 kpl). Ranskan kääntäjistä 1. vuoden opiskelijoita oli 42 % (8 kpl) ja 4. vuoden opiskelijoita 58 % (11 kpl). Saksan kääntäjistä 1. vuoden opiskelijoita oli 50 % (8 kpl) ja 4. vuoden opiskelijoita 50 % (8 kpl). (Kuva 2.) Aloittelevien

opiskelijoiden ryhmä oli yhtenäisempi kuin edistyneiden opiskelijoiden ryhmä, joka koostui monen vuosikurssin opiskelijoista. Vastanneista 17 % (10 kpl) oli miehiä ja 83 % (49 kpl) naisia. Aloittelevista opiskelijoista 12 % (3 kpl) oli miehiä ja 88 % (23 kpl) naisia, kun taas edistyneistä opiskelijoista 21 % (7 kpl) oli miehiä ja 79 % (26 kpl) naisia. Mahdollisia eroja miesten ja naisten vastauksissa ei huomioitu, vaan vastauksia tarkasteltiin kysymyksestä riippuen kieli- ja/tai vuosiryhmittäin. Opiskelijoista noin viidesosa oli suorittanut vaihto-opintoja ulkomaisissa yliopistoissa, mutta hyvin harvat (2 kpl) olivat saaneet niissä sanakirjojen suosituksia tai opetusta, joten vaihto-opiskelua koskevia kysymyksiä ei tarkasteltu lähemmin. Samasta syystä ei nähty tarpeelliseksi myöskään käsitellä vastauksia Suomessa suoritetuista vaihto-opinnoista.

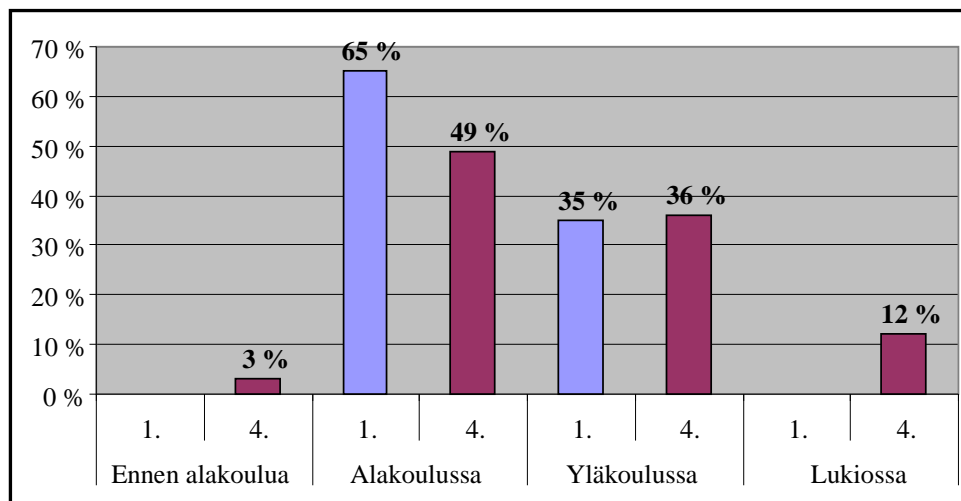
Kuva 2. Kyselyyn vastanneiden 1. ja 4. vuoden kääntämisen pääaineopiskelijoiden (englanti n=15, espanja n=9, ranska n=19 ja saksa n=16) osuudet kieliryhmittäin.

5.1. Sanakirjat ja koulutus

Sanakirjan soveltuvuus kääntämiseen riippuu paitsi sen ominaisuuksista, myös käyttäjän sanakirjankäyttötaidoista. Mitä paremmin sanakirjan tarjoamaa tietoa hallitsee ja sen käytön rajoituksia tiedostaa, sitä enemmän sanakirjasta saa irti (Varantola 2001: 215–216, 233; Campoy Cubillo 2002:

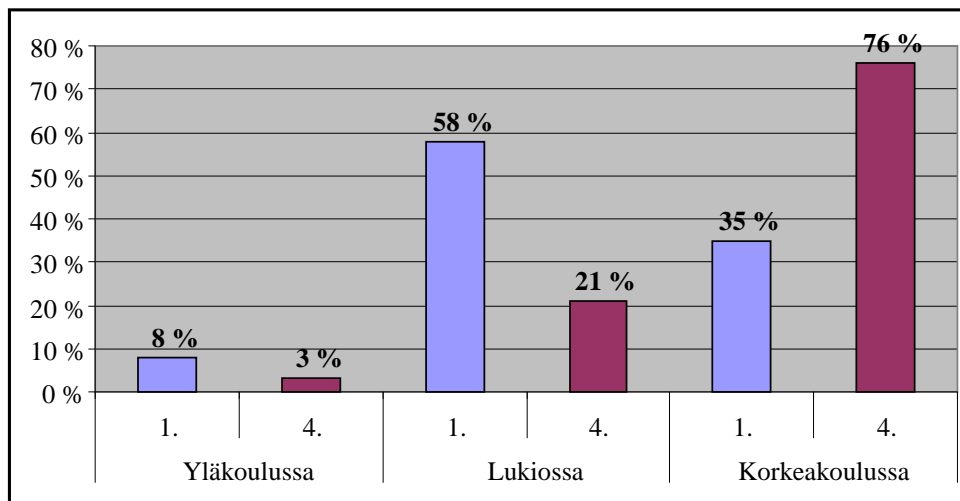
207). Tutkimuksista, joissa on tarkasteltu kääntämisen opiskelijoiden sanakirjojen käyttöä oikeissa käyttötilanteissa, käy ilmi, että sanakirjankäyttökoulutuksesta on suurta hyötyä (Varantola 2001: 215–216, 233). Katsottiinkin tarpeelliseksi selvittää, missä määrin Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa on suositeltu ja opetettu sanakirjojen käyttöä.

Kysymyksillä 9 ja 10 tarkasteltiin, missä opintojen vaiheessa kääntämisen opiskelijat ovat alkaneet käyttää sanakirjoja. Painettuja sanakirjoja on alkanut käyttää ennen alakoulua opiskelijoista 2 % (1 kpl), alakoulussa 56 % (33 kpl), yläkoulussa 36 % (21 kpl) ja lukiossa 7 % (4 kpl). Ensimmäisen vuoden opiskelijoista 65 % (17 kpl) on alkanut käyttää painettuja sanakirjoja alakoulussa ja 35 % (9 kpl) yläkoulussa. Neljännen vuoden opiskelijoista taas 3 % (1 kpl) on aloittanut painettujen sanakirjojen käytön ennen alakoulua, 49 % (16 kpl) alakoulussa, 36 % (12 kpl) yläkoulussa ja 12 % (4 kpl) lukiossa. (Kuva 3.) Painettujen sanakirjojen käytön aloitusta koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 1,69 %, 55,93 %, 35,59 % ja 6,78 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

Kuva 3. Painettujen sanakirjojen käytön aloitusajankohta Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen 1. vuoden (n=26) ja 4. vuoden (n=33) pääaineopiskelijoiden mukaan.

Sähköisiä sanakirjoja on alkanut käyttää yläkoulussa 5 % (3 kpl), lukiossa 37 % (22 kpl) ja korkeakoulussa 58 % (34 kpl) opiskelijoista. Ensimmäisen vuoden kääntämisen opiskelijoista 8 % (2 kpl) on tutustunut niihin yläkoulussa, 58 % (15 kpl) lukiossa ja 35 % (9 kpl) korkeakoulussa. Neljännen vuoden kääntämisen opiskelijoista 3 % (1 kpl) on ryhtynyt käyttämään sähköisiä sanakirjoja yläkoulussa, 21 % (7 kpl) lukiossa ja 76 % (25 kpl) korkeakoulussa. (Kuva 4.) Ensimmäisen vuoden opiskelijoiden sähköisten sanakirjojen käytön aloitusta koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 7,69 %, 57,69 % ja 34,62 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

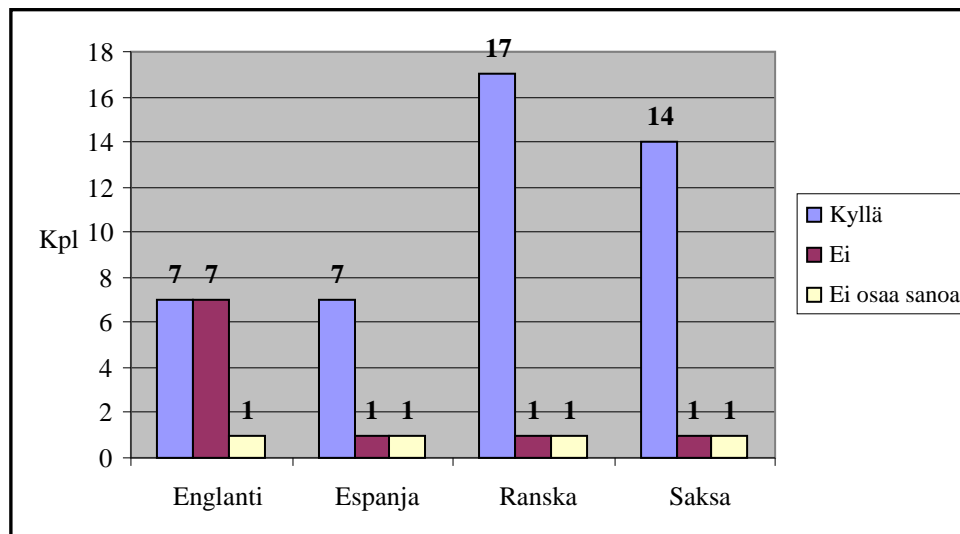
Kuva 4. Sähköisten sanakirjojen käytön aloitusajankohta Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen 1. vuoden (n=26) ja 4. vuoden (n=33) pääaineopiskelijoiden mukaan.

Tarkastelu osoittaa, että kaikki kyselyyn vastanneet Turun yliopiston kääntämisen opiskelijat ovat alkaneet käyttää painettuja sanakirjoja jossakin opintojensa vaiheessa. Suurin osa opiskelijoista on ryhtynyt käyttämään paperisia teoksia alakoulussa, ja lisäksi monet ovat tutustuneet niihin yläkoulussa. Painettuja sanakirjoja on ruvettu käyttämään huomattavasti aikaisemmin kuin sähköisiä sanakirjoja, mutta kaikki kääntämisen opiskelijat ovat ilmoittaneet perehtyneensä myös sähköisiin sanakirjoihin.

Valtaosa ensimmäisen vuoden kääntämisen opiskelijoista on ryhtynyt käyttämään sähköisiä teoksia lukiossa, kun taas useimmat neljännen vuoden kääntämisen opiskelijoista ovat alkaneet hyödyntää niitä vasta korkeakoulussa. Aloittelevat kääntämisen opiskelijat ovat siis tutustuneet sähköisiin sanakirjoihin varhaisemmassa opintojen vaiheessa kuin edistyneet kääntämisen opiskelijat, mihin lienee monta syytä. Sekä opetustavat että -materiaalit ovat sähköistyneet (Tuominen 1997), minkä lisäksi tietokoneiden käyttö on yleisesti ottaen arkipäiväistynyt. Myös sähköisten sanakirjojen saatavuus on nykyään paljon parempi ja niiden käyttö mitä luultavimmin lisääntyy tulevaisuudessa, mikä on otettava huomioon myös kääntämisen opetuksessa. Painettuja ja sähköisiä sanakirjoja ei tule nähdä toisensa poissulkevinä, vaan toisiaan tukevinä pedagogisina tiedonlähteinä, joilla voidaan tehostaa niin kielen ja sanaston oppimista kuin kääntämistäkin.

5.1.1. Sanakirjojen suosittelu

Kysymyksen 13 avulla haluttiin selvittää, onko Turun yliopiston kääntämisen opinnoissa suositeltu sanakirjojen käyttöä. Kääntämisen opiskelijoiden näkemysten lisäksi sähköpostilla tiedustellut englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntämisen opettajien mielipiteet otettiin huomioon. Kyselyn mukaan kääntämisen opiskelijoista 76 % (45 kpl) on saanut sanakirjasuosituksia, 17 % (10 kpl) ei ole saanut suosituksia ja 7 % (4 kpl) ei osannut sanoa, onko saanut suosituksia vai ei. Ensimmäisen vuoden kääntämisen opiskelijoista 88 % (23 kpl) on saanut sanakirjasuosituksia, 8 % (2 kpl) ei ole saanut suosituksia ja 4 % (1 kpl) ei osannut sanoa, onko sanakirjoja suositeltu vai ei. Neljännen vuoden kääntämisen opiskelijoista 67 % (22 kpl) on saanut sanakirjasuosituksia, 24 % (8 kpl) ei ole saanut suosituksia ja 9 % (3 kpl) ei osannut ottaa kantaa siihen, onko sanakirjoja suositeltu vai ei.

Kuva 5. Sanakirjojen käytön suosittele Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19) ja saksan (n=16) kääntämisen pääaineopiskelijoiden mukaan.

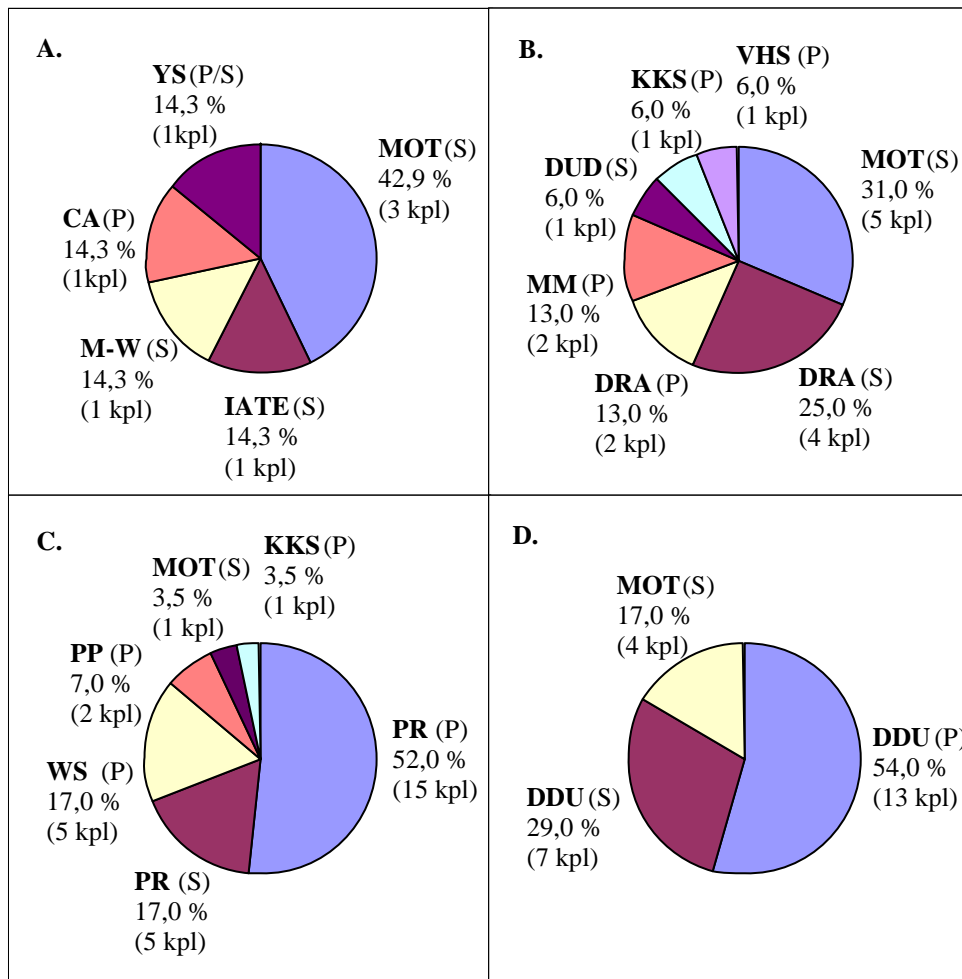
Vastausten perusteella englannin kääntäjistä 47 % on saanut sanakirjasuosituksia, 47 % ei ole saanut suosituksia ja 7 % ei osannut sanoa, onko saanut suosituksia vai ei. Espanjan kääntäjistä puolestaan 78 % on saanut sanakirjasuosituksia, 11 % ei ole saanut suosituksia ja 11 % ei osannut sanoa, onko saanut suosituksia vai ei. Ranskan kääntäjistä 90 % on saanut sanakirjasuosituksia, 5 % ei ole saanut suosituksia ja 5 % ei osannut sanoa, onko saanut suosituksia. Saksan kääntäjistä taas 88 % on saanut sanakirjasuosituksia, 6 % ei ole saanut suosituksia ja 6 % ei osannut sanoa, onko saanut suosituksia vai ei. (Kuva 5.) Englannin kääntämisen opiskelijoiden sanakirjasuosituksia koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 46,67 %, 46,67 % ja 6,67 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

Kääntämisen opettajien vastausten perusteella sanakirjojen käyttöä suositellaan heti kääntämisen opintojen alusta alkaen (P. Narko, K. Konttinen, O. Veivo, sähköpostiviestit 11/2009). Kääntämisen opiskelijoiden vastaukset olivat samansuuntaiset, sillä valtaosa ilmoitti saaneensa sanakirjasuosituksia. Vastausten perusteella suosittele kuitenkin

vaihtelee kieliryhmittäin. Englannin kääntäjistä vain puolelle on suositeltu sanakirjoja, kun taas muiden kieliryhmien opiskelijoista lähestulkoon kaikki ovat saaneet sanakirjasuosituksia. Tosin yksikään tiedusteluun vastanneista englannin kääntämisen opettajista (D. Bergen, J. Hiirikoski, D. Tringham, sähköpostiviestit 11/2009) ei ilmoittanut opettaneensa tai suositelleensa sanakirjoja vielä ensimmäisen lukuvuoden aikana, joten suurin osa aloittelevista kääntäjistä ei välttämättä ollut vielä saanut suosituksia kyselyn ajankohtaan mennessä. Toisaalta englannin kääntämisen opiskelijat ovat saattaneet saada sanakirjasuosituksia muilta luennoitsijoilta, jotka eivät vastanneet sähköpostitiedusteluun, mutta jotka ovat kuitenkin opettaneet opiskelijoita heti ensimmäisen lukuvuoden alusta lähtien. Kyselyn vastauksista päätellen sanakirjojen suosittelu on kieliryhmienkin sisällä opettajakohtaista.

5.1.2. Suositellut sanakirjat

Kysymyksen 14 avulla otettiin selvää, minkälaisia sanakirjoja Turun yliopiston kääntämisen opinnoissa on suositeltu. Sekä kääntämisen opiskelijoiden että kääntämisen opettajien näkemykset otettiin huomioon. Saatuja vastauksia käsiteltiin kieliryhmittäin tarkastellen ennen kaikkea suositeltujen teosten julkaisumuotoa ja kielten määrää. Englannin kääntäjät nimesivät neljä kääntämisen opinnoissa suositeltua sanakirjaa (Kuva 6A). Espanjan kääntäjille on suositeltu seitsemää (Kuva 6B), ranskan kääntäjille kuutta (Kuva 6C) ja saksan kääntäjille kolmea sanakirjaa (Kuva 6D). Yleisesti ottaen suositelluimmiksi tiedonlähteiksi osoittautuivat *MOT-sanakirjasto* sekä yksikieliset pääainekielen viralliset sanakirjat, joita on suositeltu eniten ranskan, saksan ja espanjan kääntämisen ryhmissä (Kuvat 6B, 6C ja 6D).

Kuva 6. Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa suositellut sanakirjat A) englannin (n=15), B) espanjan (n=9), C) ranskan (n=19) ja D) saksan (n=16) kääntämisen pääaineopiskelijoiden mukaan. Kuvassa käytetyt sanakirjojen lyhenteet: MOT = *MOT-sanakirjasto*; IATE = *Euroopan Unionin monikielinen termitietokanta (Interactive Terminology for Europe)*; M-W = *Merriam-Webster Online*; CA = *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*; YS = yksikieliset sanakirjat yleisesti; DRA = *Diccionario de la Real Academia Española*; MM = *María Moliner: Diccionario de Uso del Español*; DUD = *Diccionario Panamericano de Dudas*; KKS = *Korkeakoulusanasto*; VHS = *Valtionhallinnon sanasto*; PR = *Le Petit Robert*; WS = *WSOY:n suomi-ranska-suomi-sanakirja*; PP = *Pentti ja Pirkko Pesonen: Uusi ranskalais-suomalainen sanakirja*; DDU = *Duden Deutsches Universalwörterbuch*. Nimetty sanakirja on merkitty painetuksi (P), sähköiseksi (S) tai sekä painetuksi että sähköiseksi, jos julkaisumuotoa ei voinut päätellä vastauksesta. Kuvaan on merkitty myös sanakirjoja koskeneiden mainintojen lukumäärät ja niitä vastaavat prosenttiosuudet. Kukin vastaaja on voinut nimetä monta sanakirjaa sekä niiden painetut ja sähköiset versiot.

Englannin kääntämisen opettajien mukaan yksikielisten sanakirjojen käyttöä suositellaan opinnoissa painokkaasti. Aineopinnoissa on suositeltu *Collins Cobuild*, *MacMillan* sekä muita *Learner's Dictionary* -teoksia (D. Bergen ja D. Tringham, sähköpostiviestit 11/2009). Myös kaksikielisiä *WSOY:n suomi–englanti-* ja *englanti–suomi-sanakirjoja* (D. Tringham, em.) sekä internet-sanakirjaa *Cambridge Learner's Dictionary* (D. Bergen, em.) on suositeltu. *MOT-sanakirjoihin* sekä sanakirjaan *www.dictionary.com* on opetuksessa viitattu, mutta niiden tiedot on kehoitettu tarkistamaan yksikielisistä sanakirjoista (D. Bergen, em). Lisäksi esimerkiksi kasvatustieteen sanastoihin sekä lain sanakirjoihin on viitattu käännösteksteistä riippuen (J. Hiirikoski, sähköpostiviesti 11/2009). Kukaan vastanneista opettajista ei sananmukaisesti todennut suosittellessaan *MOT-sanakirjasto*a, jonka opiskelijat kuitenkin mainitsivat suositteluksi. Tringham (12/2010) kuitenkin huomauttaa, että luennoitsijat, jotka antavat opetusta jo ensimmäisen lukuvuoden aikana, ovat saattaneet suositella ilmaista *MOT-sanakirjaa* aloitteleville opiskelijoille teoksena, joka on helppokäyttöinen ja helposti saatavilla.

Espanjan kääntämisen opettajien mukaan perusopintojen ensimmäisellä käännöskurssilla on suositeltu sanakirjoja, pääasiassa *MOT-sanakirjaston suomi–espanja–suomi-suursanakirjaa*, yksikielistä virallista espanjan kielen internet-sanakirjaa *Diccionario de Real Academia* sekä painettua sanakirjaa *María Moliner: Diccionario de Uso del Español*. Myös EU:n asiakirjakokoelmaportaalin *Eurllexin* sekä monikielisen termitietokannan *IATE:n* käyttöön on johdatettu. (P. Narko, sähköpostiviesti 11/2009.) Berber (sähköpostiviesti 1/2011) korostaa vielä, että sanakirjoja suositellaan etenkin käännöskursseilla. Berberin (sähköpostiviesti 1/2010) mukaan opiskelijat käyttävät paljon *MOTia*, jonka sijaan heille on kuitenkin suositeltu paitsi yksikielisten sanakirjojen myös rinnakkaistekstien käyttöä. Opiskelijoiden ja opettajien näkemykset suositelluista sanakirjoista olivat samansuuntaiset.

Ranskan kääntämisen opettajien mukaan sanakirjoja on suositeltu perusopintojen ensimmäisestä periodista lähtien. Yksikielisiä sanakirjoja, etenkin *Le Petit Robertia*, on suositeltu voimakkaasti (T. Humphreys; O.-P. Lautenbacher; O. Veivo, sähköpostiviestit 11/2009). Kaksikielisistä sanakirjoista on kehoitettu käyttämään *WSOY:n sanakirjoja* sekä *Uutta ranskalais-suomalaista sanakirjaa*. Tutkinno uudistuksesta vuodesta 2005 lähtien perusopinnoissa on esitelty myös yksikielisen *Le Petit Robertin* CD-ROM-versiota sekä internet-sanakirjaa *Trésor de la langue française*. (O. Veivo, sähköpostiviesti 11/2009.) *MOT-sanakirjaston suomi-ranska-suomi-sanakirjoja* sen sijaan pidetään suppeina käänöstarkoituksiin, joten niiden asemesta on suositeltu käytettäväksi yksikielisiä sanakirjoja. Aineopinnoissa erikoisalojen viestinnän taustatietouskurssilla on esitelty tekniikan alan kaksi- ja monikielisiä sanakirjoja ja sanastoja sekä sähköisiä termipankkeja korostaen kriittistä suhtautumista kyseisiin teoksiin. (T. Humphreys, sähköpostiviesti 11/2009.) Aineopintojen ja syventävien opintojen EU-käännöskurssilla on esitelty EU:hun liittyviä sähköisiä lähteitä, kuten termitietokantaa *IATE:a*. (L. Salmi, sähköpostiviesti 11/2009.) Yleisesti opiskelijoiden ja opettajien näkemykset sanakirjojen suosittelusta olivat yhdenmukaisia.

Saksan kääntämisen perusopintojen ensimmäisissä periodeissa on opettajien mukaan suositeltu voimakkaasti sekä painettujen että sähköisten yksikielisten sanakirjojen käyttöä (K. Konttinen, sähköpostiviesti 11/2009; G. Torikka, henkilökohtainen tiedonanto 11/2009). Tällaisia sanakirjoja ovat *Duden-sanakirjat*, etenkin *Duden deutsches Universalwörterbuch A–Z*, sekä *Bildwörterbuch der deutschen Sprache*, *Wörterbuch der sprachlichen Zweifelsfälle*, *die deutsche Rechtschreibung* ja *Stilwörterbuch der deutschen Sprache*. Sanakirjojen ohella on suositeltu rinnakkais- ja vertaismateriaalien käyttöä. (G. Torikka, em.) Niin ikään yksikielisiä sanakirjoja *Wahrig deutsches Wörterbuch* sekä *Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache* (DWDS) on kannustettu käyttämään. Kaksikielisistä sanakirjoista käyttökelpoisimpina pidetään erikoisalan sanakirjoja. (K.

Konttinen, em.) Opettajien mukaan *MOT-sanakirjoihin* on viitattu, mutta niiden käyttöä ei ole suositeltu kääntämiseen. Opiskelijat taas olivat maininneet *MOT-sanakirjaston* suositelluksi. Muilta osin opiskelijoiden ja opettajien näkemykset vastasivat toisiaan.

Opiskelijoiden vastausten tulkitsemista hankaloitti se, että joihinkin vastauksiin ei ollut merkitty kaikkia pyydettyjä tietoja tai niitä oli merkitty epätarkasti. Esimerkiksi paikoin jäi epäselväksi, onko yliopistossa suositeltu *MOT-sanakirjaston* suomi–pääaineikieli–suomi-yleissanakirjaa vai koko sanakirjastoja yleisesti. Tällaisia vastauksia olivat esimerkiksi *MOT-nettisanakirja, mm. espanja, ranska ja englantti, MOT sähköinen* sekä *yliopiston kautta käytössä oleva MOT*. Niinpä kaikki vaikeaselkoiset MOT-maininnat pantiin ryhmään MOT-sanakirjasto. Joistakin vastauksista, kuten *yksikielisiä sanakirjoja, Real Academia Españolan sanakirjoja, Duden* ja *Suomi–ranska–suomi-sanakirja WSOY*, taas puuttui merkintä sanakirjan julkaisumuodosta. Monet vastaukset, joihin oli merkitty vain sanakirjan nimi, saattoivat viitata teoksen painettuun versioon, mutta väärintulkinnan välttämiseksi tuloksiin merkittiin sekä painettu että sähköinen versio.

Opiskelijoiden vastausten mukaan englannin ja espanjan kääntäjille on suositeltu enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja, kun taas ranskan ja saksan kääntäjille on suositeltu useammin painettuja kuin sähköisiä sanakirjoja. Opettajien mukaan sanakirjan julkaisumuotoa tärkeämpää on sen luotettavuus, vastineiden tarkkuus ja tapa havainnollistaa hakusanojen merkityksiä kontekstien avulla, mikä auttaa syventämään kielitaitoa (D. Berber, T. Humphreys, O.-P. Lautenbacher, P. Narko, D. Tringham, sähköpostiviestit 11/2009; G. Torikka, henkilökohtainen tiedonanto 11/2009). Opettajat myös korostivat kriittistä suhtautumista teoksiin julkaisumuodosta riippumatta (G. Torikka em.; D. Bergen, T. Humphreys, sähköpostiviestit 11/2009). He noudattavat siten de Oliveiran ja Welkerin (2007: 133) suositusta kehottaa opiskelijoita tarkastamaan kaksikielisten sanakirjojen tiedot yksikielisistä sanakirjoista. Opiskelijoiden ja opettajien

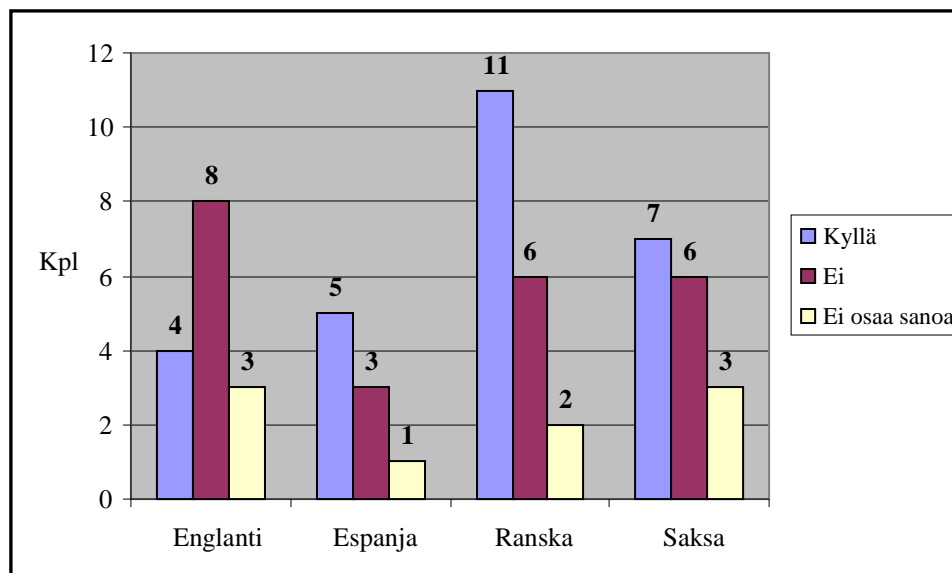
näkemykset erosivat lähinnä *MOT-sanakirjaston* osalta, jonka vain opiskelijat ilmoittivat suositelluksi lähteeksi. Kyselyn vastauksista ei voinut todeta tarkasti, missä suhteessa yksi- ja kaksikielisiä lähteitä on suositeltu. Joka tapauksessa vastaukset myötäilevät Snell-Hornbyn (1996: 91) näkemystä siitä, että kaksikielisten sanakirjojen sijasta kääntäjille suositellaan usein yksikielisiä sanakirjoja.

Sekä sanakirjojen suosittelua että suositeltuja sanakirjoja koskeviin tuloksiin on voinut vaikuttaa sekä vastanneiden opiskelijoiden että opettajien vähäisyys. Niinpä suositeltuja sanakirjoja saattaa olla enemmän tai vähemmän kuin tuloksista paljastui. Tähän viittaa se, että opiskelijoiden ja opettajien näkemykset suosittelusta poikkeavat jonkin verran toisistaan. Otosten pienuuden ohella monet muutkin seikat ovat voineet vaikuttaa suositeltuja lähteitä koskeviin tuloksiin. Ensiksikin opiskelijat saivat kyselyssä nimetä monta sanakirjaa sekä saman teoksen painetun ja sähköisen version. Toiseksi vastauksia on voitu antaa tuntuman mukaan. Lisäksi on vielä korostettava, ettei aloitteleville opiskelijoille ole välttämättä kyselyn ajankohtaan mennessä suositeltu sanakirjoja. Toisaalta osa vastanneista on voinut olla poissa luennoilta, joilla teoksia on suositeltu. Ongelmallista on sekin, että opettajat ovat mahdollisesti suosittelleet tiettyä sanakirjaa julkaisumuotoon katsomatta, kun taas opiskelijat ovat voineet käsittää suosittelun koskevan vain teoksen painettua versiota. Kysymyksen heikkoutena oli, ettei siitä selvinnyt, että tarkastelun kohteena ovat vain pääaineopinnoissa suositellut sanakirjat. Sivuaineissa suositeltuja sanakirjoja ei otettu tuloksissa huomioon.

5.1.3. Sanakirjojen opetus

Kysymyksellä 17 selvitettiin, onko Turun yliopiston kääntämisen opinnoissa opetettu sanakirjan käyttöä. Sekä opiskelijoiden että opettajien näkemykset otettiin jälleen huomioon. Opiskelijoista 46 % (27 kpl) vastasi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 39 % (23 kpl) ilmoitti, ettei sanakirjan

käyttöä ole opetettu ja 15 % (9 kpl) ei osannut sanoa opetuksen suhteen mitään. Aloittelevista opiskelijoista 50 % (13 kpl) totesi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 35 % (9 kpl) oli sitä mieltä, ettei sanakirjan käyttöä ole opetettu ja 15 % (4 kpl) ei osannut ottaa asiaan kantaa. Edistyneistä opiskelijoista 42 % (14 kpl) taas vastasi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 42 % (14 kpl) mainitsi, ettei sanakirjan käyttöä ole opetettu ja 15 % (5 kpl) ei osannut sanoa, onko sanakirjan käyttöä opetettu. Edistyneitä kääntämisen opiskelijoita koskevien prosenttilukujen summa on 99 %, mikä johtuu lukujen 42,4 %, 42,4 % ja 15,15 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

Kuva 7. Sanakirjojen käytön opetus Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19) ja saksan (n=16) kielen kääntämisen pääaineopiskelijoiden mukaan.

Englannin kääntäjistä 27 % totesi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 53 % ilmoitti, ettei sitä ole opetettu ja 20 % ei osannut sanoa opetuksen suhteen mitään (Kuva 7). Aloittelevista opiskelijoista 17 % (1 kpl) vastasi, että sanakirjan käytön opetusta on ollut, 33 % (2 kpl) totesi, ettei sitä ole ollut ja 50 % (3 kpl) ei osannut ottaa asiaan kantaa. Edistyneistä opiskelijoista 33 % (3 kpl) mainitsi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, kun taas 67 % (6 kpl) totesi, ettei opetusta ole ollut.

Espanjan kääntäjistä puolestaan 56 % vastasi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 33 % ilmoitti, ettei sitä ole opetettu ja 11 % ei osannut sanoa, onko sitä opetettu vai ei (Kuva 7). Aloittelevista opiskelijoista 50 % (2 kpl) mainitsi, että sanakirjan käytön opetusta on ollut ja 50 % (2 kpl) totesi, ettei sitä ole ollut. Edistyneistä opiskelijoista 60 % (3 kpl) vastasi, että sanakirjan käytön opetusta on ollut, 20 % (1 kpl) vastasi, ettei opetusta ole ollut ja 20 % (1 kpl) ei osannut sanoa, onko opetusta ollut vai ei.

Ranskan kääntäjistä 58 % ilmoitti, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 32 % totesi, ettei sitä ole opetettu ja 11 % ei osannut ottaa asiaan kantaa (Kuva 7). Aloittelevista opiskelijoista 63 % (5 kpl) totesi, että sanakirjan käytön opetusta on ollut ja 38 % (3 kpl) mainitsi, ettei sitä ole ollut. Edistyneistä opiskelijoista 55 % (6 kpl) totesi, että sanakirjan käytön opetusta on ollut, 27 % (3 kpl) mainitsi, ettei sitä ole ollut ja 18 % (2 kpl) ei osannut sanoa asian suhteen mitään. Ranskan kääntäjien sanakirjan käytön opetusta koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 57,89 %, 31,58 % ja 10,53 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi. Myös ranskan kääntämisen aloittelevia opiskelijoita koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 62,50 % ja 37,50 % pyöristämisestä.

Saksan kääntäjistä 44 % vastasi, että sanakirjan käyttöä on opetettu, 38 % totesi, ettei sitä ole opetettu ja 19 % ei osannut sanoa, onko sitä opetettu (Kuva 7). Aloittelevista opiskelijoista 63 % (5 kpl) ilmoitti, että sanakirjan käytön opetusta on annettu, 25 % (2 kpl) vastasi, ettei sitä ole annettu ja 13 % (1 kpl) ei osannut sanoa, onko sitä annettu vai ei. Edistyneistä opiskelijoista 25 % (2 kpl) totesi, että sanakirjan käytön opetusta on annettu, 50 % (4 kpl) mainitsi, ettei opetusta ole annettu ja 25 % (2 kpl) ei osannut sanoa, onko opetusta annettu vai ei. Saksan kääntäjien sanakirjan käytön opetusta koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 43,75 %, 37,50 % ja 18,75 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi. Myös saksan kääntämisen aloittelevia opiskelijoita koskevien lukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 62,50 %, 25,00 % ja 12,50 % pyöristämisestä.

Englannin kääntämisen opinnoissa sanakirjan käytön opetus ei kuulu kurssikuvaukseen, vaan on opettajakohtaista. Esimerkiksi Bergen (sähköpostiviesti, 11/2009) toteaa käyneensä käännösviestintä-kurssilla läpi muun muassa sanakirjojen käyttötarkoituksia. Hiirikoski (sähköpostiviesti 12/2010) toteaa, että englannin kääntämisen lakikielen kurssilla harjoitellaan sanakirjojen käyttöä ja tuodaan esille kirjastossa olevat lakikielen englant-suomi-sanakirjat sekä ministeriöiden sanastoja esimerkiksi internetistä. Tiedusteluun vastanneiden englannin kääntämisen opettajien vastauksista päätellen sanakirjoihin liittyvän opetuksen määrä on pysynyt kutakuinkin samana (D. Bergen, J. Hiirikoski, D. Tringham, sähköpostiviestit 11/2009).

Myöskään espanjan kielen kääntämisen opintojen kurssikuvaukseen ei ole merkitty sanakirjan käytön opetusta, mutta sanakirjojen käytön peruseriaatteita käydään läpi jo heti opintojen alussa (P. Narko, sähköpostiviesti 11/2009). Aineopintojen Leksikologia-kurssilla puolestaan espanjan kääntämisen opiskelijat ovat tutustuneet erilaisiin sanakirjoihin kirjastossa (D. Berber, sähköpostiviesti 1/2010) sekä internetissä (D. Berber, sähköpostiviesti 1/2011). Sanakirjan käytön opetuksen arvioidaan lisääntyneen sähköisten sanakirjojen tarjonnasta ja helppokäyttöisyydestä johtuen (P. Narko, em.).

Ranskan kääntämisen opintojen kurssikuvaukseen kuuluu sanakirjojen käytön opetusta. Perusopinnoissa esitellään yksi- ja kaksikielisiä, yleis- ja erikoisalan sekä painettuja ja sähköisiä sanakirjoja tarkastellen, mitä eroa yksi- ja kaksikielisillä sanakirjoilla on käytännössä ja miten sanakirja-artikkeleita luetaan eli mitä sanakirjojen erilaiset merkinnät tarkoittavat. Sähköisten sanakirjojen käyttöä on opetettu perusopinnoissa vuodesta 2005 lähtien ja niiden osuus opetuksessa on ajan myötä kasvanut. (O. Veivo, sähköpostiviesti 11/2009.)

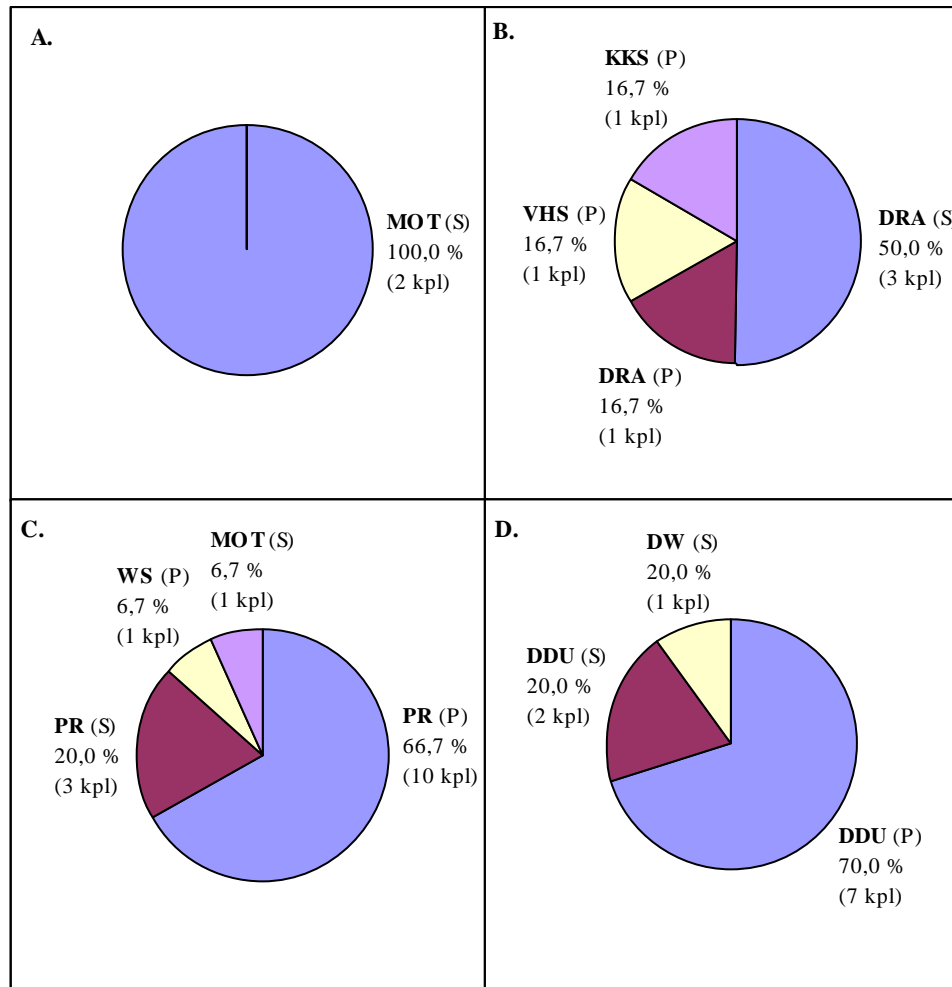
Saksan kääntämisen opintojen kurssikuvaukseen kuuluu tiedonhakumenetelmiin ja -välineisiin tutustumista. Perusopintojen aikana tehdään sanakirjojen käyttöharjoituksia, mutta käännöskursseilla sanakirjojen merkitystä ei korosteta, koska ne kattavat ainoastaan osan eri tiedonlähteistä (K. Konttinen, sähköpostiviesti 11/2009). Sanakirjojen opetuksen määrän arvioidaan pysyneen samana (K. Konttinen, em.) tai lisääntyneen sähköisten sanakirjojen kehityksen myötä (G. Torikka, henkilökohtainen tiedonanto 11/2009).

Vastausten perusteella sanakirjojen käyttöä on opetettu vaihdellen eri kieli- ja vuosiryhmissä. Kääntämisen opiskelijoiden mukaan eniten opetusta on annettu ranskan ja espanjan kääntämisen opiskelijoille sekä saksan ensimmäisen vuoden kääntämisen opiskelijoille. Vähiten opetusta on vuorostaan annettu englannin kääntäjille sekä saksan neljännen vuoden kääntäjille. Sekä opiskelijoiden että opettajien vastauksista kävi ilmi sanakirjojen opetuksen vähyys englannin kääntämisen opinnoissa. Muissa kieliryhmissä opetusta on ollut jonkin verran runsaammin. Vuosiryhmissä opetusta on annettu jonkin verran enemmän aloitteleville kuin edistyneille opiskelijoille, tosin ensimmäisen vuoden opiskelijoiden ryhmästäkin vain puolet on saanut opetusta. Tämä voi johtua siitä, ettei opetusta ollut kyselyn ajankohtaan mennessä annettu tai siitä, etteivät sanakirjoihin liittyvää opetusta saaneet opiskelijat tai opetusta antaneet luennoitsijat ole antaneet mielipidettään tässä tutkielmassa. Jos sanakirjojen opetusta ei anneta lainkaan ensimmäisen lukuvuoden aikana, on syytä kysyä miksi näin on, sillä eri tiedonlähteiden hallinta kuuluu kääntäjän perustaitoihin, eivätkä kaikki kääntämisen opiskelijat ole tutustuneet sähköisiin teoksiin ennen korkeakouluopintojaan (ks. kohta 5.1., Sanakirjat ja koulutus). Opetusmääristä eri ryhmissä ei voi kuitenkaan vetää varmoja johtopäätöksiä, sillä vastanneiden opiskelijoiden ja varsinkin opettajien määrät olivat pienet. Voi myös olla, etteivät edistyneet opiskelijat olleet muistaneet, miten yksityiskohtaisesti ja millä pää- tai sivuaineen kurssilla sanakirjojen käyttöä on opetettu. Vastauksiin on saattanut lisäksi vaikuttaa

kurssien ja opetuksen eri painopisteet sekä opettajien vaihtuvuus. Kysymyksenasettelun ongelmana oli, ettei suosittelun ja opetuksen eroa ollut tehty selväksi. Kyselyssä suosittelulla tarkoitettiin lähinnä sanakirjoihin viittausta ja opetuksella niiden syvempää tarkastelua. Sekä kääntämisen opiskelijat että opettajat ovat kuitenkin voineet ajatella suosittelun olevan osa opetusta ja merkitä suosittelun opetuksiksi tai päinvastoin. Lyytimäki ja Rotko (2004: 155–156.) huomauttavatkin, että sanojen ja käsitteiden yksiselitteisyys on tärkeää kysymysten ymmärtämisen kannalta, sillä vastaajat tukeutuvat muun muassa kysymyksen asetelusta, sananmuodoista, annetuista vastausvaihtoehdoista sekä edeltäneistä kysymyksistä ja vastauksista saamiinsa vihjeisiin. Itse tutkimustilanne ei saisi vaikuttaa vastauksiin, eikä vastausprosessin pitäisi muuttaa vastaajien näkemyksiä tai mielipiteitä.

5.1.4. Opetetut sanakirjat

Kysymyksen 18 avulla selvitettiin, mitä sanakirjoja Turun yliopiston kääntämisen opinnoissa on opetettu. Aivan kuten suositeltujen sanakirjojenkin kohdalla, tarkastelun pääpaino on teosten julkaisumuodossa ja kielten määrässä. Sekä kääntämisen opiskelijoiden että kääntämisen opettajien näkemykset otettiin edelleen huomioon. Englannin kääntäjät nimesivät yhden opetetun teoksen (Kuva 8A), kun taas espanjan ja ranskan kääntäjät mainitsivat neljä (Kuvat 8B ja 8C) ja saksan kääntäjät kolme (Kuva 8D) opetettua teosta. Englannin kääntäjät ilmoittivat opetetuksi lähteeksi vain *MOT-sanakirjaston* (Kuva 8A). Espanjan kääntäjille on opetettu pääasiassa sähköisen virallisen yksikielisen sanakirjan käyttöä, kun taas ranskan ja saksan kääntäjille on opetettu lähinnä painetun virallisen yksikielisen sanakirjan käyttöä (Kuvat 8B, 8C ja 8D). Vain hyvin harvat kääntämisen opiskelijat, etupäässä ensimmäisen vuoden ranskan ja saksan kääntäjät, totesivat että sähköisen yksikielisen sanakirjan käyttöä on opetettu.

Kuva 8. Turun yliopistossa kääntämisen opinnoissa opetus sanakirjat A) englannin (n=15), B) espanjan (n=9), C) ranskan (n=19) ja D) saksan (n=16) kielen kääntämisen pääaineopiskelijoiden mukaan. Kuvassa käytetyt sanakirjojen lyhenteet: MOT = *MOT-sanakirjasto*; DRA = *Diccionario de la Real Academia Española*; KKS = *Korkeakoulusanasto*; VHS = *Valtionhallinnon sanasto*; PR = *Le Petit Robert*; WS = *WSOY:n suomi-ranska- ja ranska-suomi-sanakirja*; DDU = *Duden Deutsches Universalwörterbuch*; DW = *Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache*. Sanakirja on merkitty painetuksi (P), sähköiseksi (S) tai sekä painetuksi että sähköiseksi, jos julkaisumuotoa ei voinut päätellä vastauksesta. Kuvaan on merkitty myös sanakirjoja koskeneiden mainintojen lukumäärät ja niitä vastaavat prosenttiosuudet. Kukaan vastaaja on voinut nimetä monta sanakirjaa sekä niiden painetut ja sähköiset versiot.

Yleisesti ottaen kääntämisen opiskelijoiden ja opettajien mielipiteet opetetuista sanakirjoista olivat samansuuntaisia. Englannin kääntämisen ryhmässä pari opiskelijaa oli tosin nimennyt opetuksi lähteeksi *MOT-*

sanakirjaston, jota sähköpostitse tiedustellut englannin kääntämisen opettajat eivät kuitenkaan todenneet opettaneensa. On silti huomattava, että *MOT-sanakirjaston* oli nimennyt opetetuksi lähteeksi vain kaksi englannin kääntämisen opiskelijaa, kun taas valtaosa opiskelijoista oli vastannut, ettei opinnoissa ole opetettu sanakirjojen käyttöä (Kuva 7). On mahdollista, että joku englannin kääntämisen opettajista, joka ei ottanut osaa tiedusteluun, on opettanut opiskelijoille *MOTin* käyttöä. Vastanneet opettajat nimesivät *Learner's Dictionary* -teoksia, mutta kaikista vastauksista ei selvinnyt, onko kyse ollut sanakirjan käytön opetuksesta vai pelkästä suosittelusta. Espanjan kääntämisen opiskelijoiden ja opettajien näkemykset olivat yhdensuuntaisia lukuun ottamatta erään opiskelijan nimeämää kahta sanastoa. Myös ranskan kääntämisen opiskelijoiden ja opettajien mielipiteet olivat lähes yksimieliset. Eräs ranskan kääntäjistä oli maininnut *MOT-sanakirjaston* opetetuksi, mutta opettajien vastauksista päätellen sen käyttöä ei ole suositeltu eikä opetettu. Myös saksan kääntämisen opiskelijoiden ja opettajien näkemykset olivat yhtenevät lukuun ottamatta *DWDS-sanakirjaa*, jonka käyttöä opettajien (K. Konttinen, sähköpostiviesti 11/2009; G. Torikka, henkilökohtainen tiedonanto 11/2009) mukaan on ennemminkin suositeltu kuin opetettu.

Yleinen suuntaus on, että kääntämisen opinnoissa sanakirjojen käyttöä suositellaan enemmän kuin opetetaan. Ranskan ja saksan kääntämisen ryhmissä on opiskelijoiden mukaan opetettu jonkin verran enemmän painettujen kuin sähköisten sanakirjojen käyttöä. Englannin ja espanjan kääntämisen ryhmistä vastauksia tuli niukasti, joten on käytännössä mahdotonta arvioida painettujen ja sähköisten sanakirjojen opetuksen suhdetta. Kääntämisen opettajien vastausten perusteella sekä painettujen että sähköisten sanakirjojen käyttöä on opetettu, mutta niiden opetuksen määrän tarkkaa suhdetta on mahdotonta todeta. Tähän vaikuttavat otosten pienuus sekä monet muut tekijät, jotka on jo käsitelty kohtien 5.1.2. (Suositellut sanakirjat) sekä 5.1.3. (Sanakirjojen opetus) tarkasteluissa. Yleisesti ottaen kääntämisen opinnoissa suositellaan enemmän yksi- kuin kaksikielisten

sanakirjojen käyttöä. Eräs syy tähän on opettajien vastausten mukaan se, että yksikielisten sanakirjojen käyttö on kielen oppimisen ja kielitaidon kehittämisen kannalta ensisijaisen tärkeää (O.-P. Lautenbacher, sähköpostiviesti 11/2009; G. Torikka, henkilökohtainen tiedonanto 11/2009). Teosten yksi- ja kaksikielisyys ei ollut opiskelijoiden vastauksista useinkaan pääteltävissä, sillä *MOT-sanakirjastossa* on kaksikielisten sanakirjojen lisäksi yksikielisiä yleis- ja erikoissanakirjoja. Sekä opiskelijoiden että opettajien mukaan opetuimmiksi sanakirjoiksi osoittautuivat joka tapauksessa yksikieliset pääainekielen sanakirjat. Niiden CD-ROM- ja internet-versioiden käyttökin on yleistynyt (G. Torikka, em.; P. Narko; O. Veivo, sähköpostiviestit 11/09), mutta opetus vaihtelee kieliryhmittäin. Kaikkia opetettuja lähteitä ei kenties vastauksista paljastunut, sillä opiskelijoiden ja opettajien vastaajamäärät olivat pienet, ja opiskelijat saivat nimetä monta sanakirjaa sekä niiden painetun ja sähköisen version. Tämänkin kysymyksen ongelmana oli, että suosittelun ja opetuksen ero ei ole itsestään selvä, jolloin suosittelu on voitu merkitä opetuksiksi tai päinvastoin tai niiden on päätelty olevan sama asia. Niin ollen käsitteitä olisi pitänyt tarkentaa.

5.1.5. Opetuksen tarpeellisuus

Kysymyksillä 19 ja 20 selvitettiin, miten tarpeelliseksi kääntämisen opiskelijat kokevat sanakirjan käytön opetuksen ja miten hyviä sanakirjan käyttäjiä he tuntevat olevansa. Yli 60 % (37 kpl) opiskelijoista näki opetuksen tarpeelliseksi, eikä yksikään täysin tarpeettomaksi. Kieliryhmien opiskelijoista yhteensä noin 70 % (42 kpl) piti itseään etevänä sanakirjan käyttäjänä. Vahvimpina sanakirjan käyttäjinä pitivät itseään espanjan ja heikoimpina englannin kääntäjät. Edistyneet opiskelijat olivat itsevarmempia ja pitivät sanakirjan opetusta jossakin määrin tarpeettomampana kuin aloittelevat opiskelijat. Käyttötaitoihin liittyivät epäsuorasti myös kysymykset 21 ja 22, joilla tarkasteltiin, lukevatko opiskelijat käyttämiensä sanakirjojen johdannon ja selvittävätkö he niiden

kohderyhmän. Paljastui, että kaikista kääntämisen opiskelijoista 64 % (38 kpl), edistyneistä opiskelijoista 70 % (23 kpl) ja aloittelevista opiskelijoista 58 % (15 kpl) lukee sanakirjan johdannon joskus. Aloittelevissa opiskelijoissa oli enemmän niitä, jotka eivät koskaan lue käyttämiensä sanakirjojen johdantoa. Aloittelevat opiskelijat myös ilmoittivat selvittävänsä käyttämiensä sanakirjojen kohderyhmän huomattavasti harvemmin kuin edistyneet opiskelijat.

Vastauksista päätellen kieli- ja kääntämistaidon kohentuessa sanakirjojen käytön opetus koetaan tarpeettomammaksi. Opintojen etenemisellä lienee siis myönteinen vaikutus sekä opiskelijoiden sanakirjan käyttötaitoihin että itseluottamukseen. Edistyneet opiskelijat voivat pitää sanakirjojen opetusta tarpeettomampana kuin aloittelevat opiskelijat osittain myös siksi, että he ovat tutustuneet useammin sanakirjojen käyttöohjeisiin. Varantolan (1998b: 180; 2001: 233) mukaan sanakirjan käyttäjien pitäisi vakuuttua alkupuheiden ja käyttöohjeiden hyödyllisyydestä, koska niistä saa tietoa teoksen rajoituksista ja käyttömahdollisuuksista. Mielipide-erot kieliryhmien välillä ovat viimekädessä hyvin pieniä, oli kyse sanakirjojen opetuksesta, käyttötaidoista tai sanakirjoihin perehtymisestä. Kieliryhmistä erottuivat lähinnä englannin kääntäjät, jotka vastausten perusteella tunsivat olevansa heikkoja sanakirjan käyttäjiä sekä espanjan kääntäjät, jotka tunsivat olevansa eteväitä sanakirjan käyttäjiä. Englannin kääntäjien vastauksiin on kenties vaikuttanut se, että he ovat saaneet vähiten sanakirjan käytön opetusta (ks. kohta 5.1.3. Sanakirjojen opetus). Arvioihin sanakirjankäyttötaidoista on vaikuttanut myös kääntäjien itsekriittisyys.

5.2. Sanakirjankäyttötottumukset

Frankenberg-Garcia (2005: 335–336) toteaa, että kääntäjillä on tätä nykyä käytettävissään painettujen sana- ja tietosanakirjojen sekä kielioppien ohella paljon sähköisiä tiedonlähteitä, kuten termipankkeja ja korpuksia. Suuri osa kirjallisuudesta, jossa tarkastellaan sanakirjojen käyttöä pedagogisesta

näkökulmasta, on keskittynyt siihen, mitä jokin yksittäinen teos voi tarjota käyttäjälle, mutta sitä, miten käyttäjät hyödyntävät kaikkia lähteitä yhdessä, on tutkittu suppeasti. Frankenberg-Garcian tutkimuksessa (2005), joka koski edistyneiden kääntämisen opiskelijoiden tiedonlähteiden käyttöä kääntäessä, ilmeni, että painettujen ja sähköisten teosten käytön suhteen ei ole selkeää vastakkainasettelua, mutta kaksikieliset sanakirjat ovat selvästi yksikielisiä sanakirjoja suositumpia ja terminologien sekä leksikografien laatimat lähteet ovat suositumpia kuin lähteet, jotka vaativat itsenäistä tiedon selvittämistä ja tulkintaa. Lisäksi arvostetut lähteet osoittautuivat käytetyimmiksi kuin tuntemattomammat lähteet. Myös Turun yliopiston kääntämisen opiskelijoilta haluttiin kysyä, millaisia lähteitä he käyttävät useimmin.

Kysymyksen 23 avulla vertailtiin, käyttävätkö kääntämisen opiskelijat mieluummin painettuja vai sähköisiä sanakirjoja. Painettujen ja sähköisten teosten suosittuuteen liittyivät myös kysymykset 11 ja 12, joilla selvitettiin, käyttävätkö opiskelijat töissään yhtä tai useampaa sanakirjaa ja kumpi julkaisumuoto on suositumpi. Lisäksi kysymyksellä 28 tarkasteltiin, omistavatko opiskelijat sanakirjoja, ja onko niistä suurempi osa painettuja vai sähköisiä. Opiskelijoista 15 % (9 kpl) käyttää mieluummin painettuja sanakirjoja, 73 % (43 kpl) sähköisiä sanakirjoja ja 12 % (7 kpl) ei tiennyt, kumpia käyttää enemmän. Aloittelevista opiskelijoista 15 % (4 kpl) suosii painettuja teoksia, 62 % (16 kpl) sähköisiä teoksia ja 23 % (6 kpl) ei osannut vastata kysymykseen. Edistyneistä opiskelijoista taas 15 % (5 kpl) käyttää mieluummin painettuja sanakirjoja, 82 % (27 kpl) sähköisiä sanakirjoja ja 3 % (1 kpl) ei osannut ottaa asiaan kantaa. Saksan kääntäjien 1. vuoden ryhmää huomioimatta, yli 60 % muiden ryhmien opiskelijoista suosii sähköisiä sanakirjoja. Saksan kääntämisen 4. vuoden opiskelijoista sen sijaan kaikki suosivat sähköisiä teoksia. Töissään sanakirjoja ilmoitti käyttävänsä 29 % (17 kpl) opiskelijoista, joista kaikki oli 4. vuoden opiskelijoita. Heistä jokainen totesi käyttävänsä töissään ainakin yhtä sähköistä sanakirjaa ja 35 % (6 kpl) vähintään yhtä painettua sanakirjaa. Vastanneista painettuja suomen kielen sanakirjoja omistaa 43 % (25 kpl),

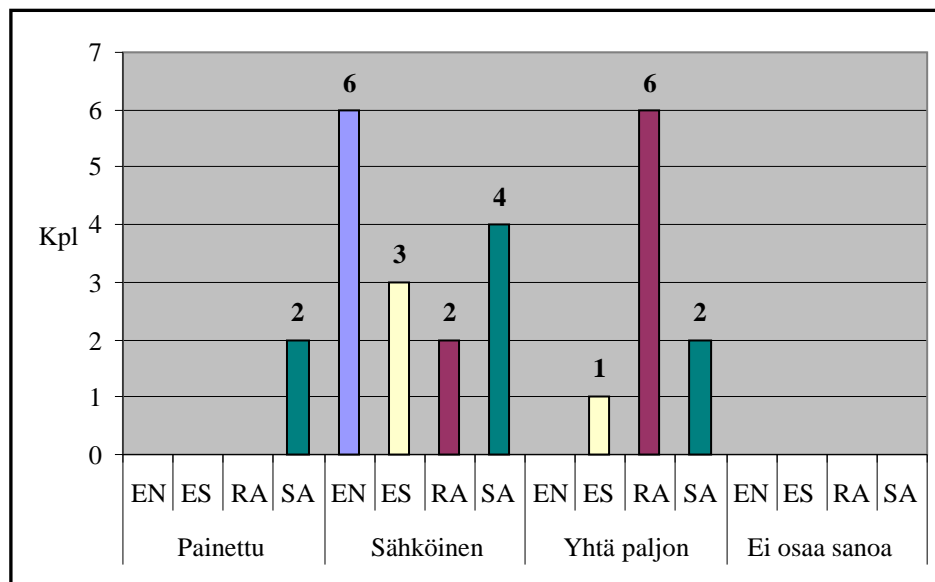
painettuja pääainekielen sanakirjoja 66 % (39 kpl), sähköisiä suomen kielen sanakirjoja 14 % (8 kpl), sähköisiä pääainekielen sanakirjoja 15 % (9 kpl), painettuja suomi-pääainekieli-suomi-sanakirjoja 90 % (53 kpl), sähköisiä suomi-pääainekieli-suomi-sanakirjoja 31 % (18 kpl), muita painettuja sanakirjoja 61 % (36 kpl) ja muita sähköisiä sanakirjoja 14 % (8 kpl).

Vastausten mukaan kääntämisen opiskelijat käyttävät paljon mieluummin sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja, ja edistyneet opiskelijat käyttävät sähköisiä sanakirjoja mieluummin kuin aloittelevat opiskelijat. Fant osoittaa tutkielmassaan (2004), että useimmat kääntämisen opiskelijat käyttävät kääntäessään aina nettisanakirjoja niiden tehokkuuden ja ajantasaisuuden tähden. Silti tämän kyselyn mukaan osa opiskelijoista suosii yhä perinteisiä painettuja lähteitä. Kysymyksen 23 ongelmana oli, ettei vastaaja voinut merkitä käyttävänsä yhtä mielellään sekä painettuja että sähköisiä teoksia tai ettei käytä mielellään kumpiakaan. Myös töissään opiskelijat käyttävät paljon enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja. On ilmeistä, että opiskelijat työskentelevät paljon tietokoneella, jolloin sähköisten teosten käyttö on luontevaa. Painetut lähteet eivät kaiketi ole käyttömukavuudeltaan ja nopeudeltaan sähköisten veroisia. Toisaalta kaikki opiskelijat totesivat omistavansa etenkin kaksikielisiä paperisia sanakirjoja. Epävarmaa sittenkin on, ovatko opiskelijat viitsineet laskea tai muistaneet sanakirjojensa määrää tarkasti. Osa oli empinyt, voiko yliopiston käyttäjätunnuksilla käytettäviä MOT-sanakirjoja omistaa eli omistamisen käsitettä olisi pitänyt selventää.

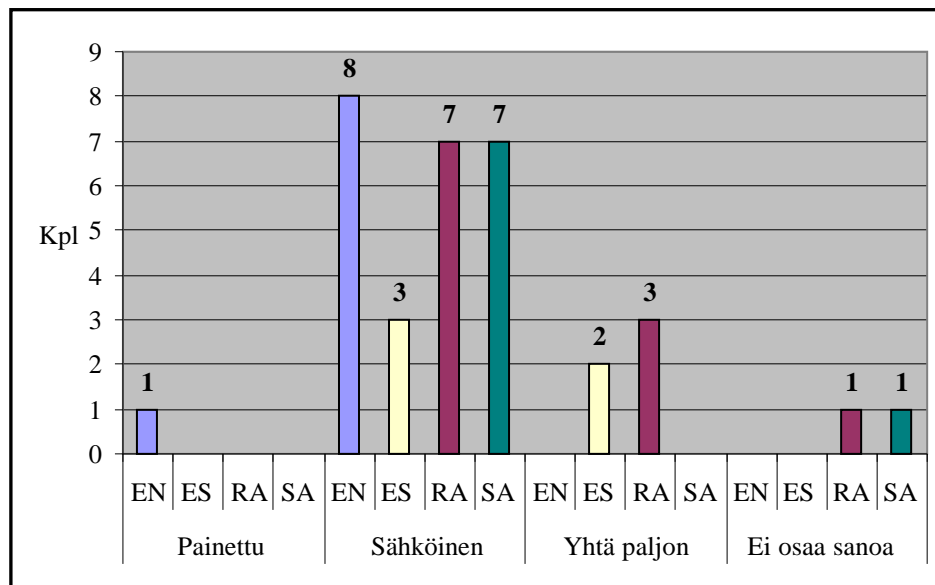
5.2.1. Painetut ja sähköiset sanakirjat kääntäessä

Kysymyksellä 24 tarkasteltiin, käyttävätkö kääntämisen opiskelijat kääntäessään enemmän painettuja vai sähköisiä sanakirjoja ja kysymyksellä 25 selvitettiin, kuinka suuri osa opiskelijoista käyttää kääntäessään vain sähköisiä sanakirjoja. Vastaajista 5 % (3 kpl) käyttää kääntäessään enemmän painettuja sanakirjoja, 68 % (40 kpl) käyttää enemmän sähköisiä sanakirjoja, 24 % (14 kpl) käyttää molempia yhtä paljon ja 3 % (2 kpl) ei

osannut sanoa asian suhteen mitään. Aloittelevien opiskelijoiden ryhmästä 8 % ilmoitti käyttävänsä enemmän painettuja sanakirjoja, 58 % totesi käyttävänsä enemmän sähköisiä sanakirjoja ja 35 % mainitsi käyttävänsä yhtä paljon molempia. Aloittelevat opiskelijat vastasivat kaikissa kieliryhmissä käyttävänsä kääntäessään enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja. Englannin kääntämisen 1. vuoden opiskelijoista jokainen totesi käyttävänsä kääntäessään enemmän sähköisiä teoksia. (Kuva 9.) Edistyneistä opiskelijoista taas 3 % vastasi käyttävänsä kääntäessään enemmän painettuja sanakirjoja, 76 % enemmän sähköisiä sanakirjoja, 15 % yhtä paljon molempia ja 6 % ei osannut sanoa, kumpia käyttää enemmän. Vastausten mukaan edistyneet opiskelijat suosivat kääntäessään sähköisiä sanakirjoja joka kieliryhmässä. Englannin kääntämisen 4. vuoden opiskelijat vastasivat yhtä lukuun ottamatta suosivansa kääntäessään sähköisiä teoksia. (Kuva 10). Aloittelevia opiskelijoita koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 7,69 %, 57,69 % ja 34,62 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi. Pelkästään sähköisiä sanakirjoja kaikista kääntämisen opiskelijoista ilmoitti käyttävänsä kääntäessään 12 % (7 kpl), aloittelevista opiskelijoista 8 % (2 kpl) ja edistyneistä opiskelijoista 15 % (5 kpl).

Kuva 9. Kääntäessä käytetympi sanakirjan julkaisumuoto Turun yliopiston englannin (n=6), espanjan (n=4), ranskan (n=8) ja saksan (n=8) kielen kääntämisen 1. vuoden pääaineopiskelijoiden mukaan.

Kuva 10. Kääntäessä käytetympi sanakirjan julkaisumuoto Turun yliopiston englannin (n=9), espanjan (n=5), ranskan (n=11) ja saksan (n=8) kielen kääntämisen 4. vuoden pääaineopiskelijoiden mukaan.

Opintojen vaiheesta ja kieliryhmästä riippumatta kääntämisen opiskelijat käyttävät kääntäessään selvästi enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja, mutta vain harvat turvautuvat yksinomaan sähköisiin sanakirjoihin. Edistyneet opiskelijat käyttävät kääntäessään sähköisiä sanakirjoja jonkin verran enemmän kuin aloittelevat opiskelijat, joista taas useampi ilmoitti käyttävänsä yhtä paljon sekä painettuja että sähköisiä teoksia. Sähköisten sanakirjojen suosittuudesta huolimatta opiskelijat tukeutuvat myös painettuihin sanakirjoihin, mikä käy ilmi myös de Oliveiran ja Welkerin (2007: 142–143) tutkimustuloksista, joiden mukaan opiskelijat käyttävät kääntäessään paljon kummankinlaisia teoksia.

5.2.1.1. Vapaan sisällön sanakirjat kääntäessä

Kysymyksellä 31 tarkasteltiin, käyttävätkö kääntämisen opiskelijat kääntäessään vapaan sisällön sana- tai tietosanakirjoja, kuten Wiktionaryä tai Wikipediaa. Vastanneista 88 % (52 kpl) käyttää kääntäessään kyseisiä teoksia, 5 % (3 kpl) ei käytä niitä ja 7 % (4 kpl) ei osaa sanoa, käyttäkö

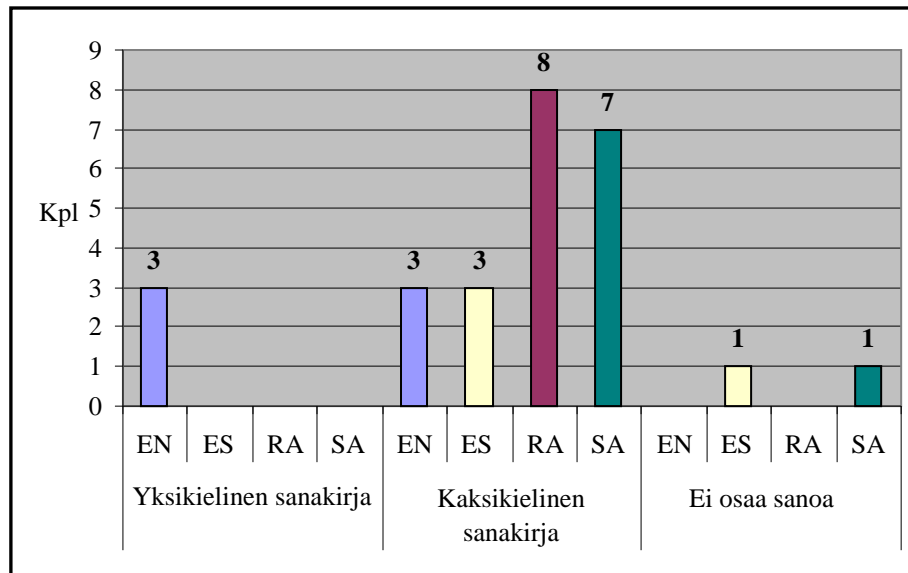
niitä vai ei. Aloittelevista kääntäjistä 85 % (22 kpl) käyttää vapaan sisällön sanakirjoja, 8 % (2 kpl) ei käytä niitä, ja 8 % (2 kpl) ei osaa ottaa asiaan kantaa. Edistyneistä kääntäjistä taas 91 % (30 kpl) käyttää kyseisiä teoksia, 3 % (1 kpl) ei käytä niitä ja 6 % (2 kpl) ei osaa sanoa asian suhteen mitään. Aloittelevia opiskelijoita koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 84,62 %, 7,69 % ja 7.69 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

Selvä enemmistö opiskelijoista käyttää kääntäessään vapaan sisällön sanakirjoja, joiden artikkeleita käytetään usein vertaisteksteinä. Vapaiden sanakirjojen luotettavuutta on epäilty (Giles 2005: 900), mutta kääntäjien kuuluu muutenkin käyttää harkintaansa hakutulosten suhteen (Muñoz 2006). Monet pitävät Wikipediaa parhaana sähköisenä tietosanakirjana, koska se on monikielinen ja sitä täydennetään ja päivitetään ympäri maailmaa, jolloin artikkelit ovat useimmiten ajan tasalla. Wikipediasta löytyy myös monia artikkeleita, joita ei ole kaupallisissa sanakirjoissa. (Muñoz 2006.)

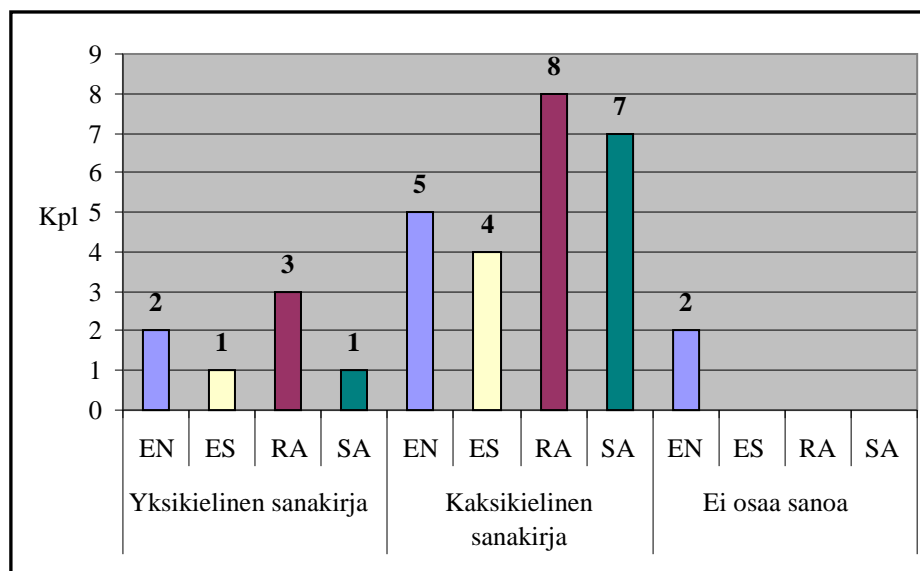
5.2.2. Yksi- ja kaksikieliset sanakirjat kääntäessä

Kysymyksellä 26 selvitettiin, käyttävätkö opiskelijat kääntäessään enemmän yksi- vai kaksikielisiä sanakirjoja. Kaikista kääntämisen opiskelijoista 17 % (10 kpl) ilmoitti käyttävänsä enemmän yksikielisiä teoksia, kun taas 76 % (45 kpl) totesi turvautuvansa useammin kaksikielisiin teoksiin ja 7 % (4 kpl) ei osannut sanoa, kumpia käyttää enemmän. Aloittelevista opiskelijoista 12 % mainitsi käyttävänsä kääntäessään enemmän yksikielisiä opuksia, 81 % totesi käyttävänsä useammin kaksikielisiä opuksia ja 8 % ei ottanut asiaan kantaa. Englannin kääntäjiä huomioimatta, muiden ryhmien aloittelevat opiskelijat suosivat kaksikielisten lähteiden käyttöä. (Kuva 11). Edistyneistä opiskelijoista 21 % ilmoitti käyttävänsä kääntäessään enemmän yksikielisiä teoksia, 73 % totesi käyttävänsä enemmän kaksikielisiä teoksia ja 6 % ei osannut sanoa asian suhteen mitään. Edistyneet kääntäjät suosivat kaikissa kieliryhmissä kääntäessään kaksikielisiä lähteitä, mutta osa totesi suosivansa yksikielisiä teoksia. (Kuva 12). Joukosta erottuivat 1. vuoden ranskan

kääntäjät, joista jokainen ilmoitti käyttävänsä enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja (Kuva 11). Aloittelevia kääntäjiä koskevien prosenttilukujen summa on 101 %, mikä johtuu lukujen 11,54 %, 80,77 % ja 7,69 % pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

Kuva 11. Kääntäessä käytetympi sanakirjatyyppi Turun yliopiston englannin (n=6), espanjan (n=4), ranskan (n=8) ja saksan (n=8) kielen kääntämisen 1. vuoden pääaineopiskelijoiden mukaan.

Kuva 12. Kääntäessä käytetympi sanakirjatyyppi Turun yliopiston englannin (n=9), espanjan (n=5), ranskan (n=11) ja saksan (n=8) kielen kääntämisen 4. vuoden pääaineopiskelijoiden mukaan.

Kaikki kääntämisen opiskelijat käyttävät kääntäessään selvästi enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Suuntaus on todettu monissa kääntämisen opiskelijoiden sanakirjan käyttöä koskevissa tutkimuksissa, kuten Mackintosh (1998: 132), Varantola (1998b: 183), Corpas Pastor ym. (2001: 246), Sánchez Ramos (2005) ja Frankenberg-Garcia (2005: 346). Vuosiryhmien välillä on havaittavissa vain pieniä eroja: edistyneet opiskelijat käyttävät kääntäessään jossakin määrin enemmän yksikielisiä sanakirjoja kuin aloittelevat opiskelijat, joskin erot ovat marginaalisia. Aloittelevat opiskelijat taas käyttävät hieman useammin kaksikielisiä sanakirjoja kuin edistyneet opiskelijat. Tämä on nähtävissä myös Corpas Pastorin ym. (2001: 262) ja Sánchez Ramosin (2005) tutkimustuloksista. Tämän kyselyn vastauksista ilmeni myös, että edistyneetkin opiskelijat käyttävät kääntäessään enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. De Oliveiran ja Welkerin (2007: 130–133) tutkimuksessa sekä aloittelevat että edistyneet kääntämisen opiskelijat ilmoittivat käyttävänsä kääntäessään paljon sekä yksi- että kaksikielisiä sanakirjoja. Kokeneemmat opiskelijat totesivat käyttävänsä aloittelijoita useammin paitsi yksi- myös kaksikielisiä sanakirjoja, minkä kyseiset tutkijat katsovat selittyvän sillä, että edistyneet opiskelijat käyttävät kaksikielisiä teoksia paljon mielikuviensa ja oletuksiensa tarkastamiseen. Aloittelevat opiskelijat taas saattoivat ilmoittaa käyttävänsä todellista vähemmän kaksikielisiä sanakirjoja, koska ajattelevat niiden käytön olevan paheksuttua.

Kysymyksellä 27 selvitettiin, millä perusteilla kääntämisen opiskelijat käyttävät yksi- ja kaksikielisiä sanakirjoja kääntäessään. Vastausten mukaan kaksikielisten sanakirjojen valtteja ovat monipuolisuus ja helppokäyttöisyys, mutta niitä käytetään myös pelkästä tottumuksesta tai koska ei omisteta muita sanakirjoja. Ensiarvoisen tärkeänä pidettiin sanakirjojen laajaa vastine- ja esimerkkivalikoimaa, joiden perusteella voi valita mieleisen vaihtoehdon tai tehdä oman käännösratkaisunsa. Erään opiskelijan mukaan käännösvastineet ovat tarpeen silloinkin, kun tekstin pohjalta syntyneitä mielikuvaa ei saa puettua sanoiksi. Sekä painettuja että sähköisiä

kaksikielisiä sanakirjoja arvostettiin, koska niistä saa nopeasti perustietoa yleisanoista. Kaksikielisistä sanakirjoista etsitään myös tietoa, joka ohjaa sopivan vastineen äärelle sekä varmistusta aavistuksille, sanavalinnoille ja käännösratkaisuille. Etenkin edistyneet opiskelijat ilmoittivat käyttävänsä kaksikielistä sanakirjaa lähinnä alkusysäyksenä käännösprosessille. Kaksikielisestä sanakirjasta löytynyttä tietoa ei kuitenkaan välttämättä tarkisteta yksikielisestä sanakirjasta, sillä opiskelijat totesivat monen eri sanakirjan käytön häiritsevän liikaa kääntämistä ja keskittymistä. Opiskelijat mainitsivat kaksikielisten sanakirjojen olevan helppokäyttöisyydessään käteviä teoksia varsinkin aloitteleville opiskelijoille, jotka eivät ole vielä tottuneet käyttämään yksikielisiä sanakirjoja, joihin tutustutaan usein vasta yliopistossa. Sanavarasto on tuolloin vielä hatara eikä riitä vieraskielisen sanakirjatiedon tehokkaaseen hyödyntämiseen. Eräs opiskelija huomautti, että kaksikielisessä sanakirjassa taas on usein vain lista lähivastineita, joiden merkityseroja voi joutua etsimään sivuainekieltenkin kautta.

Opiskelijat perustelivat yksikielisten sanakirjojen käyttöä kääntäessä etenkin tiedon tarkkuudella ja luotettavuudella ja sillä, että niissä kuvataan tarkasti myös harvinaisten sanojen merkityksiä, kulttuurisia oheismerkityksiä sekä käyttöyhteyksiä toisin kuin kaksikielisissä sanakirjoissa. Yksikielisistä sanakirjoista haetaan lisäksi hakusanojen synonyymeja, sävyjä sekä vahvistusta omille aavistuksille. Osa opiskelijoista mainitsi käyttävänsä kääntäessään yksikielisiä sanakirjoja myös siksi, että niitä on kehoitettu käyttämään. Niiden rasitteina puolestaan pidetään sanojen merkitysten kuvailua määritelmien, jotka vilisevät muita vieraita sanoja. Tällöin on ensin selvítettävä hakusanaa määrittelevien sanojen merkitykset, mikä turhauttaa erityisesti aloittelevia kääntäjiä: aikaa kuluu paljon, mikä ei kuitenkaan takaa, että hakusanan merkitys tai kohdekielinen vastine selviäisi.

Kaksikieliset sanakirjat ovat tutkimusten mukaan (ks. Mackintosh 1998) suosituimpia käännösapuvälineitä, ja valtaosa kääntäjistä tarttuu ensiksi juuri niihin. Varantola (1998a: 14–15) painottaa, että kääntäjät etsivät

sanakirjoista usein käänösprosessia edistävää tietoa, kuten vihjeitä hakusanan merkityksestä, jota voisi soveltaa yksittäisissä käyttöyhteyksissä. Corpas Pastorin ym. (2001: 251) näkemyksen mukaan kaksikielinen sanakirja on opiskelijoille otollinen, koska se on samalla kertaa käytännöllinen, taloudellinen, monipuolinen ja monikäyttöinen tiedonlähde. Varantola (1998b: 181, 184; 2001: 234) lisää, että kääntäjät hakevat myös vahvistusta valinnoilleen ja aavistuksilleen usein juuri kaksikielisestä sanakirjasta. De Oliveira ja Welker (2007: 144) tähdentävät, että aloittelevat opiskelijat käyttävät kaksikielistä teosta etenkin valmiiden vastineiden ja käännösratkaisujen vuoksi, kun taas kokeneemmat opiskelijat hakevat siitä tukea ongelmanratkaisuun, mikä ilmeni tämänkin kyselyn perusteella. Kaksikielisiä ja erityisesti sähköisiä kaksikielisiä sanakirjoja myös suositaan, koska tietoa halutaan saada mahdollisimman nopeasti. Tämä tukee Béjointin (1994: 152) näkemystä, että sanakirja nähdään usein tiedonlähteenä, jonka tarkoitus on antaa nopeaa ja pinnallista tukea. Tämän kyselyn perusteella kääntämisen opiskelijoiden vaivattomuushakuisuudesta kertoo sekin, ettei kaksikielisestä sanakirjasta löytyneitä vastineita malteta tarkastaa yksikielisestä sanakirjasta, jos hakusanan likimääräisen merkityksen arvellaan jo löytyneen. Myös de Oliveiran ja Welkerin tutkimuksessa (2007: 132–133) vain alle puolet sekä aloittelevista että edistyneistä opiskelijoista ilmoitti tarkastavansa kaksikielisessä sanakirjasta löytyneen vastineen oikeellisuuden ja käytön yksikielisestä sanakirjasta. Edistyneet opiskelijat tekivät siten aloittelevia opiskelijoita useammin.

Vastauksista päätellen yksikielisiä sanakirjoja käytetään usein vasta kun kaksikielisestä sanakirjasta löydetyn sanan tai ilmauksen merkityksestä ollaan hyvin epätietoisia tai -varmoja. Corpas Pastorin ym. (2001: 251) mukaan yksikielisiä sanakirjoja käytetäänkin etupäässä termien merkitysten ja kontekstien selvittämiseksi, etenkin vieraalle kielelle kääntäessä, sekä käännösratkaisujen varmistamiseksi. Turun yliopiston kääntämisen opiskelijoiden vastausten mukaan yksikielisiä teoksia käytetään niiden sisältämän tiedon tarkkuuden takia, mutta osittain myös siksi, että niiden

käyttöä on suositeltu. Sanakirjojen suosittelulla näyttäisi siis olevan vaikutusta opiskelijoiden sanakirjojen käyttöön, joten sen opetuksen merkitystä ei ole syytä vähätellä.

5.2.3. Käytetyimmät sanakirjat kääntäessä

Kysymyksillä 29 ja 30 tarkasteltiin, mitä sanakirjoja tai sanastoja Turun yliopiston kääntämisen opiskelijat käyttävät mieluiten kääntäessään pääainekielestä suomeen ja toisinpäin. Tällä pyrittiin selvittämään, ovatko käytetyimmät sanakirjat enimmäkseen painettuja vai sähköisiä ja yksi- vai kaksikielisiä. Opiskelijoita pyydettiin ilmoittamaan kolmesta kääntäessä eniten käyttämästään lähteestä nimi, kielet, julkaisumuoto ja teosten käytön perustelut. Seuraavissa osioissa käydään läpi kääntämisen opiskelijoiden ilmoittamat kääntäessä eniten käytetyt sanakirjat kieliryhmittäin, vedetään yhteen yleisiä perusteluja sanakirjojen käytölle ja lopuksi tarkastellaan saatuja tuloksia. Käytetyimmät sanakirjat merkittiin kieliryhmäkohtaisiin taulukoihin. Suosituserojen selvittämiseksi käytettiin kertoimia: käytetyimmät sanakirjat kerrottiin kolmella, toiseksi käytetyimmät kahdella ja kolmanneksi käytetyimmät yhdellä. Sanakirjan julkaisumuodoksi merkittiin (P) painettu, (S) sähköinen, (P/S) painettu ja sähköinen, jos vastauksissa oli mainittu jompikumpi julkaisumuoto tai molemmat julkaisumuodot tai (-) viiva, jos julkaisumuotoa ei ollut kertaakaan merkitty. Lisäksi yksikielisiin sanakirjoihin viitattiin ykkösellä (1) ja kaksikielisiin sanakirjoihin kakkosella (2). Kaksikielisiksi sanakirjoiksi laskettiin myös nettisanakirjat, joissa kielipari valitaan kielivalikosta sekä monikieliset sanakirjat, termipankit ja -tietokannat. Taulukoihin merkittiin sekä ykkönen että kakkonen (1 & 2), jos nimetyllä sanakirjasivustolla oli sekä yksi- että kaksikielisiä sanakirjoja, tai jos nimetty teos oli hakukone tai vapaan sisällön sana- tai tietosanakirja.

Taulukko 1A. Englannin kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=15) eniten käyttämät sanakirjat englannista suomeen kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	47	S	1 & 2
www.sanakirja.org	5	S	2
Collins English Dictionary	4	P/S	1
WSOY:n Uusi englanti–suomi suursanakirja	4	–	2
Webster's Universal College Dictionary	3	P	1
WSOY:n suomi–englanti–suomi-sanakirja	2	–	2
Cambridge Advanced Learner's Dictionary	2	P	1
www.ilmainensanakirja.fi	2	S	2
www.m-w.com	2	S	1
Oxford English Dictionary Online	2	S	1
www.wordreference.com	2	S	1 & 2
www.kaannos.com	1	S	2
Wikipedia	1	S	1 & 2
Collins Cobuild	1	–	1 & 2
Google sanamääritelmien hakuun	1	S	1 & 2
Sanastokeskus TSK:n termipankki TEPA	1	S	2
EU:n termitietokanta IATE	1	S	2

Taulukko 1B. Englannin kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=15) eniten käyttämät sanakirjat suomesta englantiin kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	47	S	2
www.sanakirja.org	5	S	2
WSOY:n Uusi suomi–englanti-suursanakirja	4	P	2
Collins English Dictionary	3	P/S	1
Wikipedia	3	S	2
WSOY:n suomi–englanti–suomi-sanakirja	2	–	2
Cambridge Advanced Learner's Dictionary	2	P	1
www.ilmainensanakirja.fi	2	S	2
Google: kaksikielinen nettisanakirja	2	S	2
Oxford English Dictionary Online	2	S	1
Collins Cobuild	2	–	1 & 2
www.wordreference.com	2	S	2
EU:n termitietokanta IATE	2	S	2
www.kaannos.com	1	S	2
Valtioneuvoston termipankki Valter ¹	1	S	2
EU:n asiakirjakokoelmaportaali Eurlex ¹	1	S	2
Rinnakkaistekstit ¹	1	P/S	2
Longman Contemporary English	1	P	1
Sanastokeskus TSK:n termipankki TEPA	1	S	2

¹Sama vastaaja on maininnut käyttävänsä sanastoja, kuten *Valter* ja *Eurlex* sekä rinnakkaistekstejä.

Vastausten mukaan englannin kääntämisen opiskelijat käyttävät sekä englannista suomeen että päinvastoin kääntäessään selvästi enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja ja enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Kaikkein suosituimmat lähteet osoittautuivat käännössuunnasta riippumatta samoiksi. Selkeästi käytetyimmäksi tiedonlähteeksi nimettiin sähköinen *MOT-sanakirjasto*. Muiden lähteiden väliset suosittuserot olivat minimaalisia. Lisäksi Collinsin ja WSOY:n eri sanakirjat sekä kaksikieliset internet-sanakirjat osoittautuivat jokseenkin suosituiksi. Joistakin *Collins English Dictionary* -teosta koskevista vastauksista puuttui merkintä julkaisumuodosta, minkä vuoksi oli mahdotonta arvioida, missä suhteessa sanakirjan painettua ja sähköistä versiota käytetään. *Collins English Dictionary* jätettiin taulukoihin omaksi sarakkeekseen, sillä vain osassa vastauksia oli mainittu, että kyseessä on juuri *MOT-sanakirjastosta* löytyvä teos. Englannin kääntäjät mainitsivat eri lähteitä yhteensä 19 kappaletta. (Taulukot 1A ja 1B.)

Taulukko 2A. Espanjan kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=9) eniten käyttämät sanakirjat espanjasta suomeen kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	22	S	1 & 2
DRAE ¹	11	P/S	1
Concise Oxford Spanish (en-es-en)	3	P	2
EU:n termitietokanta IATE	3	S	2
www.sanakirja.org	3	S	2
María Moliner: Diccionario de Uso del Español	3	P	1
www.wordreference.com (es-en-es)	2	S	2
Espanjalais-suomalainen suursanakirja	2	–	2
De la Torre Moral & Hammela: su-es-su-sanakirja	1	P	2
Espanja-suomi-suursanakirja	1	P	2
www.ilmainensanakirja.fi	1	S	2
Diccionario Panamericano de Dudas	1	S	1

¹ DRAE = Espanjan kielen virallinen sanakirja *Diccionario de la Real Academia Española*. DRAE:sta oli viisi mainintaa, joista neljässä julkaisumuoto oli merkitty sähköiseksi ja yhdessä julkaisumuoto ei käynyt ilmi.

Taulukko 2B. Espanjan kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=9) eniten käyttämät sanakirjat suomesta espanjaan kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	19	S	2
DRAE ¹	9	P/S	1
Concise Oxford Spanish Dictionary (en-es-en)	3	P	2
Gummeruksen suomi-espanja-suomi-sanakirja	3	P	2
EU:n termitietokanta IATE	3	S	2
www.wordreference.com	2	S	2
Suomi-espanja-sanakirja	2	–	2
www.ilmainensanakirja.fi	2	S	2
De la Torre Moral & Hammela: su-es-su –sanakirja	1	P	2
Diccionario Panamericano de Dudas	1	S	1
María Moliner: Diccionario de Uso del Español	1	P	1

¹DRAE = *Diccionario de la Real Academia Española*. Sanakirjaa koskevia mainintoja oli viisi, joista neljässä sanakirjan julkaisumuoto oli merkitty sähköiseksi ja yhdessä julkaisumuoto ei käynyt ilmi.

Vastausten mukaan espanjan kääntämisen opiskelijat käyttivät sekä espanjasta suomeen että päinvastoin kääntäessään paljon enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja ja enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Kaikkein suosituimmiksi lähteiksi nousivat käännessuunnasta riippumatta sähköinen *MOT-sanakirjasto* sekä espanjan kielen virallisen sanakirjan *DRAE:n* internet-versio. Eri lähteitä mainittiin 14 kappaletta, ja useimpien väliset suosittuserot olivat hyvin pienet. (Taulukot 2A ja 2B.)

Ranskan kääntämisen opiskelijat vastasivat käyttävänsä sekä ranskasta suomeen että päinvastoin kääntäessään enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja ja enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Ranskasta suomeen kääntäessä kaikkein suosituimmiksi lähteiksi paljastuivat sähköinen *MOT-sanakirjasto*, *WSOY:n kaksikieliset sanakirjat*, ranskan kielen virallinen sanakirja *Le Petit Robert* sekä painettu Pentti ja Pirkko Pesosen *Uusi ranskalais-suomalainen sanakirja*. Viimeksi mainittua lukuun ottamatta kaikkein suosituimmat lähteet olivat samat suomesta ranskaan kääntäessä. Muiden lähteiden suosittuserot olivat hyvin vähäisiä. *Le Petit Robertia* koskevista vastauksista puuttui usein maininta julkaisumuodosta,

minkä vuoksi oli mahdotonta arvioida, missä suhteessa sanakirjan painettua ja sähköistä versiota käytetään. Eri hakuteoksia mainittiin yhteensä 13 kappaletta. (Taulukot 3A ja 3B.)

Taulukko 3A. Ranskan kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=19) eniten käyttämät sanakirjat ranskasta suomeen kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	51	S	1 & 2
WSOY:n suomi–ranska–suomi-sanakirja ¹	20	P/S	2
Le Petit Robert ²	13	P/S	1
Pesonen: Uusi ranskalais-suomalainen sanakirja	10	P	2
EU:n termitietokanta IATE	5	S	2
www.wordreference.com (ra–en–ra)	4	S	2
Atilf - Le Trésor de la Langue Française Informatisé	3	S	1
www.verb2verb.fr	1	S	1 & 2
http://dictionary.reference.com/	1	S	1
Le Petit Larousse Illustré	1	P	1
www.ilmainensanakirja.fi	1	S	2

¹Maininnat WSOY:n painetuista ja sähköisistä kaksikielisistä sanakirjoista laskettiin yhteen, koska julkaisumuotoa ei voinut päätellä kaikista vastauksista. WSOY:n sanakirjaksi laskettiin myös maininta *suomi–ranska–suomi-sanakirja 2003*.

²*Le Petit Robert* -sanakirjasta oli yhdeksän mainintaa, joista vain kolmesta selvisi sanakirjan julkaisumuoto (P). Näin ollen julkaisumuotosarakkeeseen merkittiin molemmat julkaisumuodot.

Taulukko 3B. Ranskan kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=19) eniten käyttämät sanakirjat suomesta ranskaan kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	44	S	2
WSOY:n suomi–ranska–suomi-sanakirja ¹	23	P/S	2
Le Petit Robert ¹	10	P/S	1
EU:n termitietokanta IATE	5	S	2
Wikipedia	1	S	2
Pesonen: Uusi ranskalais-suomalainen sanakirja	1	P	2
Prismas Stora Franska Ordbok (ruotsi–ranska–ruotsi) ²	1	P	2
www.ilmainensanakirja.fi	1	S	2

¹Kaikista WSOY:n ja *le Petit Robert* -sanakirjoja koskevista vastauksista ei voinut päätellä teosten julkaisumuotoa. *Le Petit Robertin* sähköistä versiota ei ollut mainittu selkeästi kertaakaan.

²*Prismas Stora Franska Ordbokin* käyttäjän äidinkieli on ruotsi.

Saksan kääntämisen opiskelijat vastasivat käyttävänsä kääntäessään enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja ja enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Kaikkein käytetyimmät sanakirjat olivat käännössuunnasta riippumatta *MOT-sanakirjasto* sekä saksan kielen virallinen sanakirja *Duden*. Muiden sanakirjojen suosittuserot olivat pieniä. Opiskelijat ilmeisesti suosivat painetun *Dudenin* käyttöä, sillä sähköistä versiota ei ollut kertaakaan mainittu. Saksan kääntäjät mainitsivat 21 lähdeosta, jotka vaihtelevat yksikielisistä saksan sanakirjoista vapaan sisällön sana- ja tietosanakirjoihin. (Taulukot 4A ja 4B).

Taulukko 4A. Saksan kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=16) eniten käyttämät sanakirjat saksasta suomeen kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	40	S	1 & 2
Duden ¹	13	P/S	1
www.dwds.de	4	S	1
www.sanakirja.org	4	S	2
http://dict.leo.org	4	S	2
WSOY:n suomi-saksa-suomi-sanakirja	4	P	2
Suomi-saksa-suomi-sanakirja ²	4	–	2
Gummeruksen suomi-saksa-suomi-sanakirja	3	P	2
http://wortschatz.uni-leipzig.de	3	S	1
WSOY:n suomi-saksa-suomi-taskusanakirja	2	P	2
EU:n portaali http://europa.eu	2	S	2
EU:n termitietokanta IATE	2	S	2
Klemmt & Rekiaro: suomi-saksa-suomi-sanakirja	1	P	2
WSOY:n suomi-saksa-suomi-info, 1979	1	P	2
Collins German-English Dictionary	1	–	2
internet-sanastot	1	S	1 & 2
Google	1	S	1 & 2
Wiktionary	1	S	1 & 2
Wikipedia	1	S	1 & 2

¹Puolessa *Dudenin* koskevista maininnoista sanakirjan julkaisumuoto oli merkitty painetuksi ja puolessa maininnoista ei ollut merkintää julkaisumuodosta.

²Suomi-saksa-suomi-sanakirjan julkaisumuotoa eikä kustannusyhtiötä ollut mainittu.

Taulukko 4B. Saksan kielen kääntämisen opiskelijoiden (n=16) eniten käyttämät sanakirjat suomesta saksaan kääntäessä. Katso taulukon termien selitykset sivulta 56.

käytetyimmät sanakirjat	suosittuus	julkaisu- muoto	kielten määrä
MOT-sanakirjasto	41	S	1 & 2
Duden ¹	9	P/S	1
http://dict.leo.org	4	S	2
Gummeruksen suomi–saksa–suomi-sanakirja	3	P	2
Suomi–saksa–suomi-sanakirja	3	–	2
http://wortschatz.uni-leipzig.de	3	S	1
Klemmt & Rekiaro: suomi–saksa–suomi-sanakirja	2	P	2
www.kaannos.com	2	S	2
www.dwds.de	2	S	1
EU:n termitietokanta IATE	2	S	2
EU:n portaali http://europa.eu	2	S	2
WSOY:n suomi–saksa–suomi-taskusanakirja	1	P	2
WSOY:n suomi–saksa–suomi-sanakirja	1	P	2
www.sanakirja.org	1	S	2
Collins German–English Dictionary	1	–	2
internet-sanastot	1	S	1 & 2
Google: vertaistekstit	1	S	1 & 2
Wikipedia	1	S	1 & 2

¹Kahdessa *Duden*-sanakirjaa koskevassa maininnassa julkaisumuodoksi oli merkitty painettu ja yhdessä maininnassa ei ollut lainkaan merkintää julkaisumuodosta.

Kääntämisen opiskelijat perustelivat nettisanakirjojen käyttöä niiden ajantasaisuudella, ilmaisuudella, kielivalikoimalla, laajalla sanastolla sekä helppo- ja nopeakäyttöisyydellä. *MOT-sanakirjasto*a pidettiin lisäksi laadukkaana ja suhteellisen luotettavana, minkä ohella arvostettiin sen esimerkkien ja synonyymien runsautta. Yksikielisten virallisten sanakirjojen ominaisuuksista keuhuttiin laadukkuutta, luotettavuutta, kattavaa sanastoa, perusteellisia määritelmiä ja monipuolisia käyttöesimerkkejä. Yksikieliset lähteet koetaan hyödyllisiksi myös hakusanan perusteellisen merkityksen selvittämiseen ja muista sanakirjoista saatujen tietojen tarkistukseen. Kaksikielisiä WSOY:n teoksia kuvailtiin helppokäyttöisiksi ja luotettaviksi vaativaankin kääntämiseen, koska vastineet löytyvät äkkiä, sanasto on suuri ja monipuolinen ja sanojen käyttöä havainnollistavia esimerkkejä on paljon. WSOY:n sanakirjojen käyttöä perusteltiin myös sillä, että monet opiskelijoista omistavat ainoastaan kyseisiä sanakirjoja.

Kääntämisen opiskelijoiden mukaan käytetyimpiä tiedonlähteitä kääntäessä ovat *MOT-sanakirjasto*, viralliset yksikieliset sanakirjat sekä suomi–pääainekieli–suomi-yleissanakirjat. Joissakin vastauksissa oli tarkennettu, että MOT:lla tarkoitetaan pääainekielen kaksikielistä yleissanakirjaa. Lisäksi *MOT:n synonyymisanakirja*, *kielitoimiston sanakirja* sekä *tekniikan ja kaupan sanakirjat* keräsivät yksittäisiä mainintoja. Joistakin vastauksista, kuten *MOT* ja *MOT-sanakirja*, ei käynyt kuitenkaan ilmi, mistä MOT-sanakirjaston teoksesta on kysymys. Merkitsemistapojen kirjon vuoksi kaikki sanakirjastoon viittaavat maininnat sijoitettiin samaan ryhmään. Poikkeuksena on *Collins English Dictionary*, jonka julkaisumuoto jäi usein epäselväksi, minkä vuoksi sitä ei merkitty sähköiseksi MOT-sanakirjaksi. Myös kaksikielisiä sanakirjoja, etenkin WSOY:n sanakirjoja, koskevista maininnoista puuttuu paikoin merkintä julkaisumuodosta, joten paperisen ja sähköisen version suosittuutta on mahdotonta todeta. Sama pätee myös moniin virallisiin yksikielisiin sanakirjoja koskeviin mainintoihin. Suosituimmiksi ilmoitettujen lähteiden lukumäärä on suurin saksan ja englannin kääntäjien ryhmissä, mikä saattaa ilmentää kielipareja suomi–englanti ja suomi–saksa koskevien sanakirjojen tarjonnan laajuutta. Toisaalta myös espanjan kääntämisen opiskelijat ovat nimenneet suosituimpia lähteitä suhteellisen paljon vastaajien pieneen määrään nähden.

Yleisesti ottaen opiskelijat käyttävät kääntäessään kieliryhmästä ja käännoissuunnasta riippumatta selvästi enemmän sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja ja huomattavasti enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Vaikka opiskelijat käyttävät enemmän ja mieluummin sähköisiä sanakirjoja, myös painettujen sanakirjojen suosio on vankka. Niin aktiiviseen kuin passiiviseen kääntämiseen käytetään pääasiassa samoja sanakirjoja, mutta niiden suosittuus vaihtelee käännoissuunnan mukaan.

Useita opiskelijoiden eniten käyttämistä lähteistä on suositeltu ja opetettu kääntämisen opinnoissa, mikä voi olla merkki siitä, että opetus vaikuttaa opiskelijoiden sanakirjavalintoihin ja siitä, että suosituimmat lähteet

soveltuvat hyvin kääntämisen avuksi. Muista kieliryhmistä poiketen englannin kääntäjien vastauksista ei noussut esiin selkeästi suosituimpia yksittäisiä sanakirjoja, mikä voi osittain johtua sanakirjojen suosittelun ja opetuksen vähydestä englannin kääntämisen opinnoissa (ks. kohdat 5.1.1, 5.1.2, 5.1.3. ja 5.1.4.). On myös huomattava, että kaikkien kieliryhmien opiskelijat nimesivät runsaasti sellaisia sanakirjoja, joita ei ole suositeltu eikä opetettu kääntämisen opinnoissa (ks. kohdat 5.1.2. ja 5.1.4.).

Vastausten mukaan opiskelijoiden kääntäessä suosimien sanakirjojen tärkeimmät ominaisuudet ovat ilmaisuus, helppo- ja nopeakäyttöisyys, monikielisyys ja -käyttöisyys, laaja sanasto sekä sanojen käyttöyhteyksien ja -esimerkkien runsaus. Myös Corpas Pastorin ym. (2001: 246–247) tutkimuksen mukaan opiskelijat hakevat sanakirjoista eniten käänkösvastineita sekä määritelmiä ja kaipaavat enemmän ensyklopedista tietoa ja hakusanojen käyttöyhteyksiä. Tämän kyselyn myös vapaan sisällön internet-sanakirjoja käytetään paljon. Ne johdattanevat käänkösprosessin alkuun, mutta niiden sisältämään tietoon on suhtauduttava tietyin varauksin. Nähtävästi opiskelijat käyttävätkin eri lähteitä eri käänköstarkoituksiin taitojensa, tottumustensa ja mieltymystensä mukaisesti. Varantolan (1998a: 15) mukaan kääntäjät ovat tietoisia hakuteostensa rajoituksista, minkä vuoksi he tekevät käänköksensä useiden tiedonlähteiden perusteella.

Kysymysten 29 ja 30 vastausten tarkkuuteen on suhtauduttava varauksella ja luetteloita käytetyimmistä lähteistä on pidettävä vain suuntaa-antavana, mihin on monta syytä. Otokset olivat pieniä, eikä osa vastaajista ollut merkinnyt kaikkia eniten käyttämiään lähteitä. Aloittelevat kääntäjät kääntänevät harvoin tai eivät lainkaan tekstejä suomesta pääainekieleen, eivätkä siten tunne tarkoitukseen parhaiten soveltuvia sanakirjoja, jolloin niiden nimeäminenkin on ollut vaikeaa. Tosin edistyneet opiskelijat olivat jättäneet mainitsematta teoksia lähes samassa suhteessa. On mahdollista, vaikkakin epätodennäköistä, että osa kääntäjistä käyttää kääntäessään vain yhtä tai kahta hakuteosta. Opiskelijoilla ei ehkä ole ollut motivaatiota

vastata kysymyksiin tarkasti, ja vastauksiksi on voitu merkitä ensimmäisinä mieleen juolahtaneet teokset. Vastaajilla on taipumus antaa ensimmäisenä mieleen tullut vastaus, vaikkei se olisikaan optimaalisin (Bourque ja Fielder 2003: 21). Osa on myös voinut nimetä lähteitä, joita heistä olisi suotavaa käyttää tai joita heille on suositeltu, mutta joita he eivät oikeasti käytä.

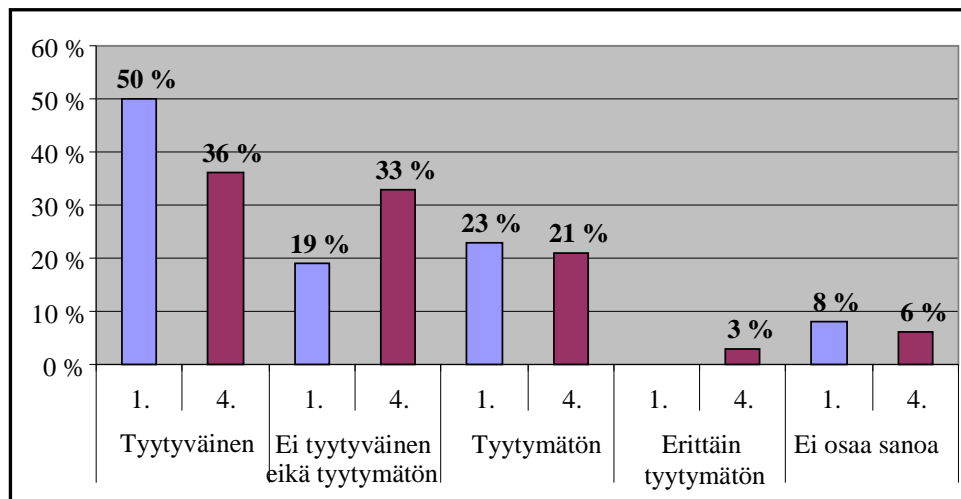
5.3. Kaksikielinen sanakirja kääntäjän tarpeisiin

Kaksikieliset sanakirjat ovat kääntämisen opiskelijoiden merkittävimpiä käännoistyökaluja. Niinpä nähtiin tarpeelliseksi tarkastella opiskelijoiden suhdetta suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin. Opiskelijoilta kysyttiin, miten tyytyväisiä he ovat käyttämiinsä kaksikielisiin sanakirjoihin, mitkä ovat niiden kattavimmat osa-alueet, minkälaisia sähköisiä kaksikielisiä sanakirjoja he ovat käyttäneet ja mitkä ominaisuudet sähköisissä kaksikielisissä sanakirjoissa ovat kääntämisen kannalta hyödyllisimpiä. Täten saadaan käsitys siitä, miten kyseisiä teoksia voidaan kehittää kääntäjien tarpeita vastaaviksi.

5.3.1. Tyytyväisyys painettuihin kaksikielisiin sanakirjoihin

Kysymyksellä 32 selvitettiin, miten tyytyväisiä kääntämisen opiskelijat ovat nykyisiin painettuihin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin. Selvisi, ettei yksikään opiskelijoista ollut niihin erittäin tyytyväinen. Enemmistö eli 42 % (25 kpl) opiskelijoista oli tyytyväisiä, 27 % (16 kpl) ei ollut tyytyväisiä eikä tyytymättömiä, 22 % (13 kpl) oli tyytymättömiä ja 2 % (1 kpl) oli erittäin tyytymättömiä kyseisiin sanakirjoihin. Vastanneista 7 % (4 kpl) ei osannut sanoa mielipidettään. Aloittelevista opiskelijoista yksikään ei ollut erittäin tyytyväinen tai erittäin tyytymätön painettuihin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin, 50 % (13 kpl) opiskelijoista oli tyytyväisiä, 19 % (5 kpl) ei ollut tyytyväisiä eikä tyytymättömiä ja 23 % (6 kpl) oli tyytymättömiä. Mielipidettään ei osannut sanoa 8 % (2 kpl) vastaajista. Edistyneistä opiskelijoista taas yksikään ei ollut erittäin

tyytyväinen, 36 % (12 kpl) oli tyytyväisiä, 33 % (11 kpl) ei ollut tyytyväisiä eikä tyytymättömiä, 21 % (7 kpl) oli tyytymättömiä ja 3 % (1 kpl) oli erittäin tyytymättömiä kyseisiin sanakirjoihin. Vastaajista 6 % (2 kpl) ei osannut sanoa mielipidettään. (Kuva 13.) Edistyneitä opiskelijoita koskevien prosenttilukujen summa on 99 %, mikä johtuu lukujen 36,36 %, 33,33 % ja 21,21 %, 3,03 ja 6,06 pyöristämisestä kokonaisluvuiksi.

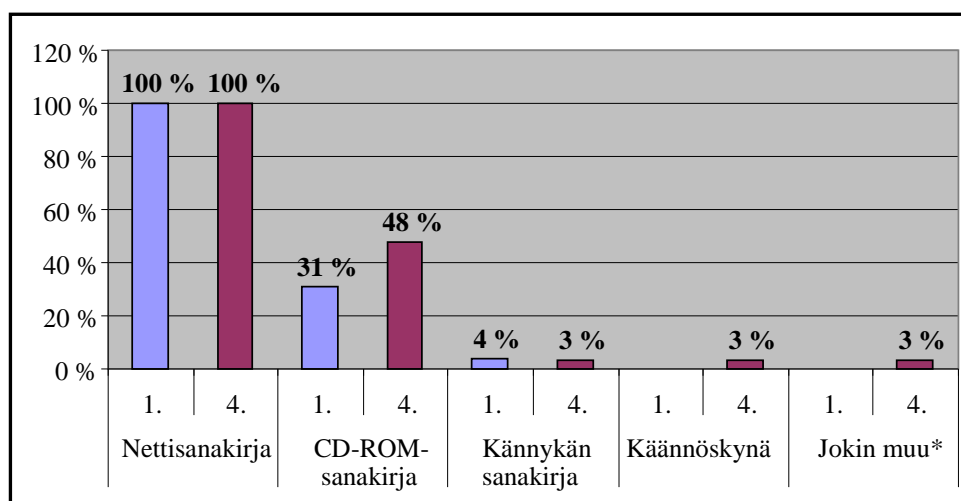

Kuva 13. Tyytyväisyys nykyisiin painettuihin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen 1. vuoden (n=26) ja 4. vuoden (n=33) pääaineopiskelijoiden mukaan.

Vastausten perusteella kääntämisen opiskelijat ovat varsin tyytyväisiä nykyisiin painettuihin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin. Aloittelevat opiskelijat ovat jonkin verran tyytyväisempiä kyseisiin teoksiin kuin edistyneet opiskelijat. Tämä voi johtua siitä, että aloittelevat opiskelijat, jotka turvautuvat usein kaksikielisiin sanakirjoihin heikon sanavarastonsa takia, arvostavat enemmän sanakirjoista saamaansa pientäkin apua. Edistyneet opiskelijat, joiden kielitaito on parempi, taas ovat kriittisempiä sanakirjojen sisältöä kohtaan. Varantolan (1998: 180) mukaan edistyneemmät opiskelijat vaativat sanakirjoiltaan enemmän ja kyseenalaistavat useammin sanakirjojensa sisältämää tietoa. Kysymyksen ongelmana oli sen laajuus, sillä se kattoi tyytyväisyyden kaikkia mahdollisia painettuja kaksikielisiä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoja kohtaan.

5.3.2. Tyytyväisyys sähköisiin kaksikielisiin sanakirjoihin

Kysymyksillä 33 ja 34 tarkasteltiin, minkä tyyppisiä sähköisiä sanakirjoja kääntämisen opiskelijat ovat käyttäneet ja miten tyytyväisiä he ovat nykyisiin sähköisiin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin kääntämisen kannalta. Vastanneista 100 % (59 kpl) oli käyttänyt nettisanakirjaa, 41 % (24 kpl) CD-ROM-sanakirjaa, 3 % (2 kpl) kännykän sanakirjaa, 2 % (1 kpl) käännskynää ja 2 % (1 kpl) tietokoneen sanakirjaa, jota ei ollut valmiina vaihtoehtona. Aloittelevista opiskelijoista nettisanakirjaa oli käyttänyt 100 % (26 kpl), CD-ROM-sanakirjaa 31 % (8 kpl) ja kännykän sanakirjaa 4 % (1 kpl). Edistyneistä opiskelijoista taas 100 % (33 kpl) totesi käyttäneensä nettisanakirjaa, 48 % (16 kpl) CD-ROM-sanakirjaa, 3 % (1 kpl) kännykän sanakirjaa, 3 % (1 kpl) käännskynää ja 3 % (1 kpl) tietokoneen sanakirjaa. (Kuva 14.) Opiskelijoiden tyytyväisyyttä nykyisiä sähköisiä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoja kohtaan tarkasteltiin Likert-asteikolla, jolla 1 = täysin tyytymätön, 5 = erittäin tyytyväinen ja 0 = en osaa sanoa. Suomi–pääainekieli–suomi-nettisanakirjat saivat arvosanan 3,6 eli niihin ei olla tyytyväisiä, muttei tyytymättömiäkään. Sekä 1. että 4. vuoden kääntäjien antamat arvosanat (3,4 ja 3,7) olivat miltei samat. Tyytyväisyyttä muita sähköisiä sanakirjoja kohtaan ei voinut todeta vastausten vähäisyyden takia.

Kuva 14. Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen 1. vuoden (n=26) ja 4. vuoden (n=33) pääaineopiskelijoiden käyttämät sähköiset sanakirjat.

*Yksi opiskelijoista oli maininnut käyttäneensä tietokoneen omaa sanakirjaa.

Kuten Sánchez Ramosin (2005) tutkimuksessa, tässäkin tutkielmassa ilmeni, että kääntämisen opiskelijat tuntevat sähköisiä sanakirjoja melko yksipuolisesti. Vastausten perusteella opiskelijat eivät ole käyttäneet juuri muita sähköisiä sanakirjoja kuin netti- ja CD-ROM-sanakirjoja. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, ettei vaihtoehtoja tunneta tai siitä, etteivät muunlaiset sanakirjat palvele riittävän hyvin kääntäjien tarpeita. Kaikki opiskelijat ilmoittivat käyttäneensä nettisanakirjoja, ja vajaa puolet mainitsi käyttäneensä CD-ROM-sanakirjoja. Vastaukset viittasivat siihen, että CD-ROM-sanakirjojen käyttö lisääntyy opintojen edetessä. CD-ROM-sanakirjat ovatkin hypermediaa hyödyntävistä sanakirjoista kehitettyimpiä, mutta nettisanakirjoilla on niihin nähden verrattomia etuja, kuten helppo saatavuus, laajuus ja ajantasaisuus (Liljander 2002: 25). Osansa nettisanakirjojen suosioon lienee myös maksuttomuudella. Kyselyn mukaan opiskelijat eivät tunne sähköisiä sanakirjoja järin kattavasti, joten nettisanakirjoja lukuun ottamatta on sähköisten suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjojen tyytyväisyyden arviointi ollut useimmille hankalaa. Kysymyksessä 34 pulmallista on, että arvioinnin kohteena olleet suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjat käsittävät lukuisia erilaisia teoksia, ja niinpä opiskelijat ovat joutuneet ilmoittamaan tyytyväisyyden kaikkia elektronisia sanakirjoja kohtaan tyypistä tai mallista riippumatta.

5.3.3. Sähköisen kaksikielisen sanakirjan tärkeimmät piirteet

Kysymyksillä 37–40 selvitettiin kääntämisen opiskelijoiden näkemyksiä siitä, mitkä ominaisuudet sähköisissä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoissa ovat kääntämisen kannalta tärkeimpiä. Arvioitavat ominaisuudet oli jaettu selkeyden vuoksi neljään eri ryhmään: tiedonhakuominaisuuksiin, auditiivisiin ja visuaalisiin ominaisuuksiin, interaktiivisiin ominaisuuksiin sekä muihin ominaisuuksiin (Liite D). Opiskelijat arvioivat ominaisuuksia kääntämisen kannalta Likert-asteikolla, jolla 1 = ei lainkaan tärkeä, 5 = erittäin tärkeä ja 0 = en osaa sanoa. Ominaisuuksille laskettiin vastauksista yleiset keskiarvot, joihin ei

sisällytetty en osaa sanoa -vastauksia. Piirteiden lukumäärä vaihteli kysymyksittäin, joten myös seuraavaksi esiteltävien piirteiden määrä riippuu kysymyksestä: tiedonhakuun liittyvistä, interaktiivisista ja muista ominaisuuksista tuloksissa tuodaan esille kääntäjien mielestä kolme kääntämisen näkökulmasta tarpeellisinta ja tarpeettominta sähköisen kaksikielisen sanakirjan piirrettä, kun taas auditiivisista ja visuaalisista ominaisuuksista mainitaan kaksi tarpeellisinta ja tarpeettominta piirrettä.

Opiskelijoiden vastausten mukaan tärkeimpiä tiedonhakutapoja sähköisessä suomi-pääaineikieli-suomi-sanakirjassa kääntämisen kannalta ovat konkordanssihakua (ka. 4,7), sumea haku (ka. 4,3) sekä avainsanahaku (ka. 4,2). Tarpeettomimpina tiedonhakutapoina taas pidettiin sanarunkohakua (ka. 3,1), lähekkäisyshakua (ka. 3,3) ja käsitehakua (ka. 3,6). Tarpeettomimmatkin piirteet oli tosin arvioitu varsin tärkeiksi. (Liite IV).

Auditiivisista ja visuaalisista ominaisuuksista hyödyllisimmiksi nähtiin hakusanojen havainnollistaminen kuvin (ka. 3,2) sekä mahdollisuus kuunnella sanoja ja esimerkkilauseita (ka. 2,9). Hyödyttömimmiksi ominaisuuksiksi vuorostaan miellettiin mahdollisuus verrata omaa ääntämistä nauhoitteeseen (ka. 2,4) ja hakusanojen havainnollistaminen videoleikkein (ka. 2,6). (Liite V).

Vuorovaikutteisista ominaisuuksista kääntämisen kannalta tärkeimpinä pidettiin tietoa sanojen kulttuurisidonnaisista oheismerkityksistä eli konnotaatioista (ka. 4,3), mahdollisuutta hakea tietoa samanaikaisesti erityyppisistä sanakirjoista (ka. 4,2) sekä sanojen hyperlinkitystä eli mahdollisuutta siirtyä hakusanaa napsauttamalla sitä koskevaan tietoon (ka. 4,1). Turhimpina interaktiivisina piirteinä taas pidettiin mahdollisuuksia chattailla kääntäjien kanssa sanakirjasivustolla (ka. 2,3), muokata sanakirjaa esimerkiksi sanoja lisäämällä (ka. 2,5) ja perustaa keskusteluryhmiä sanakirjasivustolla (ka. 2,6). (Liite VI).

Muina hyödyllisimpinä piirteinä pidettiin sanakirjan käytön maksuttomuutta (ka. 4,4), hakusanojen määritelmien löytymistä sanakirjasta sekä lähde- että kohdekielellä (ka. 4,1) ja mahdollisuutta kopioida ja liittää sanakirjan tekstiä (ka. 4,1). Muina hyödyttömimpinä ominaisuuksina taas pidettiin maailmankartastoa eli atlasia (ka. 2,7), mahdollisuutta ladata sanakirja esimerkiksi kämmentietokoneelle eli kämmykkään tai kännykkään (ka. 2,7) ja sanahakujen rekisteröitymistä sanakirjan muistiin (ka. 3,4). (Liite VII).

Opiskelijoiden vastaukset antavat käsityksen siitä, mitä ominaisuuksia sähköisessä suomi–pääaineikieli–suomi-sanakirjassa pidetään kääntämisen kannalta tärkeimpinä. Vastausten mukaan useimmat kyselyssä (Liite I) esitetyistä sähköisen sanakirjan tiedonhaketavoista koetaan hyödyllisiksi. Esimerkiksi konkordanssihakua, jolla voi hakea tyypillisesti yhdessä esiintyviä sanoja, pidetään hyvin tarpeellisena. Myös vaihtoehtoisia sanoja ehdottavaa sumea haku -toimintoa sekä avainsanahakua, jolla voidaan etsiä tiettyä hakusanaa koko sanakirjasta, arvostetaan suuresti. Avainsanahaku on varsin hyödyllinen, semminkin kun painetusta sanakirjasta on lähes mahdotonta löytää kaikkia kohtia, joissa hakusana esiintyy (Varantola 2001: 217). On vielä huomattava, että vaikka sähköisen sanakirja olisi hyvin jäsennelty ja tukisi älykkäitäkin hakumenetelmiä, riippuu käyttäjästä, missä määrin niitä saa hyödynnettyä (Varantola 2001: 233; Kytölä 2008: 62).

Sähköisen sanakirjan auditiivisista ja visuaalisista ominaisuuksista opiskelijat pitävät erityisen tärkeänä hakusanojen havainnollistamista kuvin, mistä voisi olla apua etenkin teknisten ja kulttuurisidonnaisten, vaikkapa taiteeseen tai ruokaan liittyvien sanojen osalta. Hakusanojen demonstrointia videoleikkein taas ei pidetä kääntämisen kannalta hyödyllisenä. Opiskelijat arvostavat myös mahdollisuutta kuunnella sanoja ja esimerkkilauseita, mikä on jokseenkin yllättävä tulos. On nimittäin vaikea nähdä sanojen ja lauseiden kuuntelumahdollisuutta tarpeellisena juuri kääntämisen kannalta. Tulos saattaa selittyä sillä, että osa vastanneista on ajatellut ominaisuutta kielen oppimisen näkökulmasta.

Sähköisen sanakirjan interaktiivisista ominaisuuksista opiskelijat pitävät kääntämisen kannalta tärkeimpänä tietoa hakusanojen kulttuurisista oheismerkityksistä eli konnotaatioista. Monipuolisen tiedon tarpeesta johtuen opiskelijat toivovat sanakirjoiltaan lisäksi mahdollisuutta hakea tietoa yhtäaikaaisesti erityyppisistä teoksista sekä sanojen hyperlinkitystä, joka on oiva ratkaisu suuren ja yksityiskohtaisen tietomäärän jäsentämiseksi. Sanakirjan tekstin kopiointimahdollisuus, joka on kyselyssä sisällytetty muihin ominaisuuksiin, on opiskelijoiden mielestä hyödyllinen, kun taas sanakirjan muokkausmahdollisuus, esimerkiksi sanoja lisäämällä, ei saanut kannatusta. Myöskään chattailua ja keskusteluryhmiä ei pidetä kovin tärkeinä eli ajatusten vaihtoa kääntäjien kesken ei haluta käydä ainakaan sanakirjasivustoilla, vaikka siten olisi mahdollista pohtia käännösratkaisuja ja tehdä yhteistyötä kääntäjien kesken. Yhtäläillä tarpeettomana nähdään mahdollisuus ladata sanakirja puhelimeen tai muihin langattomiin taskukokoisiin laitteisiin. Toisin sanoen opiskelijat tekevät käännöksiä mieluiten tietokoneen äärellä. Lisäksi sanakirjan maksuttomuus vaikuttaa olevan opiskelijoille erittäin tärkeää. Tästä voi päätellä, että opiskelijat haluavat paradoksaalisesti käyttöönsä monipuolisen ja tasokkaan nettisanakirjan ilmaiseksi. Sähköisten suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjojen ominaisuuksiin liittyviä kysymyksiä hankaloitti se, että arvioitavaa oli paljon. Dillman (2000: 63–64) korostaa, että tuolloin kaikki vastaajat eivät jaksaa käydä huolella läpi kaikkia arvioitavia asioita. Täten ei ole varmaa, miten kärsivällisesti vastaajat ovat jaksaneet puntaroida piirteiden tarpeellisuutta kääntämisen kannalta. Toisaalta oli tarjottava monia ominaisuuksia, jotta opiskelijoilla on varaa valita, mitkä ovat juuri kääntämisen kannalta tosiasiallisesti tärkeitä.

Kysymyksellä 35 selvitettiin opiskelijoiden näkemyksiä sanaston osa-alueiden kattavuudesta sähköisissä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoissa Likert-asteikolla, jolla 1 = täysin riittämätön, 5 = erinomainen, 0 = en osaa sanoa. Osa-alueille laskettiin vastausten pohjalta sekä yleiset että kieliryhmien yhteiskeskisarvot. En osaa sanoa -vastauksia ei laskettu

keskiarvoihin. Seuraavaksi esitellään opiskelijoiden mielestä kolme heikointa ja vahvinta osa-aluetta. Kaikki kyselyssä esitetyt osa-alueet keskiarvoineen löytyvät liitteestä III.

Opiskelijat pitivät sähköisten suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjojen kattavimpina osa-alueina yleissanastoa (ka. 4,4), sanojen prepositioita (ka. 3,0) sekä oikeinkirjoitusvariantteja (ka. 3,0), ja heikoimpina osa-alueina murteellista sanastoa (ka. 1,7), kirjoituskonventioita (ka. 2,0) sekä sananlaskuja, aforismeja ja lentäviä lauseita (ka. 2,3). Englannin kääntäjien mukaan sähköisten suomi–englanti–suomi-sanakirjojen kattavimmat sanaston osa-alueet ovat yleissanasto (ka. 4,3), historian sanasto (ka. 3,3) ja hakusanojen taivutus (ka. 2,9), kun taas heikoimmat osa-alueet ovat murteellinen sanasto (ka. 1,6), kirjoituskonventiot (ka. 2,1) sekä slangi (ka. 2,2). Espanjan kääntäjät vuorostaan arvioivat suomi–espanja–suomi-sanakirjojen edustavimmiksi sanaston osa-alueiksi yleissanaston (ka. 4,4), vanhahtavat sanat eli arkaismit (ka. 3,3) sekä hakusanojen prepositiot (ka. 3,2). Kehnoimmiksi osa-alueiksi puolestaan paljastuivat murteellinen sanasto (ka. 1,8), ääntämisohjeet (ka. 1,9) ja kirjoituskonventiot (ka. 2,0). Ranskan kääntäjien mukaan suomi–ranska–suomi-sanakirjojen kattavimmat osa-alueet ovat yleissanasto (ka. 4,5), oikeinkirjoitusvariantit (ka. 3,5) ja hakusanojen taivutus (ka. 3,1). Heikoimmiksi osa-alueiksi taas miellettiin kirjoituskonventiot (ka. 1,8), murteellinen sanasto (ka. 1,9) sekä alatyylinen sanasto (ka. 2,3). Saksan kääntäjien mielestä suomi–saksa–suomi-sanakirjojen edustavimmat sanaston osa-alueet ovat yleissanasto (ka. 4,3), sanojen prepositiot (ka. 3,3) ja käytännön esimerkit (ka. 2,9). Huonoimmiksi osa-alueiksi nähtiin murteellinen sanasto (ka. 1,5), arkaistinen eli vanhahtava sanasto (ka. 1,8) sekä sananlaskut, aforismit ja lentävät lauseet (ka. 1,9). (Liite III.)

Kaiken kaikkiaan kääntämisen opiskelijat pitävät sähköisten suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjojen sanaston kattavimpana osa-alueena yleissanastoa. Sitä vastoin kyseisistä sanakirjoista tahdottaisiin löytää

runsaammin vakiintuneita kirjoitustapoja, kuten puhuttelumuotoja, kirjeiden aloituksia ja lopetuksia sekä sananlaskuja, aforismeja ja lentäviä lauseita. Tämä viittaa siihen, että kääntäjät tarvitsisivat hybridisanakirjoja, joissa on entistä enemmän sekä erikois- ja tietosanakirjatieta että kulttuurisidonnaista tietoa. Eri kieliryhmien vastaukset sanakirjojen sanaston kattavuudesta poikkesivat jonkin verran toisistaan. Esimerkiksi espanjan kääntäjien mukaan sanakirjoissa on kohtuullisen paljon arkaistisia sanoja, kun taas saksan kääntäjien mukaan niitä saisi olla enemmän. On huomattava, että opiskelijat ovat joutuneet tekemään yleistyksiä arvioidessaan useiden, mahdollisesti laadultaan vaihtelevien, suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjojen sanastojen osa-alueita, joita ylipäänsä on vaikea vertailla. Toisaalta opiskelijat ovat saattaneet pohtia vain parhaiten tuntemansa sanakirjan osa-alueiden kattavuutta. Vastajaat eivät myöskään ole välttämättä tienneet kaikkia kysymyksessä olleita termejä. Bourque ja Fielder (2003: 53) korostavat, että erikoiskielisiä termejä tuisi käyttää kyselyssä mahdollisimman vähän. Kaikkia käsitteitä tässä kyselyssä ei kuitenkaan selvitetty, koska opiskelijoiden oletettiin tuntevan käytetyt termit. Pulmallista niin tässä kuin muissakin sähköisten sanakirjojen ominaisuuksia koskevissa kysymyksissä on voinut olla myös se, ettei Likert-asteikon kaikkia arvoja ollut annettu sanallisesti. Mitä epätarkemmin vastausvaihtoehdot on ilmaistu, sitä suurempi on arviointivirheiden mahdollisuus (Dillman 2000: 39, 44). Kysymysten tuloksiin onkin suhtauduttava tietyin varauksin.

Myös kysymykset 36, 41 ja 42 koskivat sähköisten sanakirjojen etuja ja haittoja sekä kehittämistä kääntämisen näkökulmasta. Kysymyksessä 36 kääntämisen opiskelijoita pyydettiin mainitsemaan muita huomattavan kattavia tai puutteellisia sanaston osa-alueita sähköisissä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoissa. Kysymyksellä 41 tiedusteltiin muita ominaisuuksia, joiden ansiosta sähköiset kaksikieliset sanakirjat olisivat parempia käänösapuvälineitä ja kysymyksellä 42 pyydettiin muita huomioita sähköisistä sanakirjoista tai niiden kehittämisestä. Opiskelijoiden

mukaan sähköiset sanakirjat ovat nopeakäyttöisiä, mutta niiden kielivalikoima ja erikoissanasto on usein vaatimaton. Lisäksi hakusanojen ja niiden synonyymien tarkkojen merkitysten, todellisten käyttöyhteyksien ja -esimerkkien sekä idiomaattisuuden ilmausten merkitsemisessä on puutteita tai niitä on liian vähän. Myös eri maiden ja niiden kielialueiden sanastoa sekä puhekielisyyksiä on sanakirjoissa niukasti. Monentasoinen taustatieto sekä laajat, hyvin jäsennellyt määritelmät auttaisivat opiskelijoiden mukaan välttämään väärinkäsityksiä ja sisäistämään sanojen merkityksiä. Erään opiskelijan mielestä vapaan sisällön ja kaksikielisten sanakirjojen yhdistelmät voisivat olla toimivia kokonaisuuksia, kunhan niiden käyttöjärjestelmät olisivat tiedon runsaudesta huolimatta toimivia ja selkeitä. Myös jatkuvaa päivittymistä pidettiin yhtenä sähköisten sanakirjojen suurimmista eduista. Osa kääntämisen opiskelijoista painotti tiedon luotettavuutta ja ammattilaisten merkitystä sanakirjanteossa. Eräs opiskelijoista totesi, että ”sähköinen sanakirja on kääntäjälle korvaamaton apuväline, joten sen käyttöön kannattaisi kannustaa yliopistossa enemmän, mutta samalla opettaa oikeanlaista, kriittistä suhtautumista sanakirjan tarjoamaan tietoon.” Opiskelijoiden vaihtelevien tiedontarpeiden takia on lähes mahdotonta tehdä sanakirja, joka vastaisi kaikkien toiveita (ks. myös Tarp 2004: 59). Käyttömukavuutta voisi kuitenkin Mackintoshin (1998: 123) mielestä parantaa tutkimalla perusteellisesti eri käyttäjäryhmien sanakirjan käyttöä yksittäisissä tilanteissa.

6. YHTEENVETO

Seuraavissa alaluvuissa katsotaan, pitävätkö tutkimushypoteesit paikkansa, pohditaan opinnäytetyön arvioitavuutta sekä tuodaan esille tutkielman pohjalta nousseita mahdollisia uusia tutkimusnäkökulmia.

6.1. Hypoteesien toteutuminen

Ensimmäisen tutkimushypoteesin mukaan Turun yliopiston kääntämisen opinnoissa suositellaan ja opetetaan vain painettujen yksikielisten sanakirjojen käyttöä. Oletus ei saanut tukea, sillä kääntämisen opinnoissa suositellaan ja opetetaan painettujen yksikielisten sanakirjojen lisäksi sekä painettujen kaksikielisten että sähköisten yksi- ja kaksikielisten sanakirjojen käyttöä. Sanakirjojen suosittelun ja opetuksen määrä kuitenkin vaihtelee kieli- ja vuosiryhmittäin. Vaihtelu johtunee osittain siitä, ettei sanakirjojen opetus kuulu jokaisen kääntämisen oppiaineen opetussuunnitelmaan. Painettujen ja sähköisten sanakirjojen suosittelun ja opetuksen määrästä eri kieliryhmissä on mahdotonta vetää varmoja johtopäätöksiä pienten otoskokojen takia. Opiskelijoiden vastaukset viittaavat kumminkin siihen, että ainakin ranskan ja saksan kääntämisen opiskelijoille on suositeltu ja opetettu jonkin verran enemmän painettujen kuin sähköisten sanakirjojen käyttöä. Espanjan kääntämisen opinnoissa taas on nähtävästi suositeltu ja opetettu enemmän sähköisten sanakirjojen käyttöä. Englannin kääntämisen opiskelijat puolestaan ovat saaneet kieliryhmistä selvästi vähiten sanakirjojen suosituksia ja opetusta, minkä vuoksi vastausten perusteella ei voi todeta, kumpaa sanakirjan julkaisumuotoa on suositeltu ja opetettu enemmän. Kääntämisen opettajat painottivat suosittelevansa opiskelijoille julkaisumuodosta riippumatta lähinnä yksikielisiä sanakirjoja. Yksikieliset pääainekielen sanakirjat ovatkin sekä opiskelijoiden että opettajien vastausten mukaan myös opetetuimpia sanakirjoja. Merkittävää on, ettei sähköisiä sanakirjoja ole jätetty täysin huomiotta yhdenkään kieliryhmän opetuksessa, ja opettajien mukaan sähköisten sanakirjojen käytön opetus on

ollut lisääntymään päin. Etenkin aloittelevat kääntämisen opiskelijat pitävät sanakirjojen käytön opetusta tarpeellisena, mutta sen määrä vaikuttaa yhä vähäiseltä; vain alle puolet kääntämisen opiskelijoista totesi saaneensa sanakirjojen käytön opetusta yliopistossa. Näyttää siltä, että opetus on vahvasti kieli- ja opettajakohtaista. Tulosten perusteella on myös todennäköistä, että sanakirjojen käyttöä suositellaan enemmän kuin opetetaan. Tämä vahvistaa Kytölän (2008: 64) päätelmän siitä, että sanakirjojen opetusta voidaan vielä kääntäjäkoulutuksessa tehostaa. Corpas Pastor ym. (2001: 255) korostavat, että suurin osa tapauksista, jolloin kääntäjät eivät löydä hakemaansa tietoa sanakirjasta, johtuu siitä, etteivät he ole saaneet tarpeeksi ohjausta sanakirjan käytössä eivätkä siten tiedä, mitä sanakirjoilla on tarjota. Tämän kyselyn mukaan varsinkin sähköisiin sanakirjoihin perehdyttäminen on tarpeen, sillä suuri osa opiskelijoista tutustuu niihin vasta yliopistossa.

Toisen hypoteesin mukaan kääntämisen opiskelijat suosivat sähköisten sanakirjojen käyttöä. Oletus piti paikkansa, sillä kieliryhmään ja opintojen vaiheeseen katsomatta kääntämisen opiskelijat käyttävät mieluummin sähköisiä kuin painettuja sanakirjoja. Paljastui, että vaikka aloittelevat opiskelijat ovat alkaneet käyttää sähköisiä sanakirjoja aikaisemmin kuin edistyneet opiskelijat, edistyneet opiskelijat käyttävät erilaisia sähköisiä sanakirjoja aloittelevia opiskelijoita enemmän, mikä johtuneekin kääntämiskoulutuksesta ja -kokemuksesta. Nettisanakirjoja huomioimatta opiskelijat kuitenkin käyttävät erilaisia sähköisiä sanakirjoja yksipuolisesti. Vastausten mukaan opiskelijat eivät ole käyttäneet juuri muita sähköisiä sanakirjoja kuin nettisanakirjoja ja jonkin verran CD-ROM-sanakirjoja.

Vaikka sähköisiä sanakirjoja käytetään kääntäessä huomattavasti enemmän kuin painettuja sanakirjoja, tulokset eivät viitanneet siihen, että sähköiset sanakirjat sivuuttaisivat painetut teokset ainakaan lähitulevaisuudessa. Aivan kuten de Oliveira ja Welkerin (2007: 124) toteavat, painettujen sanakirjojen käyttö on yhä hyvin suosittua uusista sähköisistä

käännösapuvälineistä huolimatta. Dodd (1989: 87) päätteli jo pari vuosikymmentä sitten, että sähköisten sanakirjojen käyttö lisääntyy niiden sananhakumahdollisuuksien ja nopean päivittyvyyden ansiosta, mutta painetut sanakirjat eivät katoa hetkessä tai välttämättä milloinkaan, sillä ne ovat paitsi kestäviä myös melko edullisia.

Kolmannen hypoteesin mukaan kokeneemmat kääntämisen opiskelijat käyttävät kääntäessään enemmän yksi- kuin kaksikielisiä sanakirjoja, kun taas aloittelevat kääntämisen opiskelijat käyttävät kääntäessään enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja. Opiskelijoiden vastausten perusteella oletus vahvistui osittain. Aloittelevat opiskelijat todella käyttävät kääntäessään enemmän kaksi- kuin yksikielisiä sanakirjoja, mutta oletuksen vastaisesti samoin tekevät myös edistyneet opiskelijat. Niin ikään on pantava merkille, että kokeneemmat opiskelijat käyttävät yksikielisiä sanakirjoja enemmän kuin aloittelevat opiskelijat. Yksikielisten sanakirjojen käyttö kääntäessä toisin sanoen lisääntyy opintojen edetessä, mikä ei kuitenkaan vähennä kaksikielisten sanakirjojen käyttöä, mikä on käynyt ilmi myös de Oliveiran ja Welkerin (2007: 132, 135) tutkimuksessa.

Huomionarvoista tämän kyselyn tuloksissa on se, että kääntämisen opiskelijat suosivat kääntäessään sähköisten kaksikielisten sanakirjojen käyttöä, vaikka kääntämisen opinnoissa suosittelun ja opetuksen pääpaino on yksikielisissä sanakirjoissa. Opetus lienee perinteisesti keskittynyt juuri kielen oppimisen ja kielitaidon kehittämisen takia voimakkaasti painettuihin yksikielisiin sanakirjoihin. Osa opiskelijoista mainitsi käyttävänsä kääntäessään yksikielisiä sanakirjoja siksi, että niitä on kehoitettu käyttämään, mikä viittaa siihen, että sanakirjojen suosittelulla on vaikutusta opiskelijoiden sanakirjankäyttötottumuksiin. Jos suosittelu ja opetus kuitenkin keskittyvät vain painettuihin yksikielisiin sanakirjoihin, opiskelijoille annetaan sangen suppea käsitys muista hyödyllisistä sanakirjoista ja niiden ominaispiirteistä.

Kaiken kaikkiaan kyselyyn vastanneet kääntäjät näyttävät hyödyntävän käännössuunnasta riippumatta paljon sekä painettuja ja sähköisiä sanakirjoja että yksi- ja kaksikielisiä sanakirjoja. De Oliveiran ja Welkerin (2007: 133–134) mukaan edistyneet opiskelijat käyttävät aloittelevia opiskelijoita useammin niin yksi- ja kaksikielisiä kuin muitakin sanakirjoja. Edistyneet opiskelijat ovat tietoisempia eri käännöstarkoituksiin soveltuvista sanakirjoista ja käyttävät niitä monipuolisesti, kun taas aloittelevat opiskelijat turvautuvat tunnetuimpiin sanakirjoihin. Tämän tutkielman tulokset olivat hyvin samansuuntaisia: edistyneet opiskelijat ilmoittivat käyttävänsä aloittelevia opiskelijoita enemmän ja monipuolisemmin erilaisia sähköisiä sanakirjoja, kuten CD-ROM-sanakirjoja sekä vapaan sisällön sana- ja tietosanakirjoja.

Neljännän tutkimushypoteesin mukaan kääntämisen opiskelijat ovat kieli- ja vuosiryhmään katsomatta kääntämisen näkökulmasta tyytymättömiä nykyisiin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin. Hypoteesi kumoutui, sillä vastoin odotuksia kääntämisen opiskelijat ovat kieli- ja vuosiryhmään katsomatta suhteellisen tyytyväisiä sekä nykyisiin painettuihin että sähköisiin suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoihin. Samanlaisiin päätelmiin tutkielmassaan on päätenyt myös Fant (2004), joka toteaa että useimmat kääntäjistä ovat tyytyväisiä käyttämiinsä sanakirjoihin. Tässä tutkielmassa tyytyväisyyttä sähköisiä sanakirjoja kohtaan pystyttiin kuitenkin arvioimaan vain nettisanakirjojen osalta, koska niin aloittelevat kuin edistyneetkin opiskelijat olivat antaneet muita sähköisiä sanakirjoja koskevia vastauksia perin niukasti.

Viides oletus, jonka mukaan sähköisissä suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjoissa kääntämisen kannalta tärkeimpinä ominaisuuksina pidetään laajaa sanastoa sekä hakusanojen käyttöesimerkkien runsautta, piti paikkansa. Toisaalta monia muitakin sähköisen suomi–pääainekieli–suomi-sanakirjan piirteitä pidetään kääntämistä ajatellen tärkeinä. Suljettujen kysymysten perusteella hyödyllisimpinä piirteinä pidetään monipuolisia

tiedonhakutapoja, hakusanoja havainnollistavia kuvia, hakusanojen ja esimerkikilauseiden kuuntelumahdollisuutta, selityksiä hakusanojen konnotaatioista, yhdistelmämuotoisuutta, sanakirjatekstin hyperlinkitystä, sanakirjan käytön maksuttomuutta, hakusanojen määritelmien löytymistä niin lähde- kuin kohdekielelläkin sekä mahdollisuutta kopioida ja liittää sanakirjan tekstiä. Avoimien vastausten perusteella taas arvostettuja piirteitä ovat myös tiedonhaun nopeus, hakusanojen käytännöllisten ja havainnollistavien esimerkkien runsaus sekä sanakirjan päivittyvyys. Sanakirjan käytön ilmaisuuden tärkeyttä kuvasti se, ettei yksikään opiskelija ilmoittanut käyttävänsä maksullisia sähköisiä sanakirjoja.

6.2. Tutkimuksen arvioitavuus ja luotettavuus

Sanakirjan käyttäjien tarpeita koskeviin tutkimuksiin on suhtauduttava aina varauksella: otos on usein suppea, tilastollinen tulosten käsittely on pintapuolista, ja tutkimusmenetelmien vaikutusta tutkimukseen on mahdotonta arvioida. Eri tutkimusten tulokset ovat lisäksi hyvin usein täysin ennalta arvattavissa ja samankaltaisia. (Béjoint 1994: 151; Bogaards 2003: 26.) Myös kyselytutkimusten aineistoa pidetään usein pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisesti vaatimattomina. Ei ole mahdollista saada selville, miten tunnollisesti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen, miten sopivat vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien kannalta tai miten perehtyneitä he ovat tarkasteltavaan asiaan. (Hirsjärvi ym. 2009: 195.) Tässä tutkielmassa aloittelevien opiskelijoiden ei oletettukaan olevan yhtä perehtyneitä sanakirjoihin kääntämisen kannalta kuin edistyneiden opiskelijoiden, mikä vain toisi paremmin esille vuosiryhmien sanakirjankäyttötottumusten eroja. Kyselytutkimusta voi pitää neutraalina ja objektiivisena tutkimusmetodinä siinä mielessä, että vastaajille esitetään täysin samat kysymykset samassa järjestyksessä. Vastaajat eivät kuitenkaan välttämättä ymmärrä kysymyksiä täysin samalla tavalla. Asenteet, tavat, näkemykset ja kiinnostuksen kohteet vaihtelevat tilanteen mukaan, ja pienikin muutos kysymyksenasettelussa voi vaikuttaa suuresti vastauksiin. (Lyytimäki & Rotko 2004: 156.) Tämän

kyselyn vastausten perusteella joitakin kysymyksissä käytettyjä termejä ei ollut määritelty tarpeeksi selkeästi, mikä on voinut vaikuttaa tuloksiin. Bourque ja Fielder (2003) tähdentävät, että etenkin itsenäisesti täytettävän kyselyn ohjeiden tulisi olla yksiselitteisiä. Tutkija ei ole antamassa neuvoja kyselyn täyttämiseksi, ja vaikka häneen voisi ottaa yhteyttä sähköpostitse, vastaajan on oltava hyvin motivoitunut, jotta hän tekisi niin.

Sähköisen kyselyn heikkoudeksi nousee usein vastauskato (Dillman 2000: 10; Bourque & Fielder 2003: 16–17), mihin voi olla useita syitä. Kysely saattaa hukkaa sähköpostien joukkoon eivätkä kaikki vastaajat ole tottuneita internetin käyttäjiä, jolloin heillä voi olla korkea kynnyks vastaukseen. Myös kyselyn visuaalinen ja tekninen puoli saattaa varastaa huomion itse kysymyksiltä. (de Leeuw & Hox 2008: 243, 254.) On voinut käydä myös niin, ettei kaikilla opiskelijoilla ole ollut mahdollisuutta käyttää internetiä kotonaan, mikä on vähentänyt vastausmotivaatiota. Tässä tutkielmassa vastauskatoa suuremmaksi haasteeksi koitui kuitenkin kyselyn laajuus, minkä vuoksi kaikki vastaajat eivät ole ehkä jaksaneet täyttää kyselylomaketta täsmällisesti loppuun saakka. Tämä taas on voinut johtaa puolihuolimattomiin ja tulkinnanvaraisiin vastauksiin. Vastaaminen vaatii tarkkaa kysymysten läpi käymistä ja omien henkilökohtaisten käyttäytymismallien, mielipiteiden ja tarpeiden analysointia. Kaikki eivät kenties olleet lukeneet kyselyn johdantoa tai kysymyksiä huolella ennen vastaamista tai eivät olleet käsittäneet ohjeita. Jotkut ovat saattaneet myös vastata siten kuin ovat ajatelleet olevan soveliainta vastata. Bourque ja Fielder (2003: 20, 98, 107) toteavat, että kyselyn pituuden vaikutusta vastauskatoon ei ole systemaattisesti tutkittu, mutta kyselyn olisi suotavaa olla lyhyt, ja aiheiden tarkasti rajattu. Pidemmätkin kyselyt tosin ovat perusteltuja, jos vastaajat ovat motivoituneita (Bourque & Fielder 2003: 98).

Toinen kyselyn ongelmista oli, ettei kysely ollut täysin johdonmukainen. Kysymysten tulisi olla alusta loppuun mahdollisimman samanmuotoisia, sillä vastaaja voi hämmentyä, jos kysymystyypit vaihtuvat usein (Dillman

2000: 88; Bourque & Fielder 2003: 109). Tässä kyselyssä vaihtelua saattoi olla liikaa. Bourque ja Fielder (2003: 30–31, 65) lisäävät, että vastaajien pitäisi voida merkitä jokaisen kysymyksen kohdalle vastaus, joka vastaa heidän käyttäytymistään tai näkemyksiään. Muussa tapauksessa he saattavat turhautua ja jättää lomakkeen osittain täyttämättä tai jopa palauttamatta. Tässä kyselyssä joissakin kysymyksissä neutraali ”en osaa sanoa” tai ”yhtä paljon” -vaihtoehto jätettiin tietoisesti pois. Esimerkiksi tiedusteltaessa, käyttävätkö opiskelijat enemmän painettuja vai sähköisiä sanakirjoja, pidettiin epätodennäköisenä, että yksikään vastaaja käyttäisi täsmälleen yhtä paljon molempia sanakirjoja. Kysymyksissä ei kuitenkaan ollut vastauspakotetta eli mieleisen vaihtoehdon puuttuessa kysymykseen ei tarvinnut vastata. Kolmanneksi ongelmakohtaksi paljastuivat avoimet kysymykset. Bourquen ja Fielderin (2003: 20) mukaan niitä on esitettävä harvoin, koska useimmat henkilöt ovat haluttomia antamaan pitkiä vastauksia. Muutoin vastauskato saattaa kasvaa, ja palautetuissa lomakkeissa voi olla paljon puuttuvaa ja epäolennaista tietoa. Dillmanin (2000: 41–42) mukaan avointen kysymysten vastausten laatu riippuu siitä, hyvin kysymykset on koottu ja miten paljon vastaajat panostavat vastauksiinsa. Tässä kyselyssä avoimiin kysymyksiin oli jaksettu usein vastata pitkästi ja tarkasti. Toisaalta raskaista ja erimuotoisista kysymyksistä koostuvan kyselylomakkeen vastausten analysointi oli haasteellista ja vei paljon aikaa. Lyytimäki ja Rotko (2004: 155–156) korostavatkin, että saatujen vastausten oletetaan olevan vertailukelpoisia, mutta voi myös käydä niin, ettei tutkija tulkitse vastauksia vastaajien tarkoittamalla tavalla.

Tämän kyselyn pituus oli myös sen vahvuus. Monet kysymykset, jotka sivasivat tutkimuskysymyksiä, laajensivat käsitystä vastaajien suhteesta sanakirjoihin, minkä vuoksi niiden katsottiin olevan hyödyllisiä. Kyselyn avulla saatiin suuntaa-antavaa perustietoa ranskan, espanjan, englannin ja saksan kääntämisen 1. ja 4. vuoden opiskelijoiden suhteesta painettujen ja sähköisten sanakirjojen käyttöön niin kääntäessä kuin yleisestikin. Tutkielman suurin rajoite oli otoskoon suppeus, mikä johtui siitä, että

kyselyyn vastasi sattumalta tavoitettuja kääntämisen opiskelijoita. Otosten yhdenmukaisuutta vähensi se, että edistyneiden opiskelijoiden ryhmässä oli sekä 4. vuoden että sitä pidemmälle opinnoissaan edenneitä henkilöitä. Erot aloittelevien ja edistyneiden opiskelijoiden sanakirjan käyttötottumuksissa eivät muutenkaan ole itsestään selviä, sillä opintojen vaihe ei välttämättä ole suorassa suhteessa kielitaitoon tai kokemukseen kääntämisestä tai sanakirjojen käytöstä. Mitä homogeenisempiä kielitaito- ja kääntämistaso sekä opintojen vaihe vuosiryhmittäin olisivat, sitä paremmin tulokset ilmentäisivät kokemuksen tuomaa eroa sanakirjan käyttötottumuksissa. Aineisto kuitenkin palveli hyvin tutkielman tavoitteita. Kääntämisen opiskelijoiden suhdetta sanakirjoihin ja niiden julkaisumuotoon on tutkittu Suomessa vähän, ja heidän mielipiteitään sähköisten sanakirjojen kehittämisestä kääntämisen kannalta sitäkin vähemmän, minkä vuoksi osa tuloksista ei ole verrattavissa aikaisempiin tutkimuksiin. Toisaalta monet opiskelijoiden sanakirjankäyttötottumuksia koskevat tulokset vahvistivat eräiden muiden leksikografisten tutkimusten tuloksia. Näin ollen tutkielmasta saatua tietoa voidaan hyödyntää opetuksen ja uusien sanakirjojen suunnittelussa.

6.3. Näkökulmia tuleviin tutkimuksiin

Tämä tutkielma voi toimia lähtökohtana yksityiskohtaisemmille tutkimuksille, joilla voidaan todentaa tai tarkentaa saatuja tuloksia, tai toimia alkusysäyksenä uusille tutkimusaiheille. Olisi mielekäästä seurata esimerkiksi sanakirjojen opetuksen ja opiskelijoiden sanakirjan käyttötottumusten ajallista kehitystä: käytetäänkö kääntämiseen tulevaisuudessa yhä enemmän tai yksinomaan sähköisiä sanakirjoja vai kenties muita sähköisiä tiedonlähteitä ja millaisia ne ovat. Siegel (2007: 43) arvelee yleisen suuntauksen olevan nettisanakirjojen käyttöön päin. Kiinnostavaa olisi myös tarkkailla, miten paljon kääntäjät käyttävät usein parjattuja vapaita tietosanasanakirjoja, kuten Wikipediaa.

Jatkossa on myös tarpeen selvittää, miten sähköisistä kaksikielisistä sanakirjoista saadaan kehitettyä tehokkaampia käännösapuvälineitä ja millä tavoin niitä voidaan soveltaa kääntäjäkoulutuksessa. Nesi (1999: 65) painottaa, että sähköisten sanakirjojen pedagoginen potentiaali on niin mainittava, etteivät vähävaraisetkaan oppilaitokset voi olla piittaamatta siitä. Liljanderin (2002: 44–45) mukaan sähköiset sanakirjat vaativat kuitenkin paljon tutkimusta ja kehitystä, koska esimerkiksi hypermedia-ominaisuuksia on alettu lisätä niihin vasta äskettäin. Liljander huomauttaa, että kehityksen edellytyksenä on sanakirjan laatijoiden ja etenkin kustantajien asennemuutos, jotta he tunnustaisivat leksikografisen työn tärkeyden ja panostaisivat tasokkaiden hakuteosten tuottamiseen. Myös sanakirjojen käyttäjiltä kaivataan asennemuutosta, sillä monet odottavat yhä saavansa sanakirjatiedon samanlaisena kuin painetuissa sanakirjoissa. Varantolan (1998b: 191) mielestä on kehitettävä sekä sanakirjoja että kääntäjien käyttötaitoja, mutta tuotettava samalla teoksia, jotka vastaavat juuri kääntäjien tarpeita. Tämän tutkielman perusteella kääntämisen opiskelijat tiedostavat sanakirjojen rajoitukset, mutta ovat myös tietoisia siitä, miten niitä voisi edelleen kehittää kääntämisen kannalta tehokkaammiksi apuvälineiksi.

7. RÉSUMÉ EN FRANÇAIS

1. INTRODUCTION

La technologie actuelle aurait beaucoup à contribuer à la réalisation des dictionnaires électroniques (Mackintosh 1998 : 123 ; Varantola 2001 : 233 ; Sobkowiak 2002) mais jusqu'à présent, ceux-ci n'ont guère évolué par rapport à leurs versions imprimées (Nesi 2000b : 840 ; Vanhatalo 2005 : 42 ; Welker 2007 : 13). La situation reste peu favorable pour les traducteurs, qui passent à peu près la moitié de leur temps de travail à chercher et à vérifier l'information lexicale (Varantola 2001 : 215). Une exploitation de l'informatique plus intense dans le développement du contenu des dictionnaires serait avantageuse pour les traducteurs comme pour les autres utilisateurs (Mackintosh 1998 : 123–124 ; Atkins & Rundell 2008 : 2). Pourtant, avant d'élaborer des dictionnaires optimaux pour les besoins des traducteurs, il faut identifier les problèmes de traduction rencontrés par les traducteurs, prendre en compte leurs opinions sur les ouvrages utilisés et comprendre les lacunes de ces outils (Varantola 1992 : 145–149 ; Tarp 2004 : 27). De plus en plus, les lexicographes se concentrent sur les utilisateurs de dictionnaires afin de mieux répondre à leurs besoins, dans divers contextes d'usage (Béjoint 1994 : 140, 169 ; Humbley 2002 : 95).

De nombreux travaux théoriques comme ceux de Snell-Hornby (1996), Varantola (1992, 1998b) et Meyer (1990), ont été déjà menés sur le rapport entre les traducteurs et les dictionnaires. Par contre, la recherche empirique sur les étudiants en traduction, quant à elle, reste marginale (Sánchez Ramos 2005 ; Welker 2007 : 14). On peut citer comme exemples Corpas Pastor et al. (2001), Sánchez Ramos (2005) et de Oliveira et Welker (2007) qui ont fait des comparaisons sur l'utilisation de dictionnaires par des étudiants en traduction débutants et avancés, interrogés par questionnaire. Dans la littérature lexicographique finlandaise, le rapport entre les traducteurs et les dictionnaires ainsi que le format de dictionnaire préféré est également un thème peu traité. Le présent mémoire de maîtrise se donne donc pour

objectif d'observer, par le biais d'un questionnaire, le rapport des étudiants en traduction d'anglais, d'espagnol, de français et d'allemand de l'Université de Turku aux dictionnaires, l'axe principal portant sur le format électronique. On vise à comparer les réponses (reflétant des comportements, des connaissances, des habitudes et des points de vues) d'étudiants de 1ère et de 4ème années. De cette façon, nous proposons donc une meilleure compréhension des usages récurrents des dictionnaires par des étudiants en traduction. Malgré le nombre restreint des participants, les résultats reçus permettent tout de même de dégager des tendances quant aux mises au point à apporter aux dictionnaires électroniques, souhaitées par les étudiants.

Nos questions de recherche sont formulées comme suit :

- 1) Recommande-t-on et enseigne-t-on l'usage d'un certain format ou d'un certain type de dictionnaire dans les études de traduction ?
- 2) Quel format de dictionnaire, imprimé ou électronique, est préféré par les étudiants en traduction pendant le processus de traduction ?
- 3) Quel type de dictionnaire, unilingue ou bilingue, est préféré par les étudiants en traduction pendant le processus de traduction ?
- 4) Les dictionnaires actuels finnois–langue de traduction–finnois, satisfont-ils aux critères des étudiants en traduction?
- 5) Quels sont les caractères des dictionnaires électroniques bilingues finnois–langue de traduction–finnois, selon les étudiants en traduction, qui sont d'une importance particulière dans leur travail ?

Les hypothèses correspondant aux questions de recherche présentées ci-dessus sont les suivantes :

- 1) L'utilisation des dictionnaires unilingues imprimés est recommandée et enseignée dans les études de traduction ;
- 2) Les étudiants en traduction préfèrent utiliser les dictionnaires électroniques pendant le processus de traduction ;
- 3) Pour traduire, les étudiants de niveau avancé utilisent plus de dictionnaires unilingues que des dictionnaires bilingues tandis que, à

l'inverse, les étudiants débutants recourent plus fréquemment aux dictionnaires bilingues qu'aux dictionnaires unilingues ;

4) Les étudiants en traduction ne sont pas satisfaits des dictionnaires actuels finnois–langue de traduction–finnois actuels ;

5) Les propriétés des dictionnaires électroniques finnois–langue de traduction–finnois considérées comme les plus importantes quant à la traduction sont l'exhaustivité du vocabulaire ainsi que l'abondance et le caractère concret des contextes d'utilisation des entrées.

Nous commençons notre étude par la présentation succincte de la lexicographie, puis nous continuons avec le déroulement de notre recherche pour terminer par la présentation des résultats obtenus.

2. LEXICOGRAPHIE ET DICTIONNAIRES

D'après Svensén (2004 : 3), la lexicographie consiste à observer, choisir, recenser, analyser, décrire et comparer des unités lexicales (mots, parties de mots, etc.) d'une langue ou de plusieurs langues. Pruvost (2006 : 101–104) souligne la double nature de la lexicographie : d'un côté, elle représente une véritable recherche portant sur les mots et leur recensement sans buts commerciaux, de l'autre elle couvre les problématiques de la réalisation d'un ouvrage de référence pour un public se composant d'acheteurs potentiels. Bref, la lexicographie peut être divisée en deux catégories : une partie pratique et une partie théorique appelée métalexigraphie (Hausmann et al. 1989 : 26 ; Karlsson 2008 : 186). La recherche théorique se base sur les principes fondamentaux des dictionnaires à partir desquels on forme des propositions de développement (Piotrowski 1994 : 3). Un des domaines centraux de la métalexigraphie est celui de l'utilisation des dictionnaires, lequel est divisé par Hulstijn et Atkins (1998 : 7–9) en plusieurs secteurs dont le plus important, vis-à-vis de notre étude, est la recherche sur les attitudes, les besoins, les habitudes et les préférences des utilisateurs.

En ce qui concerne les dictionnaires, l'avantage des ouvrages électroniques est expressément la facilité d'y ajouter des entrées et la mise à jour des données, présentées clairement en détail et quasiment sans limites (Bottomley 2002 : 43 ; Welker 2007 : 13). Les dictionnaires électroniques, bien structurés, exhaustifs et s'appuyant sur la demande des utilisateurs, permettent de profiter de moyens de recherche variés (Varantola 2001 : 217). Svensén (2004 : 517) classifie les dictionnaires électroniques en deux groupes principaux : ceux conçus pour les humains et ceux conçus pour les machines. L'objet de notre étude est consacré uniquement aux dictionnaires utilisés par les humains.

3. MÉTHODE ET GROUPES CIBLES DE LA RECHERCHE

L'objectif primaire de notre recherche est de scruter la relation des étudiants en traduction d'anglais, d'espagnol, de français et d'allemand, en 1ère et 4ème années, vis-à-vis des dictionnaires. Nous avons choisi, pour des raisons économiques et temporelles, de réaliser notre étude par un questionnaire électronique anonyme élaboré à l'aide du logiciel Webropol. En vue de compiler le questionnaire, nous avons pris connaissance de la littérature thématique, comme Bergholtz et Tarp (1995 : 77–83), Hulstijn et Atkins (1998), Lew (2002), Bourque et Fielder (2003) et Hirsjärvi et al. (2009 : 193–204). De plus, nous nous sommes familiarisés avec des questionnaires antérieurs, à titre d'exemple : Tomaszczyk (1979 : 103–119), Atkins et Varantola (1998 : 83–122), Corpas Pastor et al. (2001 : 256–273), Sánchez Ramos (2005) et de Oliveira et Welker (2007). Pareillement, le contenu de certaines questions a été influencé par des sources telles que Mackintosh (1998 : 130–134, 138–139), Leech et Nesi (1999), de Schryver (2003 : 152–188) et Svensén (2004 : 206–218, 239–241, 268–269, 520–530).

Notre questionnaire a été pré-testé auprès d'un petit échantillon incluant six étudiants en traduction de français de l'Université de Turku, deux étudiants

de philologie portugaise de l'Université de Helsinki et deux personnes d'autres filières. Ainsi, des opinions variées ont contribué à remanier et à reformuler la structure et le contenu du questionnaire ainsi qu'à estimer le temps de réponse approximatif qui était d'une demi-heure.

Le questionnaire fut envoyé par courrier électronique aux étudiants en traduction le 29 mars 2009, avec la date limite du 12 avril pour répondre. Le formulaire en trois parties a comporté quarante deux questions (Annexe I). La première partie portait sur les informations de base des étudiants, la seconde concernait les habitudes d'utilisation de dictionnaires et la troisième comprenait des questions relatives à leurs expériences et opinions sur les dictionnaires bilingues électroniques. Les questions étaient tantôt fermées à choix unique et à choix multiple dans lesquelles les réponses possibles étaient données préalablement, tantôt ouvertes, laissant la libre parole aux interrogés afin de relever des aspects qui n'avaient pas été envisagés lors de l'élaboration du questionnaire ; il y avait aussi des questions d'échelle mesurant le degré d'accord ou de désaccord sur la satisfaction d'une idée présentée. En outre, le questionnaire se composait de questions semi-ouvertes où, en plus des réponses données, il y avait des champs de saisie vides si les choix suggérés ne convenaient pas.

Les groupes cibles ont été formés d'étudiants en traduction d'anglais, d'espagnol, de français et d'allemand. Le groupe d'espagnol a inclus trois étudiants de langue espagnole en plus du nombre modique d'étudiants en traduction. Les quatre groupes de langue ont encore été subdivisés selon le niveau d'études : le premier groupe correspondant aux étudiants de première année et le deuxième aux étudiants de quatrième année et plus. L'objectif de cette division a été de faire ressortir des divergences d'opinions et d'habitudes d'utilisation de dictionnaires selon les groupes de langue ainsi qu'entre les étudiants débutants et avancés. Le questionnaire a été envoyé à 96 étudiants ; 63 y ont répondu. Quatre personnes ne faisant pas partie ni du premier ni du deuxième groupe, leurs réponses n'ont pas été prises en

considération. La quantité finale des interrogés est donc de 59 étudiants, soit 61 % comme taux de réponse.

Pour ce qui est des questions sur les recommandations et l'enseignement touchant les dictionnaires dans les études de traduction à l'Université de Turku, nous avons décidé de comparer les réponses des étudiants à celles des enseignants de traduction. Les questions (Annexe II) ont été posées par courrier électronique auprès de trois enseignants de traduction d'anglais, deux d'espagnol, quatre de français et deux d'allemand.

4. ANALYSE

Comme méthode d'analyse du questionnaire, nous avons choisi l'analyse de contenu qui d'après Tuomi et Sarajärvi (2009 : 103) est applicable à toute production écrite. Elle permet d'étudier les significations, conséquences et rapports entre choses ou événements (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003 : 21). Le but de la méthode est d'obtenir une description d'ensemble pour les principales conclusions (Tuomi & Sarajärvi 2009 : 103). La démarche implique le choix d'une unité d'analyse, des délimitations, des catégorisations et l'interprétation du matériel de recherche (Tuomi & Sarajärvi 2009 : 91–93). L'unité d'analyse peut être, selon la question de recherche, un mot, une combinaison de mots, une phrase ou un ensemble de pensées (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2003 : 25).

Dans un premier temps, nous avons choisi comme unité d'observation la réponse à une question donnée. L'unité d'analyse, quant à elle, a été, en fonction de la question, un mot, une phrase, une proposition ou un ensemble de pensées. Le tableur Excel, récapitulant les réponses des étudiants, a servi comme base de l'analyse. Les réponses ont été classées, à l'aide du tableur Excel, selon les quatre groupes de langue puis selon les groupes d'étudiants (débutants et avancés). Par la suite, les réponses données aux questions ouvertes ont été classifiées par exemple selon les motifs d'utilisation des

dictionnaires ; elles ont ensuite été résumées et regroupées. Les réponses données aux questions fermées ont été classées selon les catégories proposées dans le questionnaire (Annexe I). L'analyse de contenu peut être suivie d'une quantification où l'on compte le nombre de réponses similaires (Tuomi et Sarajärvi 2009 : 120). Dans notre étude, nous avons rassemblé les réponses semblables relatives à une question donnée à l'intérieur de chacun des groupes et avons calculé les pourcentages afin que les groupes soient comparables. Les essentiels résultats ont été disposés en tableaux ou en diagrammes pour illustrer les différences entre les groupes. Avant d'approfondir les hypothèses et les résultats, nous exposons les données de base des participants.

La moyenne d'âge des étudiants était de 24 ans (écart type = 5,38), 21 ans pour les sujets en première année (écart type = 1,54) et 27 ans pour ceux de quatrième année (écart type = 5,75). La majorité, autrement dit 95 % (n=56) des participants, était des Finnois, 3 % (n=2) des Espagnols et 2 % (n=1) des Allemands. Au total, 44 % des étudiants (n=26) était des débutants et 56 % (n=33) des étudiants expérimentés. Les étudiants en traduction d'anglais représentaient 25 % (n=15) des interrogés, les étudiants d'espagnol 15 % (n=9), les étudiants de français 33 % (n=19) et les étudiants d'allemand 27 % (n=16). À l'intérieur des groupes de langue, la proportion entre étudiants débutants et avancés était assez stable. Ainsi, dans le groupe d'anglais, 40 % (n=6) était des étudiants débutants et 60 % (n=9) des étudiants avancés. Les chiffres correspondants du groupe d'espagnol étaient de 44 % (n=4) et de 56 % (n=5), pour le groupe de français de 42 % (n=8) et de 58 % (n=11) et pour le groupe d'allemand de 50 % (n=8) et de 50 % (n=8). Le groupe des étudiants débutants était plus homogène (1ère année) que celui des étudiants avancés : ce dernier consistait en effet d'étudiants représentatifs de plusieurs années. La plupart des étudiants (83 %) étaient des femmes. Tous les étudiants étaient familiarisés avec des dictionnaires imprimés et électroniques, mais ils ont commencé à utiliser des ouvrages imprimés nettement plus tôt. Les étudiants débutants avaient découvert les

dictionnaires électroniques plus tôt que les étudiants avancés, mais toutefois la plupart des étudiants ne s'était pas familiarisé avec des versions électroniques avant d'entrer au lycée ou à l'université.

5. RÉSULTATS

La première hypothèse n'a pas été entièrement confirmée puisque dans les études de traduction de l'Université de Turku l'on ne recommande et l'on n'enseigne pas seulement l'utilisation des dictionnaires unilingues. Il est vrai que l'enseignement se concentre quasi uniquement sur les dictionnaires unilingues, mais l'on recommande aussi l'utilisation de quelques dictionnaires bilingues imprimés et électroniques. Ainsi, l'on peut constater que l'enseignement et la recommandation de dictionnaires dans les études de traduction ne se focalise pas exclusivement sur un certain type ou format de dictionnaire. Pourtant, la recommandation et l'enseignement varient d'un groupe de langue à l'autre et d'une année à l'autre, ce qui peut partiellement résulter d'une absence éventuelle d'un enseignement systématique sur les dictionnaires dans le cursus des filières de traduction. Il faut quand même remarquer que les différences dans la recommandation et l'enseignement de l'utilisation des dictionnaires entre les groupes ne sont pas si évidentes à cause du faible échantillonnage. Quant au format des dictionnaires, les réponses des étudiants semblent indiquer qu'au moins dans les groupes de traduction de français et d'allemand, l'on a recommandé et enseigné un peu plus l'utilisation de dictionnaires imprimés que celle de dictionnaires électroniques. Par contre, dans l'enseignement de la traduction d'espagnol, l'on a conseillé et enseigné plus fréquemment l'emploi des dictionnaires électroniques. Les étudiants en traduction d'anglais ont eu le moins de recommandations et d'enseignement. Les réponses des enseignants de traduction laissent présumer qu'en général, ils conseillent l'utilisation de dictionnaires unilingues, peu importe leur format. Il est à noter que, même si les étudiants considèrent l'enseignement sur l'emploi des dictionnaires nécessaire, seulement la moitié d'entre eux en ont reçu un dans les cours de

traduction. Notre conclusion correspond à celle de Kytölä (2008 : 64) : l'enseignement sur les dictionnaires pourrait être rendu plus efficace dans la formation des traducteurs. On peut se demander si l'on devrait initier plus les étudiants, surtout à l'utilisation des dictionnaires électroniques, vu que la majorité d'entre eux n'en ont aucune expérience avant les études universitaires.

Selon notre seconde hypothèse, les étudiants en traduction préféreraient utiliser des dictionnaires électroniques pendant le processus de traduction. Ceci est corroboré par les résultats obtenus, car indépendamment du groupe de langue ou d'année, les étudiants préfèrent de fait l'emploi des dictionnaires électroniques à celui des dictionnaires imprimés. Quoiqu'il en soit, excepté les dictionnaires sur Internet et les dictionnaires sur CD-ROM, les étudiants emploient très peu d'autres types de dictionnaires électroniques, soit parce qu'ils les connaissent mal, soit parce qu'ils ne correspondent pas à leurs besoins. Enfin, même si les dictionnaires électroniques sont exploités nettement plus que les dictionnaires imprimés, les résultats ne laissent pas pour autant supposer que le format électronique évincerait les versions imprimées, au moins dans un proche avenir. Comme de Oliveira et Welker (2007 : 124) le relèvent, nonobstant les nouveaux outils de traduction, l'utilisation des dictionnaires imprimés reste toujours bien répandue. D'ailleurs, il y a déjà une vingtaine d'années que Dodd (1989 : 87) avait présagé que la popularité des dictionnaires électroniques augmenterait grâce aux moyens de recherche et à la possibilité de mise à jour rapide mais que les versions imprimées ne disparaîtraient pas forcément, étant donné qu'elles sont durables et aussi à un prix abordable.

Selon notre troisième hypothèse, les étudiants avancés utilisent plus de dictionnaires unilingues que de dictionnaires bilingues pour traduire, tandis que les étudiants débutants se servent plus de dictionnaires bilingues. Cette hypothèse n'a été que partiellement confirmée. Effectivement, les étudiants débutants emploient plus de dictionnaires bilingues que de dictionnaires

unilingues pour traduire, mais contrairement à notre présupposition, les étudiants avancés recourent aussi plus aux dictionnaires bilingues. Cependant, ces étudiants avancés utilisent plus de dictionnaires unilingues pour traduire que les débutants. Il semble que l'utilisation de dictionnaires unilingues augmente au fur et à mesure que les études avancent, ce qui pourtant ne mène pas à une moindre utilisation des dictionnaires bilingues. Ce phénomène a également été constaté par de Oliveira et Welker (2007 : 132, 135). D'après eux, il peut s'expliquer par le fait que les étudiants chevronnés sont plus conscients des problèmes lexicaux, ce qui les pousse à révérifier les mots cherchés. Il est patent qu'en vertu du développement des connaissances de la langue, l'enseignement de l'emploi des dictionnaires s'est fortement concentré sur les dictionnaires unilingues. Il se peut alors que l'on donne un aperçu trop restreint aux futurs traducteurs sur les divers dictionnaires disponibles.

Quant à la quatrième hypothèse, elle n'a pas été vérifiée. Nous avons supposé que les étudiants en traduction, indépendamment du groupe de langue ou du groupe d'année, étaient mécontents des dictionnaires actuels finnois – langue de traduction – finnois du point de vue de leur utilité pour la traduction. Contrairement à notre préjugé, les étudiants sont relativement contents des dictionnaires actuels. Des résultats semblables ont déjà été trouvés également par Fant (2004), qui a constaté que la plupart des étudiants en traduction sont satisfaits des dictionnaires qu'ils utilisent. Quant aux ouvrages électroniques, il a été possible d'évaluer seulement ceux sur Internet, car les étudiants ont fait très peu d'évaluation sur d'autres dictionnaires électroniques.

La cinquième hypothèse, selon laquelle les propriétés les plus importantes des dictionnaires électroniques finnois–langue de traduction–finnois sont l'exhaustivité du vocabulaire et l'abondance des exemples d'emploi des entrées, a été avérée. De plus, il y a un nombre d'autres caractères des dictionnaires électroniques bilingues que les étudiants considèrent utiles

pour la traduction. Selon leurs réponses aux questions fermées, ces traits les plus importants sont les moyens de recherche sur les mots polyvalents, les images illustrant les entrées, la possibilité d'écouter des entrées et des phrases d'exemple prononcées, les explications sur les connotations, les formes hybrides de dictionnaire, les hyperliens permettant le passage de l'entrée à d'autres informations, la gratuité, les définitions en langue source aussi bien qu'en langue cible, et la possibilité de copier et de joindre le texte de dictionnaire à un autre document. Selon les réponses obtenues aux questions ouvertes, on peut aussi ajouter la rapidité de la recherche d'information, l'abondance des exemples pratiques et illustratifs et la mise à jour du dictionnaire. Aucun étudiant n'a mentionné avoir utilisé des dictionnaires électroniques payants, ce qui démontre l'importance de la gratuité pour les étudiants.

6. CONCLUSIONS

Somme toute, sur le plan général, les résultats ont montré que les étudiants en traduction se servent d'un grand nombre de dictionnaires unilingues et bilingues ainsi que de dictionnaires imprimés et électroniques. Toujours est-il que la popularité des ouvrages électroniques est incontestable, quel que soit le groupe de langue ou l'année d'étude. De même, nous avons constaté une préférence saillante pour l'emploi des dictionnaires bilingues en comparaison avec celui des dictionnaires unilingues. Il vaut la peine de noter aussi que les dictionnaires bilingues ne semblent pas perdre de leur attrait chez les étudiants au fur et à mesure qu'ils acquièrent de l'expérience. Les étudiants entraînés semblent utiliser plus de dictionnaires électroniques que les étudiants néophytes. Par ailleurs, un dixième des étudiants, dont la plus grande partie étaient des étudiants avancés, a reconnu utiliser uniquement des dictionnaires électroniques. Il faut aussi remarquer que les étudiants préfèrent utiliser des dictionnaires bilingues, bien que dans la formation des traducteurs, l'accent soit mis sur l'utilisation de dictionnaires unilingues. L'enseignement de l'utilisation des dictionnaires est souhaité, en

particulier par les étudiants débutants qui le considèrent comme plus utile que les étudiants avancés. D'ailleurs, on peut constater qu'au fur et à mesure que les études avancent, le besoin d'enseignement sur l'utilisation de dictionnaires diminue. Cette étude révèle néanmoins qu'il semble y avoir un besoin de formation sur les dictionnaires électroniques, avec lesquels une grande partie des étudiants ne sont pas familiarisés avant d'entrer à l'université.

Une des limites de notre mémoire est le nombre restreint de sujets interrogés. Malgré tout, le taux de réponse global peut être jugé relativement satisfaisant, vu la longueur du questionnaire, autre inconvénient potentiel de la recherche. Bien entendu, la grande quantité de questions nous a aidé à avoir une vision plus large sur la relation des étudiants vis-à-vis des dictionnaires. En ce qui concerne les échantillons, ils ne sont pas forcément les plus représentatifs, étant donné que les sujets volontaires ont été choisis aléatoirement dans des classes de traduction et par courrier électronique. De surcroît, les échantillons n'ont pas été équivalents, car dans le groupe des étudiants dits de 4ème année, il y avait des étudiants plus avancés et dans le groupe de traduction d'espagnol, il y avait trois étudiants de langue espagnole. Finalement, les divergences dans l'emploi des dictionnaires entre les étudiants débutants et ceux avancés ne sont pas aussi évidentes que prévu. En fait, plus le niveau de connaissance de la langue étrangère et le niveau de traduction des groupes d'année étaient homogènes, plus les résultats reflétaient une différence dans l'utilisation des dictionnaires.

En définitive, les données ont bien servi à atteindre nos objectifs. Le format de dictionnaire préféré par les étudiants en traduction est un thème peu abordé en Finlande et leurs opinions sur les propriétés des dictionnaires convenant à leurs besoins de futurs traducteurs est un sujet très peu traité. D'un côté, certains de nos résultats ne sont pas comparables à ceux d'études antérieures ; d'un autre côté, plusieurs autres résultats correspondent à ceux d'autres études lexicographiques. De ce fait, l'information obtenue peut être

prise en compte dans l'enseignement de traduction et dans la création de nouveaux dictionnaires.

7. CONTRIBUTION AUX ÉTUDES À VENIR

De futures recherches pourraient parfaire les résultats obtenus et analyser plus en détail les thèmes traités. Il serait judicieux de suivre par exemple l'évolution temporelle des habitudes d'utilisation des dictionnaires chez les étudiants en traduction : utilise-t-on encore plus ou exclusivement des dictionnaires électroniques ou d'autres moyens électroniques ? De même, il serait intéressant d'examiner dans quelle mesure les étudiants font appel aux dictionnaires libres, comme Wikipédia, si souvent calomniés. De plus, il serait important d'examiner comment les dictionnaires bilingues peuvent être développés et transformés en outils de traduction plus efficaces et appliqués à la formation de traducteurs. Selon Nesi (1999 : 65), le potentiel pédagogique lié aux dictionnaires électroniques est tellement imposant qu'il ne peut pas être ignoré, même par des institutions à faibles moyens.

Pour Liljander (2002 : 44–45), les conditions de développement des dictionnaires réclament un changement d'attitude parmi les lexicographes et surtout parmi les éditeurs afin qu'ils reconnaissent l'importance du travail lexicographique et fassent porter leurs efforts sur la production d'œuvres de référence de qualité. Varantola (1998b : 191) a déjà mis en évidence qu'il fallait perfectionner les dictionnaires et les techniques d'utilisation mais aussi fabriquer des ouvrages adaptés particulièrement aux besoins des traducteurs. Prenant en compte les résultats de ce mémoire, plusieurs desideratas des étudiants sur les dictionnaires électroniques sont effectivement réalisables. Les étudiants sont conscients des éléments restrictifs des dictionnaires mais savent aussi comment ils peuvent être améliorés dans la perspective de la traduction.

LÄHTEET

ABEL, A. & WEBER, V. 2000. ELDIT – A prototype of an innovative dictionary. Teoksessa: Heid, U., Evert, S., Lehmann E. & Rohrer, C. (toim.) *Proceedings of the ninth EURALEX international congress, EURALEX 2000* (2). Stuttgart: EURALEX, s. 807–818.

AL-JARF, R. S. 2001. Electronic dictionaries in translation classrooms in Saudi Arabia. *Linguistica Communicatio* 10, s. 127–134. Saatavilla myös verkossa:http://reference.kfupm.edu.sa/content/e/l/electronic_dictionaries_in_translation_c_84674.pdf [Viitattu 12.9.2010.]

ALAPURO, M. 2003. Tietokone kääntäjänä. *Tietokone* 1/2003, s. 41–43.

ATKINS, B. T. S. 1996. Bilingual dictionaries: past, present, future. Teoksessa: Gellerstam, M., Järborg, J., Malmgren, S.-G., Norén, K., Rogström, L. & Röscher-Papmehl, C. (toim.) *Euralex '96 proceedings. Papers submitted to the seventh EURALEX international congress on lexicography* (2). Göteborg: Göteborg University, s. 515–546.

ATKINS, B. T. S. & KNOWLES, F. E. 1990. Interim report on the EURALEX/AILA research project into dictionary use. Teoksessa: Magay, T. & Zsigány, J. (toim.) *BudaLEX '88 proceedings. Papers from the 3rd international EURALEX congress*. Budapest: Akadémiai Kiadó, s. 381–392.

ATKINS, B. T. S. & RUNDELL, M. 2008. *The Oxford guide to practical lexicography*. Oxford: Oxford University Press, 540 s.

ATKINS, B. T. S. & VARANTOLA, K. 1998. Monitoring dictionary use. Teoksessa: Atkins, B. T. S. (toim.) *Using dictionaries: studies of dictionary use by language learners and translators*. *Lexicographica*, Series Maior 88. Tübingen: Niemeyer, s. 83–122.

BÉJOINT, H. 1981. The foreign student's use of monolingual English dictionaries: a study of language needs and reference skills. *Applied Linguistics* 2, s. 207–222.

BÉJOINT, H. 1994. *Tradition and innovation in modern English dictionaries*. Oxford Studies in Lexicography and Lexicology. Oxford: Oxford University Press, 276 s.

BÉJOINT, H. 2000. *Modern lexicography: an introduction*. Oxford: Oxford University Press, 276 s.

BERGENHOLTZ, H. & TARP, S. (toim.) 1995. *Manual of specialized lexicography: the preparation of specialized dictionaries*. Benjamins Translation Library 12. Amsterdam: John Benjamins, 255 s.

BOGAARDS, P. 2003. Uses and users of dictionaries. Teoksessa: Sterkenburg, P. van (toim.) *A practical guide to lexicography*. Terminology and lexicography research and practice 6. Amsterdam: John Benjamins, s. 26–33.

BOTTOMLEY, J. 2002. From print to disc: creating the electronic version of the Cambridge International Dictionary of English (CIDE). Teoksessa: Gottlieb, H., Mogensen, J. E. & Zettersten, A. (toim.) *Symposium on lexicography X. Proceedings of the tenth international symposium on lexicography*. Lexicographica, Series Maior 109. Tübingen: Niemeyer, s. 43–47.

BOURQUE, L. B. & FIELDER, E. P. 2003. *How to conduct self-administered and mail surveys*. The Survey Kit 2. 2. painos. Thousand Oaks: Sage Publications, 249 s.

BURKE, S. M. 2003. The design of online lexicons. Teoksessa: Sterkenburg, P. van (toim.) *A practical guide to lexicography*. Terminology and lexicography research and practice 6. Amsterdam: John Benjamins, s. 240–249.

CAMPOY CUBILLO, M. C. 2002. Dictionary use and dictionary needs of ESP students: an experimental approach. *International Journal of Lexicography* 15 (3), s. 206–228. Saatavilla myös verkossa: Turun yliopiston Nelli-portaali. [Viitattu 13.4.2010.]

CANTELL, I. 1992. Termien käsittely yleiskielen sanakirjan teossa. *Terminfo* 4/1992, s. 3–8.

CORPAS PASTOR, G., LEIVA ROJO, J. & VARELA SALINAS, M.-J. 2001. El papel del diccionario en la formación de traductores e intérpretes: análisis de necesidades y encuestas de uso. Teoksessa: Ayala Castro, M. C. (toim.) *Diccionarios y enseñanza*. Alcalá de Henares: Universidad de Alcalá, s. 239–273.

CRYSTAL, D. 1986. The ideal dictionary, lexicographer and user. Teoksessa: Ison, R. (toim.) *Lexicography: an emerging international profession*. The Fulbright Papers: proceedings of colloquia 1. Manchester: Manchester University Press in association with the Fulbright Commission, London, s. 72–81.

DE LEEUW, E. D. & HOX, J. J. 2008. Self-administered questionnaires: mail surveys and other applications. Teoksessa: de Leeuw, E. D., Hox, J. J. & Dillman, D. A. (toim.) *International handbook of survey methodology*. European Association of Methodology Series. New York: Lawrence Erlbaum Associates, s. 239–263.

DE OLIVEIRA, H. I. B. & WELKER, H. A. 2007. A utilização do dicionário por alunos de um curso de tradução: uma comparação entre alunos iniciantes e avançados. *Horizontes de Lingüística Aplicada* 6 (2), s. 123–146.

DE SCHRYVER, G.-M. 2003. Lexicographers' dreams in the electronic-dictionary age. *International Journal of Lexicography* 16 (2), s. 143–199. Saatavilla myös verkossa: Turun yliopiston Nelli-portaali. [Viitattu 11.4.2009.]

DELISLE, J. 1994. Les limites des dictionnaires bilingues. *La traduction raisonnée : manuel d'initiation à la traduction professionnelle, anglais [vers le] français : méthode par objectifs d'apprentissage*. 2. painos. Pédagogie de la traduction. Ottawa: Presses de l'Université d'Ottawa, 484 s.

DEVAPALA, S. 2004. *Typological classification of dictionaries*. A paper presented at the Asia Lexicography Conference, Chiangmai, Thailand. http://crcl.th.net/sealex/Devapala_TypologyDict.pdf [Viitattu 26.9.2009.]

DILLMAN, D. A. 2000. *Mail and Internet surveys: the tailored design method*. 2. painos. New York: John Wiley & Sons, 464 s.

DODD, S. 1989. Lexic computing and the dictionary of the future. Teoksessa: James, G. (toim.) *Lexicographers and their works*. Exeter Linguistic Studies 14. Exeter: University of Exeter, s. 83–93.

DROMME-DESVIGNES, J. van & SORNOM-AÏ, S. 2001. *Translation and interpreting: languages in action*. Englanniksi kääntänyt: Wagner, E. & Rowe, R. Luxembourg. Office for official publications of the European Communities, s. 14–15.

ESKOLA, A. 1975. *Sosiologian tutkimusmenetelmät II*. 2. painoksen toinen muuttamaton lisäpainos. Porvoo: WSOY, 379 s.

FANT, A. 2004. *Kääntäjän apuvälineet ja niiden käyttöä*. Pro gradu -tutkielman tiivistelmä. Vaasan yliopisto. Nykysuomen ja kääntämisen laitos. Saatavilla myös verkossa: <http://www.tritonia.fi/?d=244&g=abstract&abs=870> [Viitattu 22.3.2010.]

FRANKENBERG-GARCIA, A. 2005. A peek into what today's language learners as researchers actually do. *International Journal of Lexicography* 18 (3), s. 335–355. Saatavilla myös verkossa: Turun yliopiston Nelli-portaali. [Viitattu 11.10.2009]

FRASER, J. 1996. Professional versus student behaviour. Teoksessa: Dollerup, C. & Appel, V. (toim.) *Teaching translation and interpreting 3: new horizons*. Papers from the third language international conference (16). Amsterdam: John Benjamins, s. 243–250.

FRASER, J. 1999. The translator and the word: the pros and cons of dictionaries in translation. Teoksessa: Anderman, G. & Rogers, M. (toim.) *Word, text, translation*. Clevedon: Multilingual Matters, s. 25–34.

GILES, J. 2005. Internet encyclopaedias go head to head. *Nature* 438, s. 900–901. Saatavilla myös verkossa: Turun yliopiston Nelli-portaali. [Viitattu 16.3.2010]

HARTMANN, R. R. K. (toim.). 1983. *Lexicography: principles and practice*. Applied language studies. London: Academic Press, s. 3–11.

HARTMANN, R. R. K. 1992. Learner's references: from the monolingual to the bilingual dictionary. Teoksessa: Tommola, H., Varantola, K., Salmi-Tolonen, T. & Schopp, J. (toim.) *EURALEX '92 proceedings. Papers submitted to the 5th EURALEX international congress on lexicography* (1). *Studia translologica*. Tampere: University of Tampere, s. 63–70.

HARTMANN, R. R. K. (toim.) 1999. Thematic report 2. Case study: the Exeter University survey of dictionary use. Teoksessa: Hartmann, R. R. K. (toim.) *Dictionaries in language learning: recommendations, national reports and thematic reports from the TNT sub-project 9: dictionaries*. Thematic Network Project in the Area of Languages. Berlin: Freie Universität Berlin, 127 s. & liitteet. Saatavilla myös verkossa: <http://userpage.fu-berlin.de/elc/tnp1/SP9dossier.pdf> [Viitattu 2.2.2011.]

HARTMANN, R. R. K. (toim.) 2001. *Teaching and researching lexicography*. Applied Linguistics in Action. New York: Longman, 211 s.

HARTMANN, R. R. K. 2005. Pure or hybrid? The development of mixed dictionary genres. *Linguistics and Literature* 3 (2), s. 193–208. Saatavilla myös verkossa: <http://facta.junis.ni.ac.rs/lal/lal2005/lal2005-06.pdf> [Viitattu 2.1.2010.]

HARTMANN, R. R. K. 2007. *Interlingual lexicography. Selected essays on translation equivalence, contrastive linguistics and the bilingual dictionary*. *Lexicographica*, Series Maior 133. Tübingen: Niemeyer, 246 s.

HARTMANN, R. R. K. & JAMES, G. 1998. *Dictionary of lexicography*. London: Routledge, 176 s.

HATHERALL, G. 1984. Studying dictionary use: some findings and proposals. Teoksessa: R. R. K. Hartmann (toim.) *LEXeter '83 Proceedings: papers from the international conference on lexicography at Exeter*. *Lexicographica*, Series Maior 1. Tübingen: Niemeyer, s. 183–189.

HAUSMANN, F. J. 1989. Wörterbuchtypologie. Teoksessa: Hausmann, F. J., Reichmann, O., Wiegand, H. E. & Zgusta, L. (toim.) *Wörterbücher: ein*

internationales Handbuch zur Lexikographie 1. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 5.1. Berlin: de Gruyter, s. 968–981.

HAUSMANN, F. J., REICHMANN, O., WIEGAND, H. E. & ZGUSTA, L. 1989. Esipuhe teoksessa: Hausmann, F. J., Reichmann, O., Wiegand, H. E. & Zgusta, L. (toim.) *Wörterbücher: ein internationales Handbuch zur Lexikographie* 1. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 5.1. Berlin: de Gruyter, s. 25–33.

HIRSJÄRVI, S., REMES, P. & SAJAVAARA, P. (toim.) 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi, 464 s.

HULSTIJN, J. H. & ATKINS, B. T. S. 1998. Empirical research on dictionary use in foreign-language learning: survey and discussion. Teoksessa: ATKINS, B. T. S. (toim.) *Using dictionaries: studies of dictionary use by language learners and translators*. Lexicographica, Series Maior 88. Tübingen: Niemeyer, s. 7–9.

HUMBLEY, J. 2002. Nouveaux dictionnaires, nouveaux rapports avec les utilisateurs. *Meta* 47 (1), s. 95–104.

JUSSILA, M. & LEINO, A. 1999. *Net. Verkkoviestinnän käsikirja*. Hämeenlinna: Karisto, 223 s.

JÄÄSKELÄINEN, R. 1989. The role of reference material in professional vs. non-professional translation: a think-aloud protocol study. Teoksessa: Tirkkonen-Condit, S. & Condit, S. (toim.) *Empirical studies in translation and linguistics*. Kielitieteellisiä tutkimuksia 17. Joensuu: University of Joensuu, s. 175–200.

JÄÄSKELÄINEN, R. 1999. *Tapping the process: an explorative study of the cognitive and affective factors involved in translating*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 22. Väitöskirja. Joensuun yliopisto, Kääntäminen ja tulkkaukset, 286 s.

KARLSSON, F. 2008. *Yleinen kielitiede*. Uudistetun laitoksen 3. painos. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 331 s.

KOYAMA, T. & TAKEUCHI, O. 2003. Printed dictionaries vs. electronic dictionaries: a pilot study on how Japanese EFL learners differ in using dictionaries. *Language Education & Technology* 40, s. 61–79.

KUDASHEV, I. 2007. *Projektirovanie perevodčeskikh slovarnej special'noj leksiki*. Väitöskirjan tiivistelmä. Helsingin yliopisto. Käännöstieteen laitos. Saatavilla myös verkossa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/19272> [Viitattu 1.2.2011.]

KUJAMÄKI, P. & JÄÄSKELÄINEN, R. 2001. Korpukset kääntäjän apuna. Teoksessa: Oittinen, R. & Mäkinen, P. (toim.) *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampere University Press, s. 239–252.

KÜNTZLI, A. 2001. Experts versus novices: l'utilisation de sources d'information pendant le processus de traduction. *Meta* 46 (3), s. 507–523.

KYTÖLÄ, E. 2008. *Talouskielen sanakirjan käytettävyytutkimus kääntäjäopiskelijan näkökulmasta – tarkasteltavana suomi–saksa-sanakirja*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Kieli- ja käännöstieteiden laitos, 67 s. & liitteet. Saatavilla myös verkossa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02268.pdf> [Viitattu: 17.6.2009.]

LANDAU, S. I. 2001. *Dictionaries: the art and craft of lexicography*. 2. painos. Cambridge: Cambridge University Press, 477 s.

LATVALA, E. & VANHANEN-NUUTINEN, L. 2003. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen, S. & Nikkonen, M. (toim.) *Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä*. Helsinki: WSOY, s. 21–43.

LEECH, G. & NESI, H. 1999. Moving towards perfection: the learners' (electronic) dictionary of the future. Teoksessa: Herbst, T. & Popp, K. (toim.) *The perfect learners' dictionary (?)*. Lexicographica, Series Maior 95. Tübingen: Niemeyer, s. 295–308.

LEW, R. 2002. Questionnaires in dictionary use research: a reexamination. Teoksessa: Braasch, A. & Povlsen, C. (toim.) *Proceedings of the tenth EURALEX international congress, EURALEX 2002* (1). Copenhagen: Center for Sprogteknologi, s. 267–271.

LEW, R. 2004. *Which dictionary for whom? Receptive use of bilingual, monolingual and semi-bilingual dictionaries by Polish learners of English*. Poznań: Motivex, 200 s. & liitteet. Saatavilla myös verkossa: http://www.staff.amu.edu.pl/~rlew/pub/Lew_2004_book.pdf [Viitattu 1.2.2011.]

LILJANDER, P. 2002. *Hypermedian hyödyntäminen elektronisissa sanakirjoissa – tarkastelukohteena web-sanakirjat*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Kieli- ja käännöstieteiden laitos, 107 s. & liitteet. Saatavilla myös verkossa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00152.pdf> [Viitattu 22.3.2009.]

LIVBJERG, I. & MEES, I. M. 2003. Patterns of dictionary use in non-domain-specific translation. Teoksessa: Alves, F. (toim.) *Triangulating translation: perspectives in process oriented research*. Amsterdam: John Benjamins, s. 123–136.

LYYTIMÄKI, J. & ROTKO, P. 2004. Systemeilykäs kysely osallistuvassa ympäristö-suunnittelussa. Teoksessa: Hämäläinen R. P. & Saarinen E. (toim.) *Systeemiäly: Näkökulmia vuorovaikutukseen ja kokonaisuuksien hallintaan*. Helsinki University of Technology, Systems Analysis Laboratory, Research Reports B24, s. 151–161. Saatavilla myös verkossa: <http://www.sal.tkk.fi/publications/pdf-files/systeemialy2004.pdf> [Viitattu: 1.2.2011]

MACKINTOSH, K. 1998. An empirical study of dictionary use in L2–L1 translation. Teoksessa: Atkins, B. T. S. (toim.) *Using dictionaries: studies of dictionary use by language learners and translators*. Lexicographica, Series Maior 88. Tübingen: Niemeyer, s. 123–149.

MALKIEL, Y. 1962. A typological classification of dictionaries on the basis of distinctive features. Teoksessa: Householder, F. W. & Saporta, S. (toim.) *Problems in lexicography*. International Journal of American Linguistics 28 (2). Bloomington: Indiana University Research Center in Anthropology, Folklore, and Linguistics, s. 3–24.

MARELLO, C. 1996. Les différents types de dictionnaires bilingues. Teoksessa: BÉJOINT, H. & THOIRON, P. (toim.) *Les dictionnaires bilingues*. Champs Linguistiques. Louvain-la-Neuve: Aupelf-Uref/Éditions Duculot, s. 31–52.

MEYER, I. 1990. Interlingual meaning-text lexicography: towards a new type of dictionary for translation. Teoksessa: Steele, J. (toim.) *Meaning-text theory: linguistics, lexicography, and implications*. Ottawa: University of Ottawa Press, s. 175–270.

MOT Kielitoimiston sanakirja, ver. 2.0. 2008. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus Kotus ja Kielikone Oy. Saatavilla verkossa: Turun yliopiston Nelli-portaali. [Viitattu 9.8.2010.]

MUÑOZ SÁNCHEZ, P. 2006. Electronic tools for translators in the 21st century. *Translation Journal* 10 (4). <http://accurapid.com/journal/38tools.htm> [Viitattu: 9.11.2009.]

NAGY, U. 1989. *Zum Übersetzungsprozeß: eine Protokolluntersuchung der Unterschiede beim Hin- und Her-Übersetzen von fortgeschrittenen Deutschstudenten*. Pro gradu -tutkielma. Joensuun yliopisto. Savonlinnan kääntäjänkoulutuslaitos, 105 s.

NESI, H. 1999. A user's guide to electronic dictionaries for language learners. *International Journal of Lexicography* 12 (1), s. 55–66. Saatavilla myös verkossa: Turun yliopiston Nelli-portaali. [Viitattu 6.6.2010.]

NESI, H. 2000a. *The use and abuse of EFL dictionaries: how learners of English as a foreign language read and interpret dictionary entries*. Lexicographica, Series Maior 98. Tübingen: Niemeyer, 156 s.

NESI, H. 2000b. Electronic dictionaries in second language vocabulary comprehension and acquisition: the state of the art. Teoksessa: Heid, U., Evert, S., Lehmann, E. & Rohrer, C. (toim.) *Proceedings of the ninth EURALEX international congress, EURALEX 2000* (2). Stuttgart: Universität Stuttgart, s. 839–847.

NIELSEN, J. 1995. *Multimedia and hypertext: the Internet and beyond*. San Diego: Academic Press, 480 s.

NIIRANEN, E. 2003. Vielä osuvampi nettihaku. *MikroPC* 10/2003, s. 56–58. Saatavilla myös verkossa: <http://mikropc.net/nettilehti/pdf/0409200356.pdf> [Viitattu 1.2.2011.]

NIKLAS-SALMINEN, A. 1997. *La lexicologie*. Paris: Armand Colin/Masson, 188 s.

NORD, B. 2002. *Hilfsmittel beim Übersetzen: eine empirische Studie zum Rechercheverhalten professioneller Übersetzer*. Frankfurt am Main: Lang, 286 s.

OPPENTOCHT, L. & SCHUTZ, R. 2003. Developments in electronic dictionary design. Teoksessa: Sterkenburg, P. van (toim.) *A practical guide to lexicography*. Terminology and lexicography research and practice 6. John Benjamins, Amsterdam, s. 215–227.

PIOTROWSKI, T. 1994. *Problems in bilingual lexicography*. Revised PhD dissertation. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 230 s. & liitteet. Saatavilla myös verkossa: <http://www.tadeuszpiotrowski.neostrada.pl/billex.pdf> [Tulostettu 4.7.2009.]

PRUVOST, J. 2006. *Les dictionnaires français: outils d'une langue et d'une culture*. L'Essentiel français. Paris: Ophrys, 200 s.

QUIRK, R. 1974. *The linguist and the English language*. London: Edward Arnold, 181 s.

ROBERTS, R. P. 1990. Translation and the bilingual dictionary. *Meta* 35 (1), s. 74–81.

ROGERS, M. & AHMAD, K. 1998. The translator and the dictionary: beyond words? Teoksessa: Atkins, B. T. S. (toim.) *Using dictionaries: studies of dictionary use by language learners and translators*. Lexicographica, Series Maior 88. Tübingen: Niemeyer, s. 193–204.

ROMPPANEN, B. 2001. *Från målspråk till källspråk: utvecklingen av den finsk-svenska och den enspråkiga finska ordboken*. Acta Wasaensia 91, Språkvetenskap 18. Vaasa: Universitas Wasaensis, 365 s.

SÁNCHEZ RAMOS, M. del Mar. 2005. Research on dictionary use by trainee translators. *Translation Journal* 9 (2). <http://accurapid.com/journal/32dictuse.htm> [Viitattu 12.9.2009.]

SIEGEL, M. E. A. 2007. What do you do with a dictionary? A study of undergraduate dictionary use. *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America* 28, s. 23–47.

SIIVONEN, T. 1989. Kirjan valmistuksen uudistuminen. Teoksessa: Ekholm, K., Hovi, I., Lång, K., Repo, A. J. & Siivonen, T. (toim.) *Kirja 2000*. Humaniora. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, s. 33–63.

SIN-WAI, C. 2004. *Translation and bilingual dictionaries*. Lexicographica, Series Maior 119. Tübingen: Niemeyer, 190 s.

SNELL-HORNBY, M. 1996. The translator's dictionary – an academic dream? Teoksessa: Kadric, M. & Kaindl, K. (toim.) *Translation und Text: ausgewählte Vorträge von Mary Snell-Hornby*. WUV Studienbücher Geisteswissenschaften 2. Wien: WUV-Universitätsverlag, s. 90–96.

SOBKOWIAK, W. 2002. What can be, but is not (and why), in learners' MRDs. *Teaching English with Technology: a Journal for Teachers of English* 2 (3). Saatavilla myös verkossa: http://www.iatefl.org.pl/call/j_article9.htm [Viitattu 15.3.2009.]

STARREN, P. & THELEN, M. 1990. General dictionaries and students of translation: a report on the use of dictionaries in the translation process. Teoksessa: Magay, T. & Zigány, J. (toim.) *BudaLEX '88 proceedings. Papers from the 3rd international EURALEX congress*. Budapest: Akadémiai Kiadó, s. 447–458.

SVENSÉN, B. 2004. *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. 2. laitos, 1. painos. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag, 624 s.

SWANEPOEL, P. 2003. Dictionary typologies: a pragmatic approach. Teoksessa: Sterkenburg, P. van (toim.) *A practical guide to lexicography. Terminology and lexicography research and practice* 6. Amsterdam: John Benjamins, s. 44–69.

TARP, S. 2004. How can dictionaries assist translators? Teoksessa: SIN-WAI, C. (toim.) *Translation and bilingual dictionaries*. Lexicographica, Series Maior 119. Tübingen: Niemeyer, s. 23–38.

TARP, S. 2008. *Lexicography in the borderland between knowledge and non-knowledge: general lexicographical theory with particular focus on learner's lexicography*. Lexicographica, Series Maior 134. Tübingen: Niemeyer, 308 s.

TAYLOR, A. & CHAN, A. 1994. Pocket electronic dictionaries and their use. Teoksessa: Martin, W., Meijs, W., Moerland, M., ten Pas, E., Sterkenburg, P. van & Vossen, P. (toim.) *Proceedings of the 6th EURALEX international congress*, EURALEX 1994. Amsterdam: Euralex, s. 598–605.

TEPA – Sanastokeskus TSK:n termipankki. 2010. TSK ry ja Kielikone Oy. <http://www.tsk.fi/tepa/netmot.exe?UI=figr&height=159> [Viitattu 9.9.2010.]

TIETOTEKNIIKAN TERMITALKOOT. 2010. Sanastokeskus TSK. <http://www.tsk.fi/tsk/termitalkoot/etusivu-263.html> [Viitattu 17.9.2010.]

TOMASZCZYK, J. 1979. Dictionaries: users and uses. Teoksessa: Pfeiffer, W. (toim.) *Glottodidactica* 12, s. 103–119.

TONO, Y. 2001. *Research on dictionary use in the context of foreign language learning: focus on reading comprehension*. Lexicographica, Series Maior 106. Tübingen: Niemeyer, 257 s.

TROJANUS, K.-H. 2002. Wörterbuch und CD-ROM – die ideale Kombination: ein Plädoyer für die CD-ROM. *MDÜ* 3/2002, s. 6–14.

TUOMI, J. & SARAJÄRVI, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi, 182 s.

TUOMINEN, P. 1997. Opetus sähköistyy, kirja pitää pintansa. *Yliopistolainen* 10/1997, s. 4.

VANHATALO, U. 2005. *Kyselytestit synonymian selvittämisessä: sanastotietoutta kielenpuhujilta sähköiseen sanakirjaan*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Suomalais-ugrilainen laitos, 60 s. & liitteet. Saatavilla myös verkossa: <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/suoma/vk/vanhatalo/kyselyte.pdf> [Viitattu 2.2.2011.]

VARANTOLA, K. 1992. Lexicographical and terminological tools in translation. Teoksessa: *Terminologiläran och dess relationer till andra områden. Nordisk forskarkurs i Mariehamn, Åland 1990*. Stockholm: Nordterm 4, s. 145–159.

VARANTOLA, K. 1998a. Mitä kääntäjä odottaa sanakirjaltaan? *Terminfo* 3/1998, s. 14–16.

VARANTOLA, K. 1998b. Translators and their use of dictionaries: user needs and user habits. Teoksessa: Atkins, B. T. S. (toim.) *Using dictionaries: studies of dictionary use by language learners and translators*. Lexicographica, Series Maior 88. Tübingen: Niemeyer, s. 179–192.

VARANTOLA, K. 2001. Sanakirjoista ja sanakirjojen käyttäjäistä. Teoksessa: Oittinen, R. & Mäkinen, P. (toim.) *Alussa oli käänös*. Tampere: Tampere University Press, s. 215–238.

WELKER, H. A. 2006a. *O uso de dicionários: panorama geral das pesquisas empíricas*. Brasília: Thesaurus, 490 s.

WELKER, H. A. 2006b. Pesquisas sobre o uso de dicionários para aprendizes. *Cadernos de Tradução* 2 (18). s. 175–194. Saatavilla myös verkossa: <http://www.periodicos.ufsc.br/index.php/traducao/article/view/6947/6455> [Viitattu 10.12.2009]

WELKER, H. A. 2007. *Sobre lexicografia e tradução*. <http://www.let.unb.br/hawelker/lextrad.pdf> [Viitattu 12.9.2009.]

ZGUSTA, L. 1971. *Manual of lexicography*. Janua Linguarum, Series Maior 39. Prague: Academia, 360 s.

HENKILÖLÄHTEET

Berber, D. Kysymys espanjan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviestit tekijälle 14.1.2010 ja 21.12.2010. Tekijän hallussa.

Bergen, D. Kysymys englannin kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 10.11.2009. Tekijän hallussa.

Hiirikoski, J. Kysymys englannin kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviestit tekijälle 7.11.2009 ja 15.12.2010. Tekijän hallussa.

Humpreys, T; Salmi, L. & Veivo, O. Kysymys ranskan kääntämisen opinnoista. Yhteissähköpostiviesti tekijälle 3.12.2009. Tekijän hallussa.

Konttinen, K. Kysymys saksan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 3.11.2009. Tekijän hallussa.

Lautenbacher, O-P. Kysymys ranskan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 1.12.2009. Tekijän hallussa.

Narko, P. Kysymys espanjan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 28.11.2009. Tekijän hallussa.

Salmi, L. Kysymys ranskan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 7.12.2010. Tekijän hallussa.

Torikka, G. Kysymys saksan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 18.11.2009 ja henkilökohtainen tiedonanto 25.11.2009, Rosetta, Turun yliopisto. Tekijän hallussa.

Tringham, D. Kysymys englannin kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviestit tekijälle 6.11.2009 ja 14.12.2010. Tekijän hallussa.

Veivo, O. Kysymys ranskan kääntämisen opinnoista. Sähköpostiviesti tekijälle 15.12.2010. Tekijän hallussa.

Yllä mainitut henkilöt toimivat virassa Turun yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen keskuksessa tutkielman teon aikana (2009–2010).

LIITE I.

Kysely sanakirjojen käyttötottumuksista ja kehittämisestä

Tämä kysely on suunnattu Turun yliopiston ranskan, saksan ja englannin kääntämisen sekä espanjan kielen ja kääntämisen pääaineopiskelijoille. Kyselyn avulla vertaillaan kieli- ja vuosiryhmittäin opiskelijoiden sanakirjojen käyttötottumuksia sekä mielipiteitä sähköisistä kaksikielisistä sanakirjoista ja niiden kehittämisestä.

Kyselyssä sähköisillä sanakirjoilla tarkoitetaan kaikkia digitaalisia sanakirjoja, kuten maksuttomia ja maksullisia verkkosanakirjoja, CD-ROM-, DVD- ja Blu-ray-sanakirjoja, käännöskyniä, sanakirjojen mobiilisovelluksia sekä muita kannettavia ja taskukokoisia sanakirjalaitteita.

Maksullisilla sähköisillä sanakirjoilla tarkoitetaan sähköisiä kaupallisia sanakirjoja, myös internetistä ladattavia sanakirjoja, joiden käyttöoikeudesta on maksettava. Sähköisiin kaksikielisiin sanakirjoihin katsotaan kuuluvaksi myös sähköiset monikieliset sanakirjat, joissa suomen voi valita lähde- tai kohdekieleksi. Kääntämisellä kielestä x suomeen tai suomesta kieleen x tarkoitetaan aina kääntämistä pääainekielestä suomeen ja päinvastoin.

Kyselyssä on kolme osiota, joista ensimmäinen koskee vastaajan taustatietoja, toinen sanakirjojen käyttötottumuksia ja kolmas mielipiteitä sähköisistä sanakirjoista. Vastaamisen voi tarvittaessa keskeyttää, jolloin sähköpostiin tulee uuden linkin lisäksi käyttäjätunnus ja salasana, joilla voi kirjautua jatkamaan vastaamista. Kyselyn aikana voi palata aiempiin kysymyksiin ja vastaamisen jälkeen on vielä mahdollista muokata vastauksia.

Vastaamiseen menee noin puoli tuntia. Vastauksesi ovat tutkimuksen kannalta tärkeitä, vaikkeet olisikaan käyttänyt sähköisiä sanakirjoja. Vastaukset käsitellään nimettöminä ja täysin luottamuksellisesti. Kyselyn viimeinen vastauspäivä on 5.4.2009.

I Pohjatiedot [Score: 0]

	Sivu1
1) Mikä on sukupuolesi? [Score: 0]	
☐ mies [Score: 0] ☐ nainen [Score: 0]	
	Sivu2
2) Minkä ikäinen olet? [Score: 0]	
18 vuotta	
	Sivu3
3) Mikä on äidinkielenesi? [Score: 0]	
☐ suomi [Score: 0] ☐ ruotsi [Score: 0] ☐ jokin muu, mikä? [Score: 0]	
	Sivu4
4) Mitä opiskelet Turun yliopistossa? [Score: 0]	
pääaine(et): sivuaine(et):	
	Sivu5

5) Minä vuonna olet aloittanut kääntämisen opintosi Turun yliopistossa? [Score: 0]
aloitusvuosi:

Sivu6

6) Montako vuotta olet opiskellut kääntämistä? (pois luettuna välivuodet, varusmies- ja siviilipalvelus, äitiys-, isyys- ja vanhempainlomat, hoitovapaat, tautot yms.) [Score: 0]
nykyisen pääainekielen kääntämistä:

kääntämistä ylipäänsä:

Sivu7

7) Oletko suorittanut muita korkeakouluopintoja Suomessa tai ulkomailla? (vaihto-opiskelu mukaan luettuna) [Score: 0]

olen [Score: 0] en ole [Score: 0]

Sivu8

8) Mitä muita korkeakouluopintoja olet suorittanut, missä ja miten pitkään? (mainitse myös, jos kyseessä on vaihto-opiskelu) [Score: 0]

Sivu9

9) Missä vaiheessa aloit käyttää painettuja sanakirjoja? [Score: 0]

- ennen alakoulua [Score: 0]
- alakoulussa [Score: 0]
- yläkoulussa [Score: 0]
- lukiossa [Score: 0]
- korkeakoulussa [Score: 0]
- en osaa sanoa [Score: 0]
- en ole koskaan käyttänyt painettuja sanakirjoja [Score: 0]

Sivu10

10) Missä vaiheessa aloit käyttää sähköisiä sanakirjoja? [Score: 0]

- ennen alakoulua [Score: 0]
- alakoulussa [Score: 0]
- yläkoulussa [Score: 0]
- lukiossa [Score: 0]
- korkeakoulussa [Score: 0]
- en osaa sanoa [Score: 0]
- en ole koskaan käyttänyt sähköisiä sanakirjoja [Score: 0]

Sivu11

11) Käytätkö jotakin sanakirjaa työssäsi? (jos käyt töissä opiskelun ohella) [Score: 0]

kyllä [Score: 0] en [Score: 0]

Sivu12

12) Jos käytät työssäsi yhtä tai useampaa sanakirjaa, kirjoita alla olevaan tilaan sanakirjan nimi, kielet, muoto ja julkaisuvuosi, mikäli mahdollista (esim. Euroword Pro, su-esp, sähköinen, 2009). [Score: 0]

Sivu13

13) Onko Sinulle suositeltu jotakin sanakirjaa Turun yliopistossa suorittamiesi kääntämisen opintojen aikana? [Score: 0]

on [Score: 0] ei [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu14

14) Jos Sinulle on suositeltu yhtä tai useampaa sanakirjaa, kirjoita alla olevaan tilaan sanakirjan nimi, kielet, muoto, maksullisuus ja julkaisuvuosi, mikäli mahdollista (esim. Le Petit Robert, ranska, painettu, ilmainen, 2009). [Score: 0]

Sivu15

15) Onko Sinulle suositeltu yhtä tai useampaa sanakirjaa yliopistossa, jossa olet ollut vaihto-oppilaana? [Score: 0]

- on [Score: 0]
 ei [Score: 0]
 en osaa sanoa [Score: 0]
 en ole ollut vaihto-oppilaana [Score: 0]

Sivu16

16) Jos Sinulle on suositeltu vaihtoaikana jotakin sanakirjaa, mainitse yliopisto, sanakirjan nimi, kielet, muoto, maksullisuus ja julkaisuvuosi, mikäli mahdollista (esim. University of Sussex, OED, englanti, sähköinen, maksullinen, 2006). [Score: 0]

Sivu17

17) Onko Sinulle opetettu sanakirjan käyttöä Turun yliopistossa suorittamiesi kääntämisen opintojen aikana? [Score: 0]

- on [Score: 0] ei [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu18

18) Jos Sinulle on opetettu yhden tai useamman sanakirjan käyttöä, merkitse alle sanakirjan nimi, kielet, muoto, maksullisuus ja julkaisuvuosi, mikäli mahdollista (esim. Duden, saksa, painettu, ilmainen, 2008). [Score: 0]

Sivu19

19) Miten tarpeellista sanakirjan käytön opetus mielestäsi on/olisi? [Score: 0]

- erittäin tarpeellista [Score: 0]
 tarpeellista [Score: 0]
 tarpeetonta [Score: 0]
 täysin tarpeetonta [Score: 0]
 en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu20

20) Miten hyvänä sanakirjan käyttäjänä pidät itseäsi? [Score: 0]

- erinomaisena [Score: 0]
 hyvänä [Score: 0]
 kesinkertaisena [Score: 0]
 heikkona [Score: 0]
 erittäin heikkona [Score: 0]
 en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu21

21) Luetko sanakirjan johdannon tai käyttäjälle suunnatut ohjeet ennen sanakirjan käyttöönottoa? [Score: 0]

- kyllä [Score: 0] en [Score: 0] joskus [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu22

22) Otatko ennen sanakirjan käyttöönottoa selvää, mille käyttäjäryhmälle sanakirja on laadittu? [Score: 0]

- kyllä [Score: 0] en [Score: 0] joskus [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu23

II Sanakirjojen käyttötottumukset [Score: 0]

Sivu24

23) Käytätkö mieluummin painettuja vai sähköisiä sanakirjoja? [Score: 0]

- painettuja [Score: 0] sähköisiä [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu25

24) Käytätkö kääntäessäsi enemmän painettuja vai sähköisiä sanakirjoja? (kääntäessäsi suomesta kieleen x ja kielestä x suomeen, x = pääainekieli) [Score: 0]

- painettuja [Score: 0] sähköisiä [Score: 0] yhtä paljon [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu26

25) Käytätkö kääntäessäsi yksinomaan sähköisiä sanakirjoja (kääntäessäsi suomesta kieleen x ja kielestä x suomeen, x = pääainekieli) [Score: 0]

- kyllä [Score: 0] en [Score: 0]

Sivu27

26) Käytätkö kääntäessäsi enemmän yksi- vai kaksikielisiä sanakirjoja? (kääntäessäsi suomesta kieleen x ja kielestä x suomeen, x = pääainekieli) [Score: 0]

- yksikielisiä [Score: 0] kaksikielisiä [Score: 0] en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu28

27) Kirjoita lyhyesti, miksi käytät kääntäessäsi enemmän yksi- tai kaksikielisiä sanakirjoja. (kääntäessäsi suomesta kieleen x ja kielestä x suomeen, x = pääainekieli) [Score: 0]

Sivu29

28) Arvioi montako sanakirjaa omistat (x = pääainekieli). Sähköisillä sanakirjoilla tarkoitetaan kaupallisia digitaalisia sanakirjoja, esim. CD-ROM-sanakirjoja, sekä internetistä ladattuja sanakirjoja, joiden käyttöoikeudesta on maksettava. [Score: 0]

painettuja yksikielisiä (suomi) painettuja yksikielisiä (x)

sähköisiä yksikielisiä (suomi) sähköisiä yksikielisiä (x)

painettuja kaksikielisiä (suomi-x-suomi) sähköisiä kaksikielisiä (suomi-x-suomi)

muita painettuja sanakirjoja muita sähköisiä sanakirjoja

Sivu30

29) Mitä painettuja/sähköisiä sanakirjoja tai sanastoja käytät eniten kääntäessäsi kielestä x suomeen? (x = pääainekieli) Mainitse kolmen eniten käyttämäsi lähteen tiedot ja miksi käytät niitä (esim. www.rae.es, espanja, ilmainen: laaja sanasto, jne.). [Score: 0]

lähde 1:

lähde 2:

lähde 3:

Sivu31

30) Mitä painettuja/sähköisiä sanakirjoja tai sanastoja käytät eniten kääntäessäsi suomesta kieleen x? (x = pääainekieli) Mainitse kolmen eniten käyttämäsi lähteen tiedot ja miksi käytät niitä (esim. MOT su-esp-su, sähköinen: paljon esimerkkejä jne.). [Score: 0]

lähde 1:

lähde 2:

lähde 3:

Sivu32

31) Käytätkö kääntäessäsi vapaan sisällön sanakirjoja tai tietosanakirjoja, esim. Wikipediaa tai Wiktionaryä? [Score: 0]

- kyllä [Score: 0]
 en [Score: 0]
 en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu33

32) Miten tyytyväinen olet nykyisiin painettuihin kaksikielisiin suomi-x-suomi -sanakirjoihin? (x = pääainekieli) [Score: 0]

- erittäin tyytymätön [Score: 0]
- tyytymätön [Score: 0]
- en tyytymätön enkä tyytyväinen [Score: 0]
- tyytyväinen [Score: 0]
- erittäin tyytyväinen [Score: 0]
- en osaa sanoa [Score: 0]

Sivu34

III Sähköinen sanakirja [Score: 0]

Sivu35

33) Minkä tyyppisiä sähköisiä sanakirjoja olet käyttänyt? [Score: 0]

- nettisanakirjaa [Score: 0]
- CD-ROM-/DVD-/Blu-ray-sanakirjaa [Score: 0]
- skanneri-/käännöskynää [Score: 0]
- taskukokoista näppäiltävää sanakirjalaitetta [Score: 0]
- kännykän/kommunikaattorin sanakirjasovellusta [Score: 0]
- jotakin muuta, mitä? [Score: 0]

Sivu36

34) Merkitse asteikolla 1–5, miten tyytyväinen olet nykyisiin sähköisiin kaksikielisiin suomi-x-suomi-sanakirjoihin? (x = pääaineikieli) (1 = täysin tyytymätön, 5 = erittäin tyytyväinen, 0 = en osaa sanoa) [Score: 0]

	1 [Score: 0]	2 [Score: 0]	3 [Score: 0]	4 [Score: 0]	5 [Score: 0]	0 [Score: 0]
nettisanakirjat [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
CD-ROM-/DVD-/Blu-ray-sanakirjat [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
skanneri-/käännöskynät [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
taskukokoiset näppäiltävät sanakirjalaitteet [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kännyköiden/kommunikaattorien sanakirjasovellukset [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sivu37

35) Merkitse asteikolla 1–5, miten nykyiset sähköiset kaksikieliset suomi-x-suomi-sanakirjat mielestäsi kattavat seuraavat sanaston osa-alueet? (x = pääaineikieli) (1 = täysin riittämättömästi, 5 = erinomaisesti, 0 = en osaa sanoa). [Score: 0]

	1 [Score: 0]	2 [Score: 0]	3 [Score: 0]	4 [Score: 0]	5 [Score: 0]	0 [Score: 0]
yleissanasto [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ammatti- ja erikoisalojen sanasto l. jargon [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
harrastus- ja pienryhmäkielet l. slangi [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
alatyylinen sanasto [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
murteellinen ja aluekohtainen sanasto [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kulttuurisidonnainen sanasto [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
historian sanasto [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
vanhentuneet sanat l. arkaismit [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
uudissanat l. neologismit [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
erisnimet l. proprit [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kirjainsanat l. akronyymit (STT, VR) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanojen tyyli ja rekisteri [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanojen ääntämishjeet [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
oikeinkirjoitusvariantit (centre/center) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanojen vastineiden tarkkuus [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanojen vastineiden selitteet [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

hakusanojen käytännölliset esimerkit [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanojen taivutus (substant., verbit) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanan kollokaatiot I. vakioyhdistelmät muiden sanojen kanssa [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanoihin liittyvät prepositiot [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kirjoituskonventiot (kirjeet, puhuttelu) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
idiomit/idiomaattiset sanonnat [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sananlaskut/aforismit/lentävät lauseet [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
tietosanakirja- I. ensyklopedinen tieto [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sivu38

36) Mainitse, jos käyttämäsi sähköisten kaksikielisten suomi-x-suomi -sanakirjojen sanastossa on muita huomattavan kattavia tai puutteellisia osa-alueita. (x = pääainekieli) [Score: 0]

kattavia osa-alueita:

puutteellisia osa-alueita:

Sivu39

37) Merkitse asteikolla 1–5, kuinka tärkeänä pidät kääntämisen kannalta seuraavia sähköisen kaksikielisen suomi-x-suomi -sanakirjan tiedonhakutapoja. (1 = en lainkaan tärkeänä, 5 = erittäin tärkeänä, 0 = en osaa sanoa) [Score: 0]

	1 [Score: 0]	2 [Score: 0]	3 [Score: 0]	4 [Score: 0]	5 [Score: 0]	0 [Score: 0]
avainsanahaku: etsii sanakirjasta kaikki kohdat, joissa hakusana esiintyy [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
fraasihaku: etsii lainausmerkkien sisäistä sanontaa, esim. "beauty is in the eye of the beholder" [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
jokerimerkkihaku: kirjaimia voi korvata, jos hakusanan kirjoitusasusta ei ole varmuutta, esim. t#n → tan, tin [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
konkordanssihaku: näyttää, minkä sanojen (esim. prepositioiden) kanssa hakusana tavanomaisesti esiintyy. [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
käsitteihaku: hakee sanoja yläkäsitteiden alle, esim. tree → maple, oak, birch → silver birch, jne. [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
läheisyshaku: etsii lähemmäisiä sanoja, esim. father [near] son → like father like son [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanarunkohaku: etsii sanat, joilla on sama vartalo kuin hakusanalla, esim. sun → sunbathe, Sunday [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sumea haku: ehdottaa uutta sanaa, jos hakusana ei löydy kirjoitusvirheen takia, esim. licorice → liquorice [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yhdistelmäihaku: toimii hakuheidoilla, esim. cat [and] dog → kohdat, joissa kumpikin sana esiintyy [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sivu40

38) Merkitse asteikolla 1–5, kuinka tärkeänä pidät kääntämisen kannalta seuraavia sähköisen kaksikielisen suomi-x-suomi -sanakirjan auditiivisia ja visuaalisia ominaisuuksia. (1 = en lainkaan tärkeänä, 5 = erittäin tärkeänä, 0 = en osaa sanoa) [Score: 0]

	1 [Score: 0]	2 [Score: 0]	3 [Score: 0]	4 [Score: 0]	5 [Score: 0]	0 [Score: 0]
mahdollisuus kuunnella sanoja ja esimerkkilauseita [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus kuunnella sanoja äännettynä eri varientein, esim. britannian-, amerkan- ja australianenglanniksi [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus verrata omaa ääntämistä nauhoitteeseen [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanoja on havainnollistettu kuvin [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanoja on havainnollistettu videoleikkein [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanoja on havainnollistettu ääninäyttein (onomatopoeettiset sanat, musiikkiin liittyvät sanat yms.) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sivu41

39) Merkitse asteikolla 1–5, kuinka tärkeänä pidät kääntämisen kannalta seuraavia sähköisen kaksikielisen suomi-x-suomi -sanakirjan vuorovaikutteisia ominaisuuksia. (1 = en lainkaan tärkeänä, 5 = erittäin tärkeänä, 0 = en osaa sanoa) [Score: 0]

	0 [Score: 0]	1 [Score: 0]	2 [Score: 0]	3 [Score: 0]	4 [Score: 0]	5 [Score: 0]
mahdollisuus saada hakusanat näkyville aakkosjärjestyksessä [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus chatilla kääntäjien kanssa sanakirjasivustolla [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus perustaa keskusteluryhmiä sanakirjasivustolla [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus napsauttaa hiirellä hakusanaa ja siirtää sitä koskevaan tietoon [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus hakea tietoa samanaikaisesti erityyppisistä sanakirjoista [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus saada hakusanan vastine ja määritelmä ruudulle samalla kertaa monella kielellä [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus saada neuvoja, joilla välttää hakusanojen käyttöön liittyviä yleisimpiä virheitä [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus hakea tietoa sanan suhteesta muihin sanoihin (antonymia, synonymia, homofonia, homonymia, jne.) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus saada tietoa sanojen kulttuurisista lisämerkityksistä ja -vivahteista l. konnotaatioista [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus muokata sanakirjaa (esim. lisätä sanoja) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus antaa palautetta sanakirjan toimitukselle [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sivu42

40) Merkitse asteikolla 1–5, kuinka tärkeänä pidät kääntämisen kannalta sähköisen kaksikielisen suomi-x-suomi -sanakirjan muita ominaisuuksia. (1 = en lainkaan tärkeänä, 5 = erittäin tärkeänä, 0 = en osaa sanoa) [Score: 0]

	1 [Score: 0]	2 [Score: 0]	3 [Score: 0]	4 [Score: 0]	5 [Score: 0]	0 [Score: 0]
mahdollisuus ladata sanakirja kämmentietokoneelle, kännykkään, kommunikaattoriin yms. [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanahakujen rekisteröityminen sanakirjan muistiin [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hakusanojen määritelmät löytyvät sanakirjasta sekä lähde- että kohdekielellä [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollisuus kopioida ja liittää sanakirjan tekstiä [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanakirjassa on viitteitä hakusanaa tai -aihetta koskevaan lisätietoon (painetut/sähköiset lähteet) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanakirja sisältää internet-linkkejä luotettaviin hakusanaa tai -aihetta koskeviin lähteisiin [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanakirjassa on verbejä koskevat taiputusmallitaulukot [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanakirjassa on maailmankartasto l. atlas, josta voi nähdä etsimänsä paikan (maan, kaupungin, joen yms.) sijainnin [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanakirja on kokonaisuus, johon on sisällytetty useiden eri sanakirjojen piirteitä (esim. yksi- ja kaksikielisten sanakirjojen ja tietosanakirjojen piirteitä) [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sanakirjan käytön maksuttomuus [Score: 0]	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sivu43

41) Mainitse, jos mieleesi tulee muita ominaisuuksia, joiden ansiosta sähköiset kaksikieliset sanakirjat olisivat entistä parempia käännösapuvälineitä. [Score: 0]

Sivu44

42) Kirjoita, jos sinulle tulee mieleen jotakin muuta sähköisistä kaksikielisistä sanakirjoista, niiden kehittämisestä tai tästä kyselystä. Sana on vapaa! [Score: 0]

Sivu45

Kysely on päättynyt. Painamalla Lähetä-painiketta saat koosteen vastauksistasi, joita voit vielä halutessasi muokata. Mene lopuksi vielä koostesivun alareunaan, laita rasti ruutuun ja lähetä kysely.

LIITE II. Turun yliopiston englannin, espanjan, ranskan ja saksan kielen kääntämisen opettajille 6.11.2009 lähetetty sähköpostiviesti, jolla tiedusteltiin opettajien näkökulmaa sanakirjojen suosittelusta ja opetuksesta kääntämisen opinnoissa.

Hei!

Olen tekemässä gradua ranskan kielen kääntämisen opintoihin. Aiheenani on kääntämisen opiskelijoiden sanakirjan käyttötottumukset. Vertailen 1. ja 4. vuoden englannin, espanjan, ranskan ja saksan kääntämisen opiskelijoiden suhdetta painettuihin ja sähköisiin sanakirjoihin.

Sivuan tutkielmassa sanakirjojen käytön suosittelua ja opetusta eri kääntämisen oppiaineissa. Olen kysynyt opiskelijoiden näkemyksen siitä, onko joidenkin sanakirjojen käyttöä suositeltu ja/tai opetettu pääaineen kääntämisen opinnoissa, ja nyt tarvitsisin opettajan näkökulman.

Toisin sanoen haluaisin tietää, oletteko suosittelleet ja/tai opettaneet englannin kielen kääntämisen opiskelijoille sanakirjan käyttöä kääntämisen opintojen aikana? Kuuluuko se opetusohjelmaan? Jos opetusta annetaan jo 1. vuoden aikana, missä periodissa tai vaiheessa sitä annetaan? Mitä sanakirjoja/sanastoja (painettuja vai sähköisiä/internet- vai CD-ROM-sanakirjoja/yksi-, kaksi- vai monikielisiä) olette suosittelleet/opettaneet? Onko sanakirjan käytön opetuksen määrä lisääntynyt tai vähentynyt viime vuosina?

Ystävällisin terveisin,

Vesa Myöhänen

LIITE III. Turun yliopiston englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19), saksan (n=16) ja kaikkien (n=59) kääntämisen opiskelijoiden vastausten perusteella lasketut keskiarvot (ka.) koskien sanaston eri osa-alueiden kattavuutta sähköisissä suomi-pääaineikieli-suomi-sanakirjoissa. Kattavimmiksi osoittautuneita sanaston osa-alueita vastaavat keskiarvot on lihavoitu sinisellä ja heikoimmiksi osoittautuneita osa-alueita vastaavat keskiarvot on lihavoitu punaisella. Taulukkoon on myös merkitty eri sanaston osa-alueita koskevien en osaa sanoa -vastauksien määrät, joita ei ole laskettu mukaan keskiarvoihin.

	englanti		espanja		ranska		saksa		yht.	
	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.
yleissanasto	4,27		4,44		4,53		4,27	1	4,38	1
jargon	2,71	1	2,78		2,95		2,57	3	2,75	4
slangi	2,20		2,38	1	2,26		2,38	3	2,31	4
alatyylinen sanasto	2,54	2	2,29	2	2,25	3	2,21	2	2,32	9
murteellinen sanasto	1,62	2	1,83	3	1,87	4	1,50	4	1,70	13
kulttuurisidonnainen sanasto	2,27		3,00	2	2,29	2	2,15	3	2,43	7
historian sanasto	3,29	1	2,83	3	2,79	5	2,58	4	2,87	13
arkaismit	2,75	3	3,29	2	2,86	5	1,83	4	2,68	14
neologismit	2,73	4	2,43	2	2,79	5	2,55	5	2,62	16
erisnimet	2,45	4	3,00	1	2,46	6	2,50	4	2,60	15
akronyymit	2,82	4	2,50	1	2,63	3	2,33	4	2,57	12
tyyli ja rekisteri	2,58	3	2,56		2,85	6	2,46	3	2,61	12
ääntämishjeet	2,85	2	1,88	1	2,72	1	2,33	4	2,44	8
oikeinkirjoitusvariantit	2,73		2,88	1	3,47	4	2,91	5	3,00	10
vastineiden tarkkuus	2,73		2,78		3,00	3	2,42	4	2,73	7
vastineiden selitteet	2,47		2,78		2,76	2	2,33	4	2,59	6
käytännölliset esimerkit	2,80		3,11		2,74		2,92	4	2,89	4
hakusanojen taivutus	2,87		2,44		3,11	1	2,50	4	2,73	5
sanojen kollokaatiot	2,57	1	3,00		2,82	2	2,46	3	2,71	6
sanojen prepositiot	2,80		3,22		2,74		3,31	3	3,02	3
kirjoituskonventiot	2,08	3	2,00	2	1,77	6	2,00	4	1,96	15
idiomaattiset sanonnat	2,71	1	2,63	1	2,56	1	2,54	3	2,61	6
sananlaskut, aforismit ja lentävät lauseet	2,57	1	2,29	2	2,31	3	1,92	3	2,27	9
ensyklopedinen tieto	2,25	3	2,71	2	2,30	9	2,15	3	2,35	17

LIITE IV. Turun yliopiston englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19), saksan (n=16) ja kaikkien (n=59) kääntämisen opiskelijoiden vastausten perusteella lasketut keskiarvot (ka.) koskien tiedonhakutapojen tärkeyttä nykyisissä sähköisissä suomi-pääaineikieli-suomi-sanakirjoissa. Tärkeimmiksi osoittautuneita tiedonhakutapoja vastaavat keskiarvot on lihavoitu sinisellä ja tarpeettomimmiksi osoittautuneita tiedonhakutapoja vastaavat keskiarvot on lihavoitu punaisella. Taulukkoon on myös merkitty eri tiedonhakutapoja koskevien en osaa sanoa -vastauksien määrät, joita ei ole laskettu mukaan keskiarvoihin.

	englanti		espanja		ranska		saksa		yht.	
	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.
avainsanahaku ¹	4,07		4,56		4,16		3,94		4,18	
fraasihaku ²	3,67		4,44		4,16		4,00		4,07	
jokerimerkkihaku ³	4,07		3,63	1	3,78	1	3,56		3,76	2
konkordanssihaku ⁴	4,53		4,67		4,63		4,75		4,65	
käsitehaku ⁵	2,93		4,22		3,32		3,75		3,56	
läheisyshaku ⁶	2,93		4,33		2,89		2,93	1	3,27	1
sanarunkohaku ⁷	2,40		4,13	1	3,16		2,87	1	3,14	2
sumeahaku ⁸	4,07		4,67		4,32		4,31		4,34	
yhdistelmähaku ⁹	3,73		3,86	2	3,78	1	3,14	2	3,63	5

¹Etsii sanakirjasta kaikki kohdat, joissa hakusana esiintyy.

²Etsii lainausmerkkien sisäistä sanontaa, esim. "beauty is in the eye of the beholder".

³Kirjaimia voi korvata, jos hakusanan kirjoitusasusta ei ole varmuutta, esim. t#n → tan, tin.

⁴Näyttää, minkä sanojen (esim. prepositioiden) kanssa hakusana tavanomaisesti esiintyy.

⁵Hakee sanoja yläkäsitteiden alle, esim. tree → maple, oak, birch → silver birch, jne.

⁶Etsii lähekkäisiä sanoja, esim. father [near] son → like father like son.

⁷Etsii sanat, joilla on sama vartalo kuin hakusanalla, esim. sun → sunbathe, Sunday.

⁸Ehdottaa uutta sanaa, jos hakusana ei löydy kirjoitusvirheen vuoksi, esim. licorice → liquorice.

⁹Toimii hakuehdoilla, esim. cat [and/+] dog → etsii kohdat, joissa kumpikin sana esiintyy.

LIIITE V. Turun yliopiston englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19), saksan (n=16) ja kaikkien (n=59) kääntämisen opiskelijoiden vastausten perusteella lasketut keskiarvot (ka.) koskien auditiivisten ja visuaalisten ominaisuuksien tärkeyttä nykyisissä sähköisissä suomi-pääainekieli-suomi-sanakirjoissa. Tärkeimmiksi osoittautuneita auditiivisia ja visuaalisia ominaisuuksia vastaavat keskiarvot on lihavoitu sinisellä ja tarpeettomimmiksi osoittautuneita ominaisuuksia vastaavat keskiarvot on lihavoitu punaisella. Taulukkoon on myös merkitty eri ominaisuuksia koskevien en osaa sanoa - vastauksien määrät, joita ei ole laskettu mukaan keskiarvoihin.

	englanti		espanja		ranska		saksa		yht.	
	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.
mahdollisuus kuunnella sanoja ja esimerkitilauksia	3,20		2,67		2,56	1	3,13	1	2,89	2
mahdollisuus kuunnella sanoja äännettynä eri varientein ¹	3,20		2,89		2,17	1	2,87	1	2,78	2
mahdollisuus verrata omaa ääntämistä nauhoitteeseen	2,71	1	1,89		2,00	1	2,87	1	2,37	3
hakusanoja on havainnollistettu kuvin	3,33		3,00		3,11	1	3,50		3,24	1
hakusanoja on havainnollistettu videoleikkein	2,57	1	2,44		2,59	2	2,88		2,62	3
hakusanoja on havainnollistettu ääninäyttein ²	2,85	2	3,00		2,53	2	2,94		2,83	4

¹Mahdollisuudella kuunnella sanoja äännettynä eri varientein tarkoitetaan mahdollisuutta kuunnella eri sanoja esimerkiksi englannin- amerikan- ja australianguglanniksi.

²Hakusanojen havainnollistamisella ääninäyttein tarkoitetaan esimerkiksi onomatopoeettisten ja musiikkien liittyvien sanojen havainnollistamista.

LIIITE VI. Turun yliopiston englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19), saksan (n=16) ja kaikkien (n=59) kääntämisen opiskelijoiden vastausten perusteella lasketut keskiarvot (ka.) koskien vuorovaikutteisten ominaisuuksien tärkeyttä nykyisissä sähköisissä suomi-pääainekeli-suomi-sanakirjoissa. Tärkeimmiksi osoittautuneita vuorovaikutteisia ominaisuuksia vastaavat keskiarvot on lihavoitu sinisellä ja tarpeettommiksi osoittautuneita ominaisuuksia vastaavat keskiarvot on lihavoitu punaisella. Taulukkoon on myös merkitty eri ominaisuuksia koskevien en osaa sanoa -vastausten määrät, joita ei ole laskettu mukaan keskiarvoihin.

	englanti		espanja		ranska		saksa		yht.	
	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.
mahdollisuus saada hakusanat näkyville aakkosjärjestyksessä	3,00	1	3,75	1	3,67	1	3,60	1	3,50	4
mahdollisuus chattailta käänättäjien kanssa sanakirjasivustolla	2,54	2	1,89		2,53		2,31		2,32	2
mahdollisuus perustaa keskusteluryhmiä sanakirjasivustolla	2,67	3	2,33		2,84		2,50		2,59	3
mahdollisuus napsauttaa hiirellä hakusanaa ja siirtää sitä koskevan tietoon	4,08	2	4,11		3,84		4,38		4,10	2
mahdollisuus hakea tietoa samanaikaisesti erityyppisistä sanakirjoista	4,29	1	4,33		4,05		4,13		4,20	1
mahdollisuus saada hakusanan vastine ja määritelmä ruudulle samalla kertaa monella kielellä	3,67	1	3,78		3,47		3,81		3,68	
mahdollisuus saada neuvoja, joilla välttää hakusanojen käyttöön liittyviä yleisimpiä virheitä	3,86	1	3,78		3,05		3,88		3,64	1
mahdollisuus hakea tietoa sanan suhteesta muihin sanoihin (synonymia, antonymia, homofonia, homografia, jne.)	3,93		3,89		3,56	1	4,19		3,89	1
mahdollisuus saada tietoa sanojen kulttuurisista lisämerkityksistä ja -vivahteista l. konnotaatioista ¹	4,20		4,33		4,16		4,69		4,34	
mahdollisuus muokata sanakirjaa (esim. lisätä sanoja)	2,33	3	2,22		2,72	1	2,75		2,51	4
mahdollisuus antaa palautetta sanakirjan toimitukselle	3,69	2	3,56		2,84		3,13		3,30	2

¹Konnotaatioilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sanakirjan hakusanojen kollektiivisesti jaettuina kulttuurisidonnaisia lisämerkityksiä. Esimerkiksi portugalin kielessä sanalla neilikka (*cravo*, m.) on tiettävästi oleismerkityksiä, jotka liittyvät Neilikavallankumoukseen, sotilasvallankaappaukseen 1974 ja demokratiaan, mitä sillä suomen kielessä ei ole.

LITTE VII. Turun yliopiston englannin (n=15), espanjan (n=9), ranskan (n=19), saksan (n=16) ja kaikkien (n=59) kääntämisen opiskelijoiden vastausten perusteella lasketut keskiarvot (ka.) koskien muiden ominaisuuksien tärkeyttä nykyisissä sähköisissä suomi-pääainekeihl-suomi-sanakirjoissa. Tärkeimmiksi osoittautuneita ominaisuuksia vastaavat keskiarvot on lihavoitu sinisellä ja tarpeettomimmiksi osoittautuneita ominaisuuksia vastaavat keskiarvot on lihavoitu punaisella. Taulukkoon on myös merkitty eri ominaisuuksia koskevien en osaa sanoa -vastausten määrät, joita ei ole laskettu mukaan keskiarvoihin.

	englanti		espanja		ranska		saksa		yht.	
	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.	ka.	eos.
mahdollisuus ladata sanakirja kämmentietokoneelle, kännykkään, kommunikaattoriin yms.	2,54	2	2,78		2,65	2	2,73	1	2,67	5
sanahakujen rekisteröityminen sanakirjan muistiin	4,00		2,89		3,33	1	3,25		3,37	1
hakusanojen määritelmiä löytyvät sanakirjasta sekä lähde- että kohdekielellä	4,21	1	4,38	1	3,79		4,06		4,11	2
mahdollisuus kopioida ja liittää sanakirjan tekstiä	4,14	1	4,56		3,53		4,19		4,10	1
sanakirjassa on viitteitä hakusanaa tai -aihetta koskevaan lisätietoon (painettu/sähköiset lähteet)	3,64	1	4,00		3,68		4,38		3,93	1
sanakirja sisältää internet-linkkejä luotettaviin hakusanaa tai -aihetta koskeviin lähteisiin	3,62	2	4,00		3,79		4,44		3,96	2
sanakirjassa on verbejä koskevat taivutusmallitaulukot	3,80		4,00		3,68		4,20	1	3,92	1
sanakirjassa on maailmankartasto eli atlas, josta voi nähdä etsimänsä paikan (maan, kaupungin, joen yms.) sijainnin	3,00	1	2,44		2,47		2,69		2,65	1
sanakirja on kokonaisuus, johon on sisällytetty useiden eri sanakirjojen piirteitä (esim. yksi- ja kaksikielisten sanakirjojen ja tietosanakirjojen piirteitä)	3,93	1	3,75	1	3,83	1	4,13		3,91	3
sanakirjan käytön maksuttomuus	4,33		4,67		4,26		4,40	1	4,42	1